



АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА



ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1/2'2018

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328 (економічні науки), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2016 р. № 820 (юридичні науки). Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 № 353/10 (фахове видання з обліку та аудиту).

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 29 від 21 грудня

2017 року) та Вченою Радою Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського (Протокол № 45 від 21 грудня 2017 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 24.01.2018

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua



Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2018
© "Економіка. Фінанси. Право",
2018

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Даций Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Бутинець Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, професор кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бондар Валерій Петрович, професор кафедри аудиту КНЕУ, директор аудиторської фірми "HLB UKRAINE", член Аудиторської палати України

Величко Олена Георгіївна, Радник Першого віце-прем'єр міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України, член Аудиторської палати України

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Редько Олександр Юрійович, д.е.н., перший проректор з науково-педагогічної роботи, професор, академік НАСОН, член Аудиторської палати України

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Ткаченко Сергій Анатолійович, к.е.н., доцент, виконуючий обов'язки ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Технічний редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

Випусковий редактор:

Туманян Анна Оганесівна

ЗМІСТ

І.В. ГРИНЄВИЧ. Теоретичні основи аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства ...	4
Н.В. ГРИШИНА, І.А. ХМАРСЬКА, К.О. АЛЕКСЕЕНКО. Формування стратегічного маркетингу підприємства та оцінка його ефективності	8
А.О. БЛИЗНЮК. Анализ безработицы в Украине и основные пути ее государственного регулирования	14
К.О. ГРИБАНОВА. Оцінка якості та безпечності харчової продукції за вимогами ЄС	17
Н.Г. НОВАК, А. ОРАЗМУРАДОВ, Г.І. ШАВРІЄВА. Організаційні зміни управління корпоративними ризиками та їх вплив на конкурентоспроможність інноваційно-активних підприємств	24
Ю.В. ПАСІЧНИК. Податкова система України: проблеми та перспективи розвитку	27
Л.П. ШАЦКОВА, О.А. ЯНКОВСЬКА. Бухгалтерський облік запасів за національними та міжнародними стандартами: порівняльний аспект	31
С.С. СВІРІДОВА, Г. АВETИСЯН. Ризики стратегічного плану розвитку сільського господарства	35
В.О. ВЕКЛИЧ. Оптимізація функціонально-організаційної структури органів державної влади у контексті запобігання та боротьби з корупцією і їх взаємодії	39
О.К. ЄЛІСЄЄВА, К.В. УВАРОВА. Статистична оцінка міграційних процесів в Україні в умовах соціально-економічних та інтеграційних трансформацій	44
Д.М. ЗАГНІЙ, О.В. ГУНЧЕНКО. Основні проблеми управління землями для будівництва та обслуговування будівель торгівлі в межах населених пунктів Харківської області	49

АНОТАЦІЇ, КОМЕНТАРІ, КОНСУЛЬТАЦІЇ

Огляд актуальних новин законодавства, що вступили в дію з січня 2018 р.	54
Спростування плагіату	66
А. ТУМАНЯН. Аналітичний огляд статті "Auditor reporting standards implementation: key audit matters" ("Реалізація стандартів звітності аудиторів: ключові питання аудиту")	67

ГРИНЄВИЧ

УДК 336:658.511

Іван Володимирович
ivangrinevich1994@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ЗОВНІШНЬОГО ТА
ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL BASIS OF ANALYSIS OF THE EXTERNAL AND
INTERNAL ENVIRONMENT OF THE ENTERPRISE

студент, Київський
національний торговельно-
економічний університет

Стаття присвячена визначенню теоретичних основ та значення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі. Ідентифіковано та надано інтерпретацію змісту завдань аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі.

Статья посвящена определению теоретических основ и значение анализа внешней и внутренней среды предприятия торговли. Идентифицировано и предоставлены интерпретацию содержания задач анализа внешней и внутренней среды предприятия торговли.

The article is devoted to the definition of the theoretical foundations and the significance of the analysis of the external and internal environment of the trade enterprise. The interpretation of the tasks of the analysis of the external and internal environment of the trading company has been identified and provided.

Ключові слова: аналіз; зовнішнє та внутрішнє середовище; підприємство торгівлі

Ключевые слова: анализ; внешняя и внутренняя среда; предприятие торговли

Keywords: analysis; external and internal environment; trade company

ВСТУП

Для того, щоб зрозуміти і правильно оцінити те чи інше економічне явище, необхідно не тільки вивчати усі взаємозв'язки і взаємозалежності з іншими явищами, а й досліджувати формування, динаміку та структуру зміни характеристик досліджуваного економічного явища, що неможливо без використання методів та прийомів економічного аналізу [7]. Здійснення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі потребує обґрунтування його теоретичних основ та значення у системі управління.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні та обґрунтуванні теоретичних основ аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною базою дослідження є наукові статті, посібники, монографії, ресурси Internet. При проведенні дослідження використано методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, метод теоретичного узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Для забезпечення теоретичного та методичного підґрунтя проведення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища необхідно розглянути призначення аналізу як спеціальної функції управління цими об'єктами.

Аналіз є об'єктивно необхідним елементом та функцією управління, адже за допомогою нього досліджуються фактори зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, здійснюється їх класифікація, визначається ступінь їх впливу на діяльність

підприємства, оцінюється господарська ситуація щодо ступеня і характеру впливу чинників на діяльність підприємства, виявляються механізми управління факторами середовища або ж шляхи мінімізації негативного впливу, резерви підвищення ефективності використання впливу факторів і приймаються науково обґрунтовані рішення.

Роль аналізу, як засобу управління чи реагування на дію факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, останнім часом зростає, що обумовлено високою динамічністю, нестабільністю господарського середовища, погіршенням ринкової кон'юнктури, зростанням конкуренції у галузі, загрозою економічній безпеці підприємства через недобровільне злиття та поглинання компаній, необхідністю підвищення ефективності торговельної діяльності в умовах зростання закупівельних цін та необхідності мінімізації витрат, а також, безумовно, інтеграцією до європейського світового товариства.

За допомогою використання інформації, яка формується за результатами аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі розробляються стратегія і тактика розширення матеріально-технічної бази підприємства, обґрунтовуються плани й управлінські рішення щодо придбання чи ліквідації активів на основі аналітичних даних про їх якісні та кількісні характеристики, визначається асортиментна політика підприємства, ефективність співпраці з контрагентами, здійснюється перевірка виконання цих рішень.

Особливість аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства є його багаторівневий характер. Важливо виділити рівень впливу факторів і відповідно до цього вибрати моделі, способи, інстру-

менти аналізу. Кінцевим результатом аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища незалежно від галузі діяльності підприємства є нарощення його ринкової вартості та зростання рентабельності господарської діяльності [6, с. 279].

Зрозуміти місце аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі у загальній системі аналізу допомагає його класифікація, що обумовлюється його місцем за рівнем та об'єктами управління (рис. 1).

За рівнем управління у межах економічного аналізу розрізняють макроекономічний та мікроекономічний аналіз. Макроекономічний аналіз забезпечує інформаційні потреби на загальнодержавному та регіональному рівнях управління [7, с. 8]. Аналіз господарської діяльності підприємства, як основної ланки економіки, досліджує підприємство як цілісний об'єкт управління. Вважаємо, саме у межах цього виду аналізу, доцільно розглядати аналіз такого об'єкту як зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства.

Місце та значення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища в системі управління підприємством обумовлює його сутність. Варто зазначити, що серед науковців немає єдиної думки щодо сутності аналізу. Його вважають як інструментом чи методом, за допомогою якого реалізуються функції управління, так і самостійною функцією (підсистемою) управління. Дотримуємося другої позиції та вважаємо аналіз окремою функцією управління.

Мета аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі, на нашу думку, полягає у формуванні інформаційного забезпечення органів управління підприємств торгівлі стосовно найбільш суттєвих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, визначення загроз та можливостей, які вони в собі несуть та формування рекомендацій стосовно адекватних заходів реагування підприємства на їх дію.

Відповідно до зазначеної мети можна виділити основні завдання аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства (рис. 2).

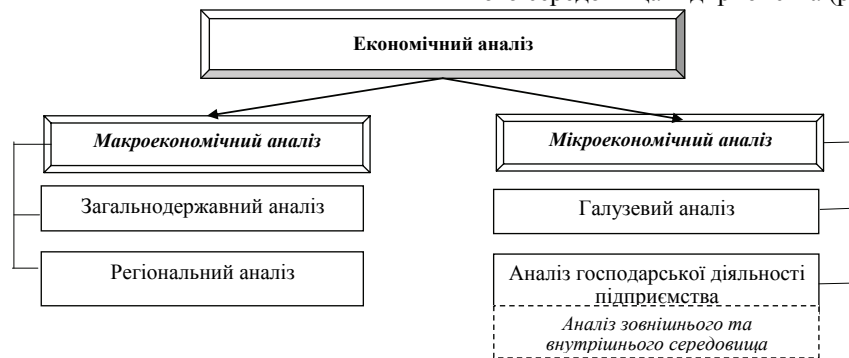


Рис. 1. Місце аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі у загальній системі аналізу [створено автором на основі [1-4; 7]]

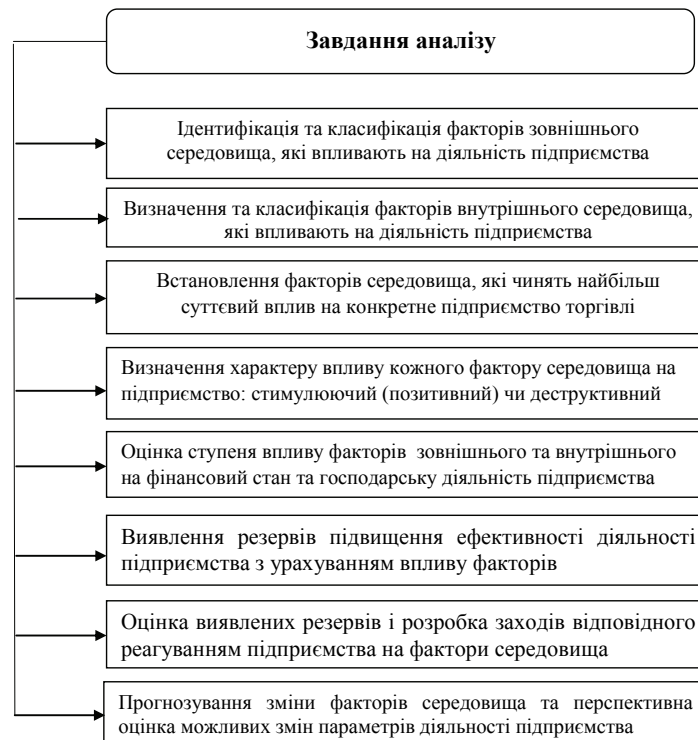


Рис. 2. Завдання аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі [створено автором на основі [5-7]]

У науковій літературі аналіз класифікують за різними ознаками. Поширеним є поділ аналізу на фінансовий, маркетинговий, виробничий, зовнішній та внутрішній, управлінський (рис. 3).

Маркетинговий аналіз має на меті дослідження ринкових чинників, які обумовлюють фінансово-господарську діяльність підприємства як суб'єкта економіки. Маркетинговий аналіз досліджує ємність та кон'юнктуру ринків товару та капіталу, конкурентоспроможність продукції, комерційні ризики, формування цінової політики підприємства.

Фінансовий аналіз є сукупністю методичних прийомів дослідження фінансових відносин суб'єктів господарювання, обумовлених об'єктивними та су-

б'єктивними чинниками, що знаходять відображення у фінансовому обліку та звітності.

Виробничий аналіз досліджує організаційно-технічний рівень підприємства, процес господарської діяльності, внутрішні фактори, які обумовлюють результати підприємства.

Стосовно аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища, то його особливістю вважаємо те, що він зачіпатиме аспекти всіх вищеперелічених видів. При чому, залежно від суб'єкта проведення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища також може поділятися на зовнішній та внутрішній [7].

Важливим елементом методологічної бази аналізу, у тому числі, внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, є його принципи (рис. 4).

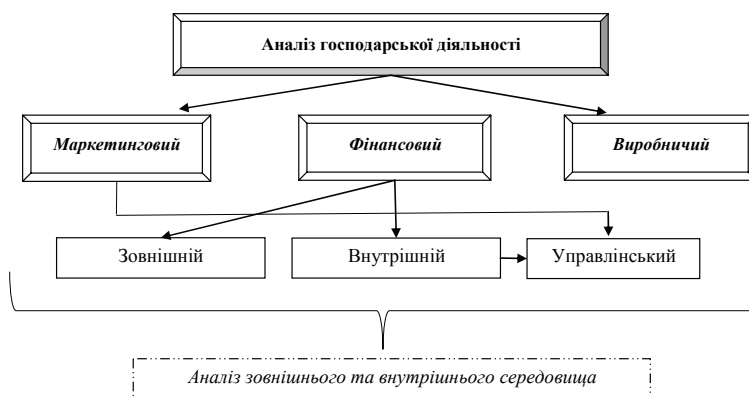


Рис. 3. Місце аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища по відношенню до основних видів аналізу [створено автором на основі [7, с. 9]]

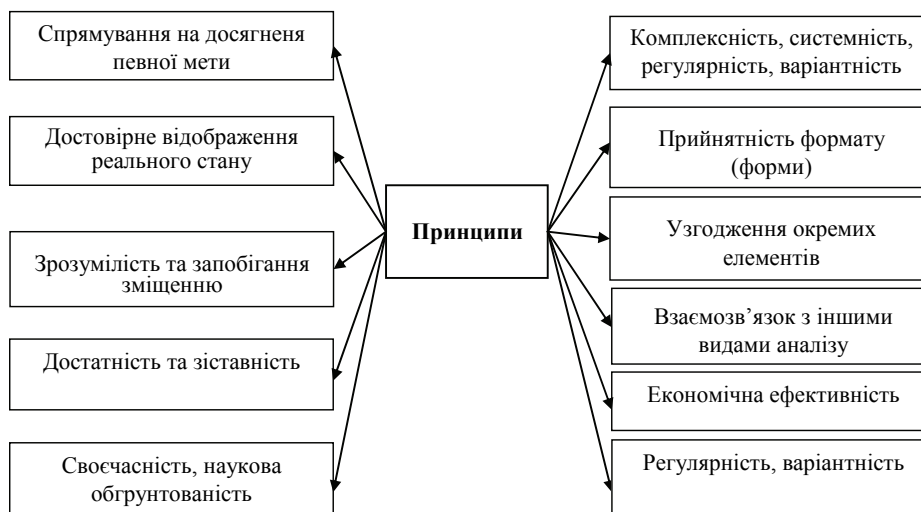


Рис. 4. Принципи аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі [створено автором на основі [7; 8]]

Принцип – це правило, якого необхідно дотримуватися при здійсненні аналізу. На відміну від мети, завдань, предмета та інших методологічних елементів, принципи аналізу залишаються незмінними за різних об'єктів аналізу. Основними принципами аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства торгівлі є своєчасність, наукова обґрунтованість, достатність, взаємозв'язок з іншими видами

аналізу, економічна ефективність, комплексність, системність, регулярність, варіантність та інші.

ВИСНОВКИ

Отже, аналіз є функцією управління, яка вивчає різні економічні аспекти господарських явищ і процесів, які виникають у процесі діяльності підприємства. Призначення економічного аналізу полягає у виявленні факторів і причин, що обумовили господарські явища і процеси; опрацюванні, обґрунтуванні

та розробці заходів з мобілізації виявлених резервів; підвищенні ефективності роботи підприємства, його підрозділів. Дослідження сутності, мети, завдань принципів та інших теоретичних аспектів аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства є важливою основою для усвідомлення управлінським персоналом його значення та змістового наповнення з метою подальшої організації та проведення у діяльності торговельного підприємства.

Список використаних джерел

1. Бойко Н.І. Методи опису, аналізу та дослідження інформаційних потоків в торговельних підприємствах / Н.І. Бойко // Електротехнічні та комп'ютерні системи. - 2014. - № 13. - С. 91-98.
2. Ізмайлов Я.О. Розвиток методології економічного аналізу господарської діяльності підприємств у постіндустріальній економіці / Я.О. Ізмайлов // Проблеми економіки. - 2016. - № 3. - С. 165-174.
3. Куцик П.О. Діяльність торговельних підприємств у конкурентному середовищі: контрольно-аналітичне забезпечення системи управління : монографія / Куцик П.О., Медвідь Л.Г., Шевчук В.О., Харинич-Яворська Д.О. – Чернівці: Технодрук, 2015. – 370 с.
4. Орлов Д.І. Проблема аналізу впливу зовнішнього середовища на функціонування організації / Д.І. Орлов // Економіка і менеджмент культури. - 2013. - № 1. - С. 74-77.
5. Рудковський О.В. Методи оцінки впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на корпоративну безпеку / О.В. Рудковський // Стратегія розвитку України. - 2015. - № 2. - С. 119-123.
6. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т: 2010. – 412 с.
7. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Г.В. Митрофанов, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш та ін.; за ред. проф. Г.В. Митрофанова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т: 2002. – 301 с.
8. Фінансовий аудит: інформаційно-аналітичне забезпечення: монограф. / Є.В. Мних, С.В. Бардаш, К.О. Назарова та ін. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 416 с.

ГРИШИНА

Наталія Володимирівна
natalia.gryshyna@nuos.edu.uaк.е.н., викладач, Національний
університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

ХМАРСЬКА

Ірина Анатоліївна
hmariskij@inbox.ruк.е.н., доцент, Первомайська філія
Національного університету
кораблебудування імені адмірала
Макарова

АЛЕКСЕЕНКО

Костянтин Олегович
kostiaalekseenko23@gmail.comмагістрант, Національний
університет кораблебудування імені
адмірала Макарова

УДК 338.48

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА ЙОГО
ЕФЕКТИВНОСТІTHE FORMATION STRATEGIC MARKETING OF THE ENTERPRISE AND ESTIMATION OF ITS
EFFICIENCY

У статті визначено сутність та зміст маркетингової стратегії підприємства та його взаємозв'язок з принципами управління економікою. Розглянуто види та етапи розробки стратегії маркетингу, фактори та умови, під впливом яких здійснюється формування маркетингової стратегії підприємства. Запропоновано концентровану стратегію маркетингу для досліджуваного підприємства та алгоритм оцінки її ефективності.

В статье определена сущность и содержание маркетинговой стратегии предприятия и его взаимосвязь с принципами управления экономикой. Рассмотрены виды и этапы разработки стратегии маркетинга, факторы и условия, под влиянием которых осуществляется формирование маркетинговой стратегии предприятия. Предложено концентрированную стратегию маркетинга для исследуемого предприятия и алгоритм оценки ее эффективности.

The article defines the essence and content of the marketing strategy enterprise and its interrelation with the principles of management of the economy. The types and stages of marketing strategy development, factors and conditions, under the influence of which the formation of the marketing strategy of the enterprise is considered. The concentrated marketing strategy for the investigated enterprise and the algorithm to assess its effectiveness is proposed.

Ключові слова: стратегічний маркетинг, SWOT-аналіз, ефективність, маркетингова діяльність, стратегія

Ключевые слова: стратегический маркетинг, SWOT-анализ, эффективность, маркетинговая деятельность, стратегия

Keywords: strategic marketing, SWOT-analysis, efficiency, marketing activity, strategy

ВСТУП

В сучасних умовах найважливішими проблемами розвитку будь-якого підприємства є: забезпечення безупинного розвитку, завоювання ринкових позицій, оволодіння конкурентними перевагами у перспективі. Ефективне вирішення цих проблем можливо за рахунок вірно обраного стратегічного напрямку, грамотно розроблених стратегій, створення стратегічних планів, у тому числі і використання стратегічного маркетингового планування.

В основі реалізації стратегічного маркетингового планування лежить розробка та оцінка ефективності маркетингової стратегії. Тобто, ефективність маркетингової стратегії виступає як необхідна умова її формування. Вирішення її пов'язане з такими найважливішими практичними та науковими задачами, як підвищення ефективності функціонування підприємств, забезпечення їх конкурентоспроможності, обґрунтування ефективності маркетингової стратегії.

Тому питання формування та оцінки ефективності маркетингової стратегії підприємства є актуальними і потребує відповідних науково-практичних досліджень.

Вивченням теоретичних, методичних і практичних основ формування стратегії розвитку підприємства в Україні займаються В. Герасимчук, В. Дикань, Н. Куденко, А. Наливайко, С. Оборська, В. Пастухова, В. Пономаренко, Ю. Соболев, З. Шершньова, В. Шинкаренко. Дослідження маркетингових проблем на мікрорівні відображені у працях таких вчених, як: Л. Балабанова, П. Беленький, Н. Буняк, А. Войчак, М. Долішній, О. Дубовик, В. Кардаш, П. Клівець, А. Кредисов, Є. Крикавський, Н. Куденко, А. Павленко, А. Старостіна, Т. Ускова, Н. Чухрай, та інших. Проблемам стратегічного маркетингу присвячені праці вітчизняних і іноземних вчених, а саме: І. Ансофа, Г. Армстронга, Г. Ассель, С. Гаркавенко, Ф. Котлера, Н. Куденко, Дж. Куїнна, Г. Мінцберга, М. Пор-

тера, К. Прахалада, А. Стрікланда, А. Томпсона, Р. Фатхутдінова. Але віддаючи належне результатам наукових досліджень вчених, слід відзначити, проблема вибору і формування маркетингової стратегії підприємства в умовах нестабільного середовища, трансформаційних перетворень щодо наближення до європейських стандартів розвитку, потребує подальшого науково-практичного дослідження.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є узагальнення накопиченого досвіду в області стратегічного маркетингу, розробка науково-методичних і практичних рекомендацій щодо вибору виду маркетингової стратегії підприємства та оцінки її ефективності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дослідження є праці зарубіжних та вітчизняних науковців і практиків з проблематики маркетингового розвитку. Авторами застосовано такі методи, як системний, балансовий, порівняльний, факторний, які дозволило здійснити теоретичне узагальнення, використати практичні методики, сформулювати висновки щодо формування маркетингової стратегії підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Із становленням в Україні відносно сформованої ринкової системи, суб'єкти господарювання почали адекватно реагувати на сигнали ринку, розробляти ефективні економічні стратегії. За таких умов політика держави стає все більш спрямованою на досягнення соціально-економічної стабільності, добробуту суспільства, компромісу між інтересами економічних суб'єктів і пріоритетами, завданнями, напрямками економічної стратегії держави [1, с. 309-311].

У наукових джерелах існують декілька визначень поняття «маркетингова стратегія» вітчизняними та іноземними авторами, серед яких:

Г. Ассель: «Стратегія маркетингу – основний метод компанії впливати на покупців і спонукати їх до купівлі» [2, с.797].

С. Гаркавенко: «Під поняттям «стратегія маркетингу» ми розуміємо докладний всебічний план досягнення маркетингових цілей».

Ф. Котлер, Г. Армстронг: «Стратегія маркетингу головну увагу приділяє цільовим покупцям. Компанія обирає ринок, розподіляє його на сегменти, вибирає найперспективніші та концентрує свою увагу на обслуговуванні й задоволенні цих сегментів» [3, с. 132].

М. Мак-Дональд: «Маркетингові стратегії – це засоби досягнення маркетингових цілей щодо маркетинг-міксу» [4, с. 172].

Отже, на основі різних підходів до визначення зазначеної категорії, можна зробити висновок, що маркетинговій стратегії властиві такі характерні риси: пов'язана з довгостроковим аспектом її ринкової діяльності; являє собою засіб реалізації маркетингових цілей фірми; пов'язана з дослідженням маркетингового середовища, тому основою і необхідною передумовою формування маркетингової стратегії є маркетинговий стратегічний аналіз; маркетингова стратегія є складовою частиною процесу загальної фірмо-

вого планування, і тому вона має бути узгодженою як з місією фірми, так і з загальною корпоративною стратегією, а також із стратегіями нижчих рівнів; основна мета маркетингової стратегії – знайти де та за рахунок чого має конкурувати фірма; процес формування маркетингової стратегії має певну логіку, послідовність і циклічність.

Оскільки маркетингова стратегія має довгостроковий характер і її кінцевою метою є вигідне для фірми задоволення потреб споживачів, то можна відзначити, що між стратегічним маркетингом та принципами управління економікою існує певний взаємозв'язок.

Першими почали використовувати елементи стратегічної культури підприємства, які поставили перед собою мету вийти на зарубіжні ринки. Однак не завжди їх старання забезпечували позитивні результати, адже здебільшого вони некритично копіювали концепції західної корпоративної культури. Причинами невдач були неправильний вибір технічних прийомів, необґрунтована зосередженість на одному з них, хоч їх комбінація є набагато ефективнішою; орієнтація менеджерів лише на власне бачення.

Передумовами стратегічного успіху будь-якого підприємства є всебічний аналіз зовнішніх і внутрішніх умов їх функціонування, творче стратегічне мислення керівників, менеджерів і персоналу, своєчасне вироблення й ухвалення стратегічних рішень, здатність розробляти і впроваджувати стратегію довготермінового саморозвитку.

Кожен керівник повинен дотримуватись у своїй діяльності вироблених стандартів, затверджених планів, відповідно до цих вимог оцінювати роботу підпорядкованих менеджерів. Стандартами ефективної діяльності найчастіше є загальний обсяг продажів та обсяг продажів конкретного товару, кількість нових споживачів, частота звертання клієнтів, максимальна кількість скарг клієнтів, середня вартість обслуговування одного клієнта. Важливо, щоб ці стандарти були реалістичними, узгоджувалися із стратегічним планом підприємства.

Грунтовний стратегічний план має починатись з об'єктивного аналізу слабких і сильних сторін, рішень та дій, покликаних усунути фактори, що заважають довготерміновій прибутковості підприємства.

Маркетингову стратегію можна розглядати як засіб, завдяки якому фірма переміщується з поточної ринкової конкурентної позиції на бажану позицію. В цьому аспекті умови та чинники, під впливом яких формується маркетингова стратегія, вельми вдало відтворив М. Мак-Дональд (рис. 1).

За висловом М. Мак-Дональда, завдання маркетингової стратегії «полягає в переміщенні підприємства з поточної позиції на більш сильну. Це здійснюється шляхом адаптації до зовнішніх сил: конкуренції, ринкових змін, розвитку технології, а також за допомогою визначення та приведення ресурсів компанії у відповідність до можливостей, які відкриваються перед фірмою. Складність такого завдання, особливо для великих диверсифікованих компаній, призвела до розробки теорій, концепцій і технік, які представляють процес створення стратегії в систематизованому вигляді» [4, с. 100].

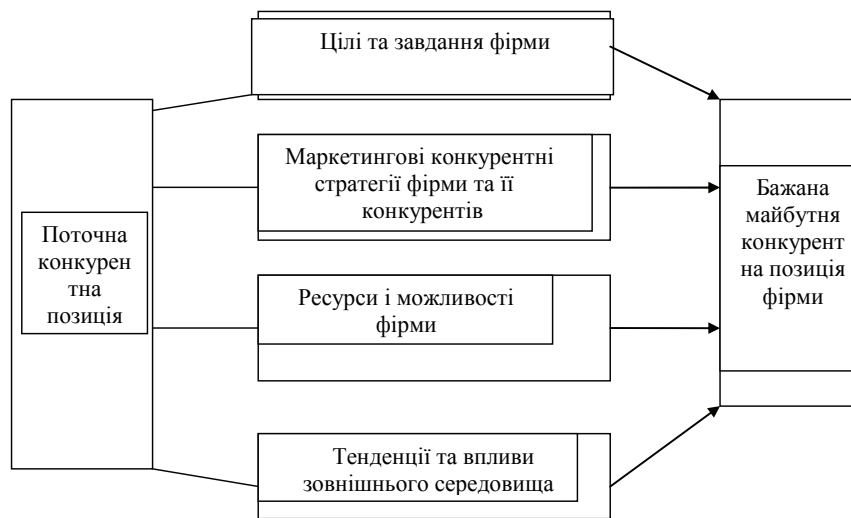


Рис. 1. Фактори та умови, під впливом яких здійснюється формування маркетингової стратегії фірми

Досліджуючи формування етапів процесу розробки маркетингової стратегії, можна зробити висновок, що до першого етапу деякі автори включають визначення місії фірми, а інші – дотримуються іншої думки. Зокрема, вчений М. Мак-Дональд розпочинає процес розробки маркетингової стратегії з визначення бізнесу компанії, що, по суті, і передбачає формулювання місії фірми [4, с.187]. Тим часом, І. Ансофф не включає визначення місії фірми в процес розробки її стратегії [5, с.158].

Слід відзначити, що між місією фірми та її маркетинговою стратегією існує певна залежність. По-перше, місія, як базовий стратегічний орієнтир діяльності фірми не може бути ефективно сформульована без участі маркетингу. Безумовно, в процесі визначення місії фірми крім маркетингового підрозділу задіяні й інші підрозділи фірми. Але в умовах маркетинговоорієнтованих фірм, маркетингу належить провідна роль у процесі визначення та формулювання місії фірми. По-друге, маркетингова стратегія, в свою чергу, має ґрунтуватися на місії. Місія фірми (її концептуальні основи) є складовим елементом маркетингової стратегії, тобто маркетингова стратегія не може не базуватися на місії фірми.

Отже, розробка і формулювання місії фірми є необхідним складовим елементом процесу розробки маркетингової стратегії. Базовим інструментом маркетингового стратегічного аналізу є SWOT-аналіз.

А.А. Томпсон та А.Дж. Стрікланд порівнюють SWOT-аналіз зі стратегічним балансом, у якому сильні сторони фірми відтворюють її стратегічні активи в конкурентній боротьбі, а слабкі сторони – пасиви. «Справа в тому, наскільки сильні сторони (активи) перебивають слабкі сторони (пасиви), а також у тому, як використати сильні сторони і як посилити баланс на користь активів» [6, с. 228]. Деякі автори поняття «стратегічний баланс» розглядають не лише з позиції сильних і слабких сторін фірми, а й у взаємоузгодженні всіх чотирьох елементів SWOT-аналізу – ринкових можливостей, ринкових загроз, сильних та слабких сторін фірми [6, с. 300].

Об'єктом проведеного дослідження виступає приватне підприємство взуттєва фабрика «Palaris», яка у

2009 р. зареєструвала свій товарний знак в Міжнародному класифікаторі під номером №107423. Щоб виправдати очікування найбільш вимогливих клієнтів, компанія невтомно працює над поліпшенням споживчих якостей товарів, пропонуючи найновіші конструкторсько-технологічні рішення, що сприяло щорічному оновленню товарного асортименту. Для оцінки та аналізу зовнішнього середовища, визначення сильних та слабких сторін підприємства ПП «Palaris» проведемо SWOT-аналіз, що сприятиме вибору найбільш придатної стратегії (табл.1).

Підприємству ПП «Palaris» необхідно тримати високу планку стосовно якості, конкурентоспроможності та інтенсивно підтримувати свою репутацію з виготовлення якісної продукції взагалі.

Після розробки стратегії підприємства організовується контроль за її виконанням. Він складається з наступних етапів:

- організація робіт по оперативному управлінні;
- облік виконання стратегії організації;
- контроль виконання стратегії організації;
- аналіз ефективності виконання стратегії;
- мотивація дотримання концепції маркетингу і нормативів конкурентоспроможності, виконання стратегії;
- регулювання процесів управління виконання стратегії організації.

Ведення регулярного, повного і якісного обліку виконання стратегічних планів є одним з основних умов підвищення ефективності менеджменту. Облік повинен бути організований за виконання всіх планів, програм, завдань за такими параметрами, як кількість, якість, витрати, виконавці та терміни.

Після контролю виконання стратегії організації настає етап аналізу її ефективності. Як показники ефективності функціонування організації застосовуються такі: рентабельність продажу, капіталу, активів, продукції, а також продуктивності праці, оборотності капіталів, ліквідності. Кожен показник виконує свою роль. До єдиного інтегрального показника їх привести досить важко. У зв'язку з цим на стадії стратегічного маркетингу пропонується прогнозувати й нормувати абсолютні або відносні значення викорис-

тання найважливіших ресурсів – основного і оборотного капіталу, трудових ресурсів. Зобразимо алгоритм оцінки ефективності маркетингової стратегії, який складається з взаємопов'язаних етапів: збір інформації та її моніторинг, визначення маркетингових стратегій, оцінка ефективності портфелю маркетингових стратегій, виявлення резервів маркетингових стратегій (рис. 2).

стратегій, оцінка ефективності портфелю маркетингових стратегій, структурний аналіз сильних і слабких сторін використання маркетингових стратегій, виявлення резервів маркетингових стратегій (рис. 2).

Таблиця 1

SWOT – аналіз ПП «Palaris»

Можливості / сильні сторони	Загрози / сильні сторони
Зацікавленість іноземців Можливість виходу на зовнішній ринок Цінові переваги на внутрішньому ринку Наявність доходів Можливість бартеру Можливість розширення виробничих потужностей Світовий рівень якості продукції Ефективна система контролю якості Власна база підготовки кадрів	Високий рівень конкуренції Спад виробництва Складність в залученні фінансових ресурсів Високі податки Політична нестабільність Цінові переваги на внутрішньому ринку Можливість розширення виробничих потужностей Світовий рівень якості продукції Ефективна система контролю якості Власна база підготовки кадрів
Можливості / слабкі сторони	Загрози / слабкі сторони
Виробництво продукції світової якості Можливість виходу на зовнішній ринок Неефективні канали поширення і просування Брак коштів на рекламу Високі витрати на створення іміджу за кордоном Інфляційне знецінювання накопичень Нестача оборотних коштів Велика енергоємність та матеріалоемність продукції Дорогий кредит Висока плінність кваліфікованих кадрів	Високий рівень конкуренції Спад виробництва Неплатежі Складність в залученні фінансових ресурсів Високі податки Нестабільність політична Неефективні канали поширення і просування Брак коштів на рекламу Високі витрати на створення іміджу за кордоном Інфляційне знецінювання накопичень Нестача оборотних коштів Велика енергоємність та матеріалоемність продукції Дорогий кредит Висока плінність кваліфікованих кадрів

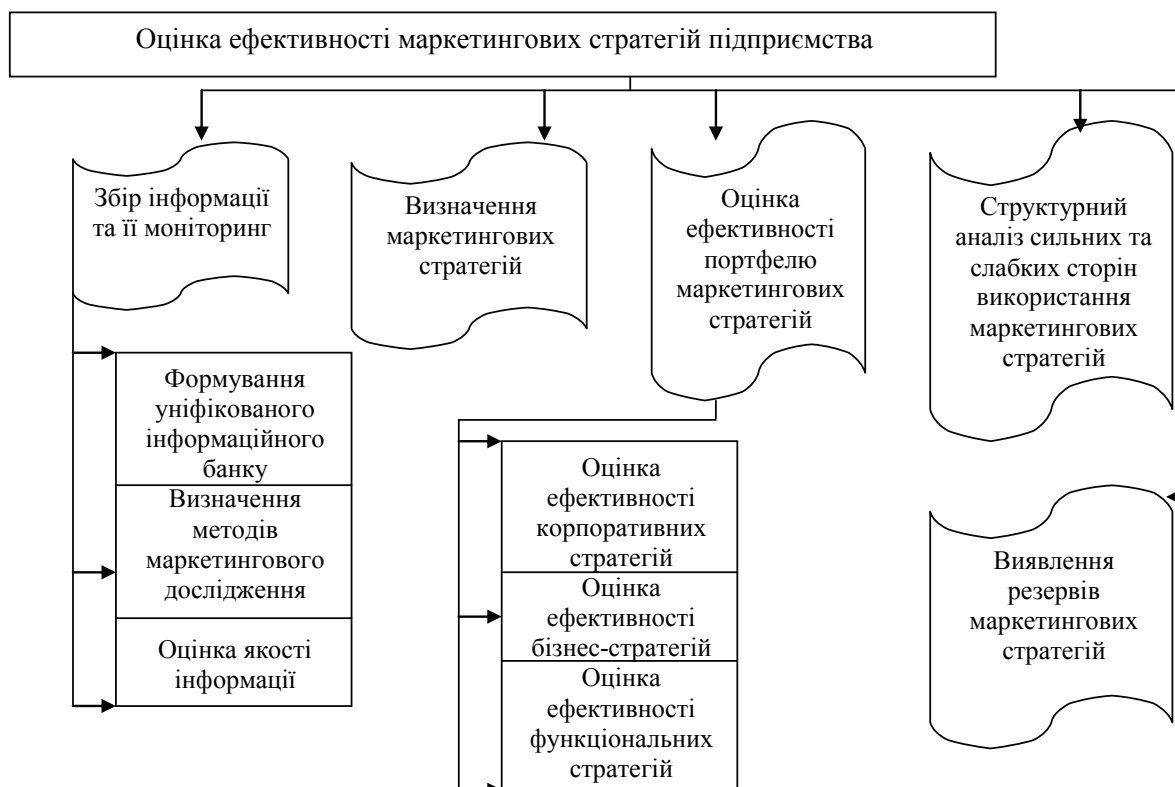


Рис. 2. Алгоритм оцінки ефективності маркетингових стратегій підприємства

Ще одним важливим елементом реалізації стратегічних планів фірми є стимулювання або мотивація їх виконання. На першому етапі цієї роботи визначаються витрати на мотивацію по одному з наступних методів:

- метод обчислення від наявних коштів або можливостей;
- метод числення у відсотках до суми продажів.

Мотивація включає всі види діяльності з розробки та реалізації стратегічних планів: розробку концепції маркетингу, інформаційне забезпечення, дослідження ринку, стимулювання підвищення конкурентоспроможності товару, організацію розробки стратегії фірми, оперативне управління реалізацією стратегічних планів. Кошти на мотивацію по кожному напрямку можуть підрозділятися на дві частини: оплату всіх витрат за вирішення даного завдання (наприклад, оплата маркетингових досліджень, розробка стратегії і т.п.) і додаткову оплату або преміювання працівників будь-яких підрозділів фірми, що беруть участь у реалізації стратегічних планів. Наприклад, конструктори отримують зарплату і премію за виконання своїх завдань, але якщо вони виконали і завдання з стратегічних планів з урахуванням вимог концепції маркетингу, то повинні бути стимульовані додатково і за це. Виконувати будь-яку роботу з орієнтацією на споживача дуже важко, тому якість і напруженість праці необхідно стимулювати. Крім матеріального стимулювання, застосовуються і моральні стимули. Серед напрямів стимулювання фахівці особливо виділяють стимулювання досягнення кінцевих результатів стратегії фірми.

ПП «Palaris» піклується про підвищення свого іміджу і часто проводить різні презентації з популяризації товару. Маркетинговою стратегією підприємства доцільно обрати стратегію концентрованого маркетингу або стратегію односегментної концентрації. Охарактеризуємо її детальніше.

Концентрований маркетинг. На відміну від недиференційованого і диференційованого маркетингу, які відтворюють намагання фірми-виробника задовольнити потреби ринку загалом (чи то одним товаром – недиференційований маркетинг, чи то великою кількістю різновидів товарів – диференційований маркетинг), концентрований маркетинг передбачає орієнтацію діяльності фірми на одному невеликому ринковому сегменті – на ринковій ніші.

Відмінність між сегментом і нішею полягає в тому, що:

- сегмент має порівняно більший розмір, ніж ніша;
- сегмент формується на основі розподілення загального ринку за одним або декількома факторами, тоді як ніша є результатом розподілення споживачів за сукупністю ознак;
- як правило, сегмент є ареною більш сильної конкурентної боротьби порівняно з нішею;

Вибір досліджуваним підприємством стратегії концентрованого маркетингу залежав від стадії життєвого циклу товару.

Сегмент, на якому працює підприємство, обраний за географічною ознакою. Цей сегмент – Миколаївська область. Даний сегмент має достатній обсяг

(70,5 %, тобто 878,5 тис. осіб, економічно активного населення) та є привабливим для фірми. Конкурентна структура сегменту також є сприятливою, досліджуване підприємство немає оцінок нижче середніх за конкурентними силами. Обраний сегмент відповідає цілям та ресурсам фірми. Сегмент, на задоволення потреб якого орієнтується фабрика, характеризується прибутковістю, тобто він може забезпечити для фірми певний прибуток.

Перевагами для підприємства обраної стратегії є наступні:

- спеціалізація діяльності фірми на потребах одного ринкового сегмента, що дає змогу найкращим чином їх задовольнити;
- спеціалізація на одному сегменті забезпечує економію завдяки концентрації коштів.

Охарактеризуємо також і ризики, яким піддається ПП «Palaris» при обранні стратегії односегментної концентрації:

- існує можливість загострення конкурентної боротьби в цільовому сегменті внаслідок упровадження вужчої сегментації з боку конкурентів;
- темпи зростання цільового сегмента можуть зменшитися, в результаті чого сегмент матиме тенденцію до скорочення, а фірма – до втрати цільового сегмента.

Пропозиції, щодо оптимізації маркетингової стратегії ПП «Palaris», будемо розглядати як процес стратегічного управління фірмою, що охоплює три основні рівні:

- корпоративний рівень;
- бізнес-рівень (рівень стратегічних господарських підрозділів);
- рівень товару.

Маркетингове стратегічне планування пронизує усі ці рівні: на корпоративному рівні стратегічний маркетинг бере участь у розробленні місії фірми, встановленні її довгострокових цілей; на бізнес-рівні за допомогою маркетингу здійснюється аналіз портфеля бізнесу, підрозділів фірми та визначаються стратегічні напрями їх розвитку; на рівні товару маркетингове стратегічне планування встановлює маркетингові цілі та визначає стратегічні шляхи їх досягнення щодо певних різновидів товарів, які виробляє фірма.

Отже, місією ПП «Palaris» слід визначити – зростання обсягів збуту, ринкової частки, прибутку, розширення масштабів діяльності. Як відомо, існують три стратегічні напрями досягнення цієї мети: інтенсифікація існуючих можливостей; об'єднання зусиль з іншими підприємствами; вихід в інші сфери бізнесу, які не пов'язані з основною діяльністю підприємства.

Однак ефективність маркетингових стратегій неможливо оцінити одним узагальнюючим показником, оскільки при оцінці необхідно враховувати специфіку кожного рівня. В сучасній літературі, як вітчизняній, так і іноземній немає загальноприйнятої методики щодо проведення оцінки маркетингових стратегій. Тому існує необхідність удосконалення алгоритму оцінки ефективності маркетингових стратегій, який складається з взаємопов'язаних етапів: збір інформації та її моніторинг, визначення маркетингових стра-

тегій, оцінка їх ефективності, виявлення резервів маркетингових стратегій.

ВИСНОВКИ

1. Формування стратегічного маркетингу та його використання у діяльності підприємства виступає важливою передумовою ефективного його господарювання, завоювання ринкових позицій, оволодіння конкурентними перевагами та забезпечення перспективного розвитку.

2. Оцінка ефективності маркетингової стратегії в умовах ринку дозволяє здійснювати гнучке реагування на зміни в сфері товарної, цінової, збутової, комунікаційної політики, вживати своєчасних заходів щодо коригування стратегії. Також вона сприяє обґрунтуванню прийняття дієвих управлінських рішень щодо стратегічного маркетингового планування та підвищенню конкурентоспроможності підприємства в складних мінливих умовах ринкової економіки.

Список використаних джерел

1. Клівець П.Г. Стратегія підприємства: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2007. – 320 с.

2. Ассэль Г. Маркетинг: принципы и стратегия. – М.: ИНФРА, 1999. – 804 с.

3. Котлер Ф., Армстронг Г., Сондерс Дж., Вонг В. Основы маркетинга. – М.: Вильямс, 1999. – 1055 с.

4. Мак-Дональд М. Стратегическое планирование маркетинга. – СПб.: ПИТЕР, 2000. – 276 с.

5. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. - СПб.: Изд-во "Питер", 1999. – 416 с.

6. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии / Учебник для вузов / Пер. с англ. под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. - 576 с.

7. Гаркавенко С.С. Маркетинг: Підручник. – К.: Лібра, 2002. – 712 с.

8. Jerman D. Model of Marketing Communications Effectiveness in the Business-to-Business organisations markets / Damjana Jerman, Bruno Zavrsnik // Economic Research. – 2012. – Vol. 25. – P. 364-388.

БЛИЗНЮК

Андрій Олександрович
basket1979@ukr.net

УДК 331.56

АНАЛИЗ БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ И ОСНОВНЫЕ ПУТИ ЕЕ
ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

THE ANALYSIS OF UNEMPLOYMENT IN UKRAINE AND THE MAIN
WAYS OF ITS STATE REGULATION

к.е.н., доцент, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет

В данной статье предложено ряд мероприятий государственного регулирования и контроля безработицы, которые помогут не допустить еще большего ее повышения, где их комплексное выполнение поможет повысить уровень жизни населения и улучшить экономическую ситуацию в Украине.

This article suggests a number of state regulating measures and control for unemployment, for preventing its further increase. The complex implementation of these measures will help to increase the standard of living of the population and to improve the economic situation in Ukraine.

Ключевые слова: безработица, государственное регулирование, рабочая сила

Keywords: unemployment, state regulation, labourforce

ВВЕДЕНИЕ

На сегодняшний день проблема безработицы является наиболее актуальной и острой проблемой в Украине. С каждым годом эта проблема обостряется все с большей силой, затрагивая интересы каждого сотрудника предприятия, каждого трудоспособного гражданина. Поэтому данное явление требует к себе особого внимания для того, чтобы не допустить ее ухудшения и избежать нежелательных негативных последствий.

ЦЕЛЬ РАБОТЫ

Целью данной статьи является исследование проблемы безработицы в Украине, определение позитивных и негативных последствий безработицы и путей государственного регулирования данного явления в Украине.

МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Методической основой работы являются статьи, труды научных деятелей, материалы периодических изданий. В процессе исследования в работе использован метод сравнительного анализа при сравнении уровня безработицы населения в Украине и странах Европейского союза, количества безработного населения по данным ukrstat.gov.ua [1].

Нерешённые составляющие общей проблемы

Решение проблемы безработицы в Украине имеет большое значение для социально-экономического развития государства. Несмотря на то, что данная проблема активно прорабатывалась отечественными и зарубежными учеными, все же имеется место нерешенной составляющей данной проблемы, которая требует дальнейшего изучения.

РЕЗУЛЬТАТЫ

Безработица – это социально-экономическое явление, при котором часть рабочей силы экономически

активного населения не занята в общественном производстве [2].

Разгосударствление и приватизация государственной собственности, структурная перестройка экономики, экономические проблемы последних лет сопровождаются массовым высвобождением и перераспределением рабочей силы. Начиная с января 1996 г. и до сегодня этот процесс достиг чрезвычайных масштабов, что вызвало резкое увеличение безработицы при одновременном сокращении свободных вакансий.

Исходя из приведенных данных, можно отметить, что среди указанных стран Европейского Союза Украина занимает среднюю позицию с показателем 9,2 %, в то время как наибольший уровень безработицы имеет Греция (23,3%), а наименьший Германия (4,2%), такие страны как Испания, Португалия, Финляндия, Болгария, Швеция и Австрия имеют данные чуть выше и ниже среднего уровня.

Проанализировав данные рисунка 2, необходимо отметить, что количество безработных в Украине имеет тенденцию к возрастанию. С 2011г. по 2013г. показатель уменьшался с 1661,90 до 1510,40, что является позитивным моментом, но в 2014 произошел резкий скачок и уровень возрос до 1847,60 тыс.чел. Далее происходит опять упадок, после чего уровень показателя не намного поднялся до отметки 1662,20 тыс.чел.

Вышеприведенные данные показывают, что в Украине за указанный период уровень безработицы в целом повысился, в 2014 г. он имел наивысшую предельную точку (9,3%). По сравнению с 2013 г. замечен существенный скачок на 2 %, в последующие годы данный показатель колебался на незначительную величину 0,1%. Несмотря на то, что по сравнению с 2014 г. он снизился, в целом по сравнению с прошлыми годами он значительно возрос, что представляет собой негативный момент.

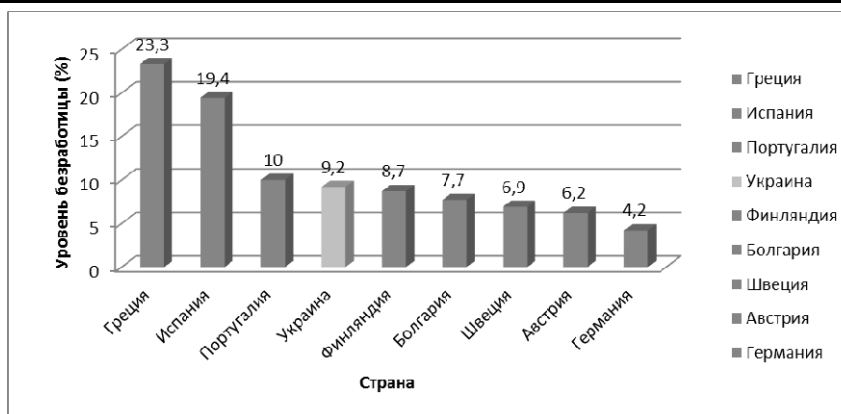


Рис. 1. Уровень безработицы населения в Украине и странах Европейского союза за 9 месяцев 2016 г. [1]

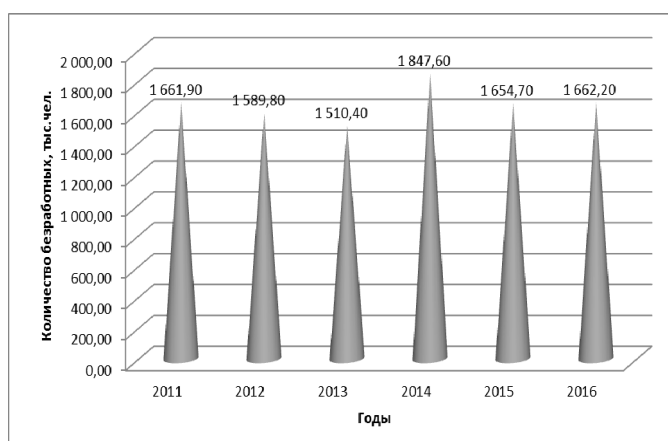


Рис. 2. Количество безработного населения (за методологией МОП) [1]

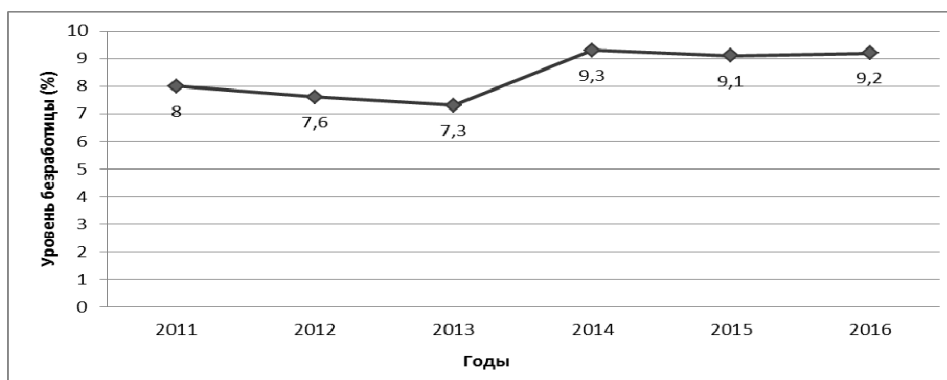


Рис. 3. Уровень безработицы в 2011-2016 гг. (за методологией МОП) [1]

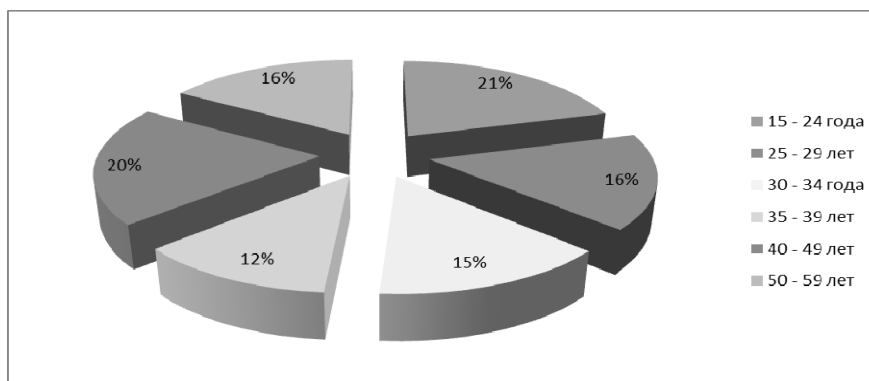


Рис. 4. Структура безработного населения за возрастными группами в 2016 г.

Структура безработного населения за возрастными группами в 2016 г. показывает, что наибольший процент безработных приходится на людей возрастом 15-24 года, т.е. молодежь, что является негативным моментом в структуре. Наименьший показатель имеют люди с 35 до 39 лет, но в целом разрыв между остальными возрастными группами невелик.

Среди позитивных моментов безработицы необходимо отметить то, что она показывает потенциальные возможности для дальнейшего совершенствования экономики в целом. Кроме того она является стимулом развития как национальной экономики (на макроуровне), так и для отдельных предпринимателей и предприятий (на микроуровне), которым сейчас нелегко «остаться на плаву» в нынешних условиях функционирования.

Также безработица имеет и «обратную сторону медали». Среди экономических последствий можно выделить невыпущенную продукцию, сокращение платежеспособного спроса, сужение потребительского рынка, нарастание элементов кризиса и многое другое. Среди социально-экономических последствий следует указать частичную или полную потерю доходов населения, постепенную потерю профессиональных навыков, снижение уровня жизни, возникновение у людей чувства собственной неполноценности и т.д. Таким образом, безработица препятствует населению Украины двигаться к своим потенциальным возможностям и самосовершенствованию в профессиональном аспекте.

Поскольку безработица может привести к серьезным необратимым негативным последствием, необходимым является государственное регулирование

этого процесса. Для этого применяются различные пути, а именно создание новых рабочих мест, переподготовка безработных для получения новой профессии, помощь с трудоустройством через службу занятости и т.д.

Наиболее перспективным является регулирование безработицы путем осуществления активных программ занятости: профессиональная подготовка, дотации предпринимателям, которые обязуются поддерживать определенный уровень занятости, финансовая помощь безработным, желающим открыть собственное дело, создание рабочих мест для молодежи, снижение налогов и прочее.

ВЫВОДЫ

Безработица является серьезной проблемой для Украины, можно даже сказать критической. Показатели данного явления настолько высоки, что бездействие приведет к ухудшению существующей ситуации и еще большему усложнению жизни населения. Несмотря на позитивные последствия этого социально-экономического явления, существуют негативные аспекты, которые необходимо как можно оперативнее устранить.

Список использованных источников

1. Государственная служба статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Сущность безработицы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bibliotekar.ru/economika-8/203.htm>

ГРИБАНОВА

Катерина Олександрівна
k.gribanova93@gmail.com

УДК 006.3

ОЦІНКА ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗА
ВИМОГАМИ ЄСASSESSMENT OF QUALITY AND SECURITY OF FOOD PRODUCTS UNDER
EU REQUIREMENTS

студент, КНУТД

У статті розглянуто основні нормативно-правові акти та міжнародне законодавство, що регулює якість та безпечність харчової продукції. Визначено, що в Україні відсутня цілісна система оцінки харчової продукції. Обґрунтовано, що існуючі норми законодавства дозволяють чітко розуміти вимоги ЄС, проте через низку причин українські виробники не дотримуються прийнятих законодавчих норм.

В статье рассмотрены основные нормативно-правовые акты и международное законодательство, регулирующие качество и безопасность пищевой продукции. Определено, что в Украине отсутствует целостная система оценки пищевой продукции. В статье обосновано, что существующие нормы законодательства позволяют четко понимать требования ЕС, однако по ряду причин украинские производители не придерживаются принятых законодательных норм.

The article deals with the basic legal acts and international legislation regulating the quality and safety of food products. It is determined that in Ukraine there is no integral system of estimation of food products. The article substantiates the existing legislation allows clear understanding of EU requirements, but for a number of reasons Ukrainian producers do not adhere to the adopted legislative norms.

Ключові слова: якість, безпечність, оцінка відповідності, харчова продукція

Ключевые слова: качество, безопасность, оценка соответствия, пищевой продукции

Keywords: quality, safety, conformity assessment, food products

ВСТУП

На сьогодні безліч науковців вивчають проблематику оцінки якості та безпечності харчової продукції, що зумовлено насамперед постійним вдосконаленням українського законодавства, що породжує суперечності. Варто виокремити дослідження Д.Ф. Крисонова щодо якості і безпечності харчової продукції [8], детермінантів якості й безпечності харчової продукції та мінімізації впливу факторів ризику [9], системи гарантування безпечності та якості харчової продукції в Україні [7] та інших. Також проблематику досліджували такі науковці: Ж.К. Сіднева, Т.В. Рибачук-Ярова [22], що здійснили аналіз проблематики якості і безпечності харчових продуктів в контексті забезпечення продовольчої безпеки, І.В. Лозинська [10], що охарактеризувала контроль якості продукції тваринництва в контексті підвищення конкурентоздатності вітчизняного товаровиробника, С.М. Безродна [3], що вивчала оцінку якості продукції та послуг на підприємствах ресторанного господарства, С. Белінська, Н. Орлова, Ю. Мотузка [4], які визначили концептуальні засади гарантій безпечності харчових продуктів та інші. Разом з тим не дослідженими являються питання щодо сучасного стану оцінки якості та безпечності харчової продукції в Україні.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні існуючого стану оцінки якості та безпечності харчової продукції за вимогами ЄС в Україні та внесенні пропозицій щодо подальшого її вдосконалення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічним та інформаційним підґрунтям роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та законодавство ЄС в сфері оцінки якості та безпечності харчової продукції.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення вимог нормативно-правових актів України та законодавства ЄС з питань оцінки якості та безпечності харчової продукції.

РЕЗУЛЬТАТИ

Аграрний сектор України є провідною галуззю національної економіки країни, яка забезпечує високу частку експорту до країн ЄС. Останнім часом розпочалася активна поетапна імплементація законодавства України відповідно вимог ЄС, що не достатньо забезпечує оцінку якості та безпечності харчової продукції. Разом з тим зростаючий експорт харчової продукції, як складової аграрного сектору економіки, зумовлює зростаючі потреби у відповідності україн-

ської продукції нормам ЄС. Якщо українські оператори ринку впоралися із забезпеченням якості продукції, то на сьогодні постає питання щодо її безпечності, адже за допомогою оцінки останньої можливим є управління ризиками підприємств у галузі виробництва харчових продуктів в Україні. Зростаюча роль конкурентності харчової продукції також зумовлює актуальність дослідження оцінки якості та безпечності харчової продукції в Україні.

Угода про асоціацію України з Європейським Союзом формує для України нові можливості. Завдяки цьому українські підприємства отримують доступ до новітніх рішень та ідей у сфері технологій, управління та маркетингу. Це підвищить їх конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішніх ринках. Оператори ринку, які працюють із дотриманням усіх норм законодавства, зацікавлені у впровадженні європейських стандартів, адже це відкриє для них нові ринки збуту продукції [1].

Відповідно до даних Міністерства аграрної політики та продовольства України у січні-листопаді 2017 р. частка експорту продукції аграрного сектору у загальному експорті країни становила 41,5 %, експорт – 16395,9 млн. дол. США, що зріс на 119,5 % порівняно з 2016 р., а питома вага продукції становила 79,9 % у зовнішній торгівлі України [23]. Тому актуальність оцінки якості та безпечності харчової продукції за вимогами ЄС для українських експортерів та держави в цілому набуває особливої актуальності.

Відповідно до Постанови ЄС 178/2002 [14] «харчовий продукт» (чи «харчові продукти») означає будь-яку речовину або виріб, так чи інакше оброблений, частково оброблений чи необроблений, призначений, чи попередньо спрямований, для споживання людьми. «Харчовий продукт» включає напої, жувальну гумку і будь-які матерії, включаючи воду, попередньо змішану з харчовим продуктом протягом його виробництва, підготовки чи обробки.

Відповідно до Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» 771/97-вр від 05.07.2017 [18] «харчовий продукт – речовина або продукт (неперероблений, частково перероблений або перероблений), призначені для споживання людиною. До харчових продуктів належать напої (в тому числі вода питна), жувальна гумка та будь-яка інша речовина, що спеціально включена до харчового продукту під час виробництва, підготовки або обробки.

Термін «харчовий продукт» не включає:

- корми;
- живих тварин, якщо вони не призначені для розміщення на ринку для споживання людиною;
- рослини (до збору врожаю);
- лікарські засоби;
- косметичні продукти;
- тютюн і тютюнові вироби;
- наркотичні і психотропні речовини у межах визначень Єдиної Конвенції ООН про наркотики 1961 р. і Конвенції ООН про психотропні речовини 1971 р.;
- залишки та забруднюючі речовини [18].

Можемо зробити висновок, що законодавство ЄС та України аналогічним чином визначає зазначені вище поняття.

У Законі України «Про безпечність та якість харчових продуктів» [13] якість харчового продукту визначається як ступінь досконалості властивостей та характерних рис харчового продукту, які здатні задовольнити потреби (вимоги) та побажання тих, хто споживає або використовує цей харчовий продукт.

Усі товари, які імпортуються на митну територію ЄС в обов'язковому порядку повинні відповідати усім вимогам Європейського Союзу, спрямованим на забезпечення захисту споживачів. Ці вимоги суттєво різняться у залежності від конкретного товару, але у цілому можуть бути згруповані за такими напрямками [12]:

1. Технічні вимоги.
2. Екологічні вимоги.
3. Вимоги у сфері санітарних та фітосанітарних заходів.

Крім того, до певних видів продукції на рівні ЄС встановлюються маркетингові стандарти, а також застосовуються імпорту обмеження, що також можуть розглядатися як механізми захисту внутрішнього ринку від імпортованих товарів, якість і безпека яких не відповідає вимогам Євросоюзу [12].

Сіднева Ж.К. та Рибачук-Ярова Т.В. [22] зазначають, що виробництво високоякісних та екологічно безпечних продуктів харчування потребує ефективного динамічного розвитку галузей харчової та переробної промисловості, який передбачає впровадження нових інноваційних технологій світового рівня для виробництва продукції високої якості, оновлення матеріально-технічної бази підприємств, раціональне використання наявного виробничого потенціалу і впровадження принципів нового технологічного обладнання та устаткування, покликаних гарантувати збереження цінних властивостей сировини та підвищувати якість готової продукції.

Ще одним прикладом необхідності впровадження оцінки якості та безпечності харчової продукції слугує зростаючий експорт харчової продукції. Відтак, за січень-жовтень 2017 р. збільшився експорт какао та шоколаду на 35%, порівняно з 2016 р. та становив \$ 25,3 млн. Тому вступ в дію з 1 січня 2018 р. в Україні нових вимог до виробів з какао та шоколаду стане позитивним кроком для забезпечення зростання попиту та експорту української продукції [11]. Виробники харчових продуктів зацікавлені у додержанні законодавства та здійсненні заходів для покращення контролю за якістю харчових продуктів, сировини та виробничих потужностей.

У ЄС основним документом, де наведено вимоги до систем забезпечення продовольчої безпеки є: Постанова (ЄС) № 178/2002 «Про встановлення загальних принципів та вимог законодавства щодо харчових продуктів, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів та встановлення відповідних процедур у цій галузі» [14], або «Загальний харчовий закон». Постанова є основою для забезпечення високого рівня захисту здоров'я населення й інтересів споживачів щодо харчових продуктів, зокрема, приймаючи до уваги розходження в постачанні харчових

продуктів, включаючи традиційні продукти, поки забезпечується ефективне функціонування внутрішнього ринку.

Викладені принципи базуються на детальному аналізі ризиків, повній відповідальності виробників, можливості відстеження походження харчових продуктів на усіх стадіях їх виробництва, переробки та реалізації, а також на широкому впровадженні принципів НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points – науково-обґрунтована система, що дає змогу гарантувати виробництво безпечної продукції шляхом ідентифікації і контролю небезпечних чинників) [5].

Європейський Союз надає допомогу Державній Службі України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів у вдосконаленні системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні за принципом «від лану до столу». Проект ЄС надає допомогу в гармонізації відповідного законодавства України із законодавством ЄС, а також створенні та запровадженні правового клімату, який сприятиме виробництву безпечних харчових продуктів і кормів та покращить експортні можливості для українських виробників. Головна мета Проекту – сприяння вдосконаленню системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні за принципом «від лану до столу» шляхом приведення законодавства, інституційної інфраструктури та системи державного контролю України у відповідність до регуляторної та адміністративної політики і практик ЄС [20].

Сьогодні в ЄС активно використовується Система швидкого оповіщення для непродуктивних небезпечних продуктів RAPEX – це система швидкого оповіщення ЄС, яка сприяє швидкому обміну інформацією між державами-членами та Комісією щодо заходів, спрямованих на запобігання або обмеження збуту або використання продуктів, що створюють серйозний ризик для здоров'я та безпеки споживачів, за винятком продуктів харчування, фармацевтичних та медичних пристроїв, іншими механізмами. З 1 січня 2010 р. щодо товарів, що підпадають під регулювання гармонізації ЄС, система також сприяє швидкому обміну інформацією про продукти, що створюють серйозний ризик для здоров'я та безпеки професійних користувачів, а також тих, які створюють серйозний ризик для інших суспільних інтересів, захищених через відповідне законодавство ЄС (наприклад, охорона навколишнього середовища та безпеки). Обидва заходи, впроваджені національними органами влади, а про заходи, які добровільно приймаються виробниками та дистриб'юторами [26]. На нашу думку, імплементація та функціонування подібної системи в Україні відбувається через кілька років.

Сьогодні в ЄС також діє система управління безпечністю харчових продуктів на принципах системи контролю за безпекою харчової продукції системи аналізу ризиків НАССР, що визнана найнадійнішою системою в світі, яка запобігає виробництву небезпечних харчових продуктів. З її поступовим запровадженням рівень захищеності українського споживача зростатиме [21].

Щодо функціонування в Україні вище зазначених систем, які б забезпечили оцінку якості та безпеч-

ності харчової продукції, то 20 вересня 2014 р. вступив в дію новий закон «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [18], положення якого набирають чинності поступово. На разі можна говорити про перехідний період запровадження принципів нової НАССР.

За даними облдержадміністрацій, станом на 17 вересня 2014 р. в Україні впроваджено системи управління якістю та безпечністю харчових продуктів на 574 підприємствах харчової та переробної промисловості. Також розпочато роботу щодо їх впровадження ще на 97 підприємствах, що в цілому складає 22 % від загальної кількості підприємств. Розроблено 728 стандартів, з яких 319 гармонізовано. Це означає, що рівень впровадження гармонізованих стандартів становить 43,8 %. В той же час, в рамках ЄС діють Європейські стандарти (код EN), що запроваджуються в державах-членах ЄС шляхом надання їм статусу національних. Розробка таких стандартів проводиться тільки у тому разі, коли обставини не надають можливості повного узгодження із стандартами ISO або ж такі відсутні. Наразі із 157 стандартів гармонізовано 63 (рівень впровадження складає 42%) [11].

Наприклад, з вересня 2016 р. усі підприємства, що є виробниками продукції, повинні запроваджувати гігієнічні вимоги, що становлять невід'ємну частину та основу процедур, які базуються на системі НАССР.

Першими на НАССР звернули увагу експортери продуктів харчування, які почали виводити свої товари на європейські ринки. Держава відреагувала, і 1 жовтня 2012 р. наказом Мінагрополітики № 590 було затверджено «Вимоги щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)». А 20 вересня 2016 р. набув чинності розділ VII Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». В ньому вже сказано конкретно: у всіх операторів ринку харчових продуктів мають бути принаймні програми-передумови впровадження системи НАССР. І встановлені терміни – 3 роки з моменту набрання чинності цієї норми, тобто до 20 вересня 2019 р.. Втім, цей термін – дедлайн для усіх операторів ринку, водночас саме впровадження буде відбуватися у декілька етапів.

З вересня 2017 р. усі процедури, які базуються на принципах НАССР, є обов'язковими для потужностей підприємств, які проводять діяльність та виробляють харчову продукцію, в складі яких містяться не переробні інгредієнти тваринного походження (риба, молоко, яйця, сире м'ясо тощо). Ця вимога, наприклад, стосуватиметься потужностей з розбирання м'яса, молокопереробних підприємств, ковбасних цехів, закладів, які використовують сирі яйця, тощо. З 20 вересня 2018 р., ця вимога буде поширюватися на потужності, які здійснюють діяльність з харчовими продуктами, у складі яких відсутні необроблені інгредієнти тваринного походження. З 20 вересня 2019 р. ця вимога пошириться на малі потужності (постачають продукт кінцевому споживачу, персонал менше 10 осіб, площа – 400 кв. м або потужності, які не

постачають продукти кінцевому споживачу, з персоналом менше 5 осіб) [1].

За даними Державної споживчої служби, в Україні НАССР діє на 362 об'єктах у 2017 р., які належать до першої «хвилі» впровадження. Водночас, тих, котрі підпадають під цю категорію (але на 20 липня ще не впровадили), – 867 об'єктів. Тобто за два місяці до закінчення терміну впровадження понад дві третини підприємств досі не виконали норму закону [6].

На сьогодні в Україні фактично відсутня система контролю, яка може бути аналогом європейській, тому можна говорити про певні ризики для країн ЄС щодо імпорту країнами української продукції, що є стримуючим фактором для розвитку економіки України. Тому вітчизняні виробники через відсутність повноцінного законодавства та відповідності процедур перевірки на безпечність продуктів не можуть набути статусу європейського постачальника [1].

Відповідно до Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» 771/97-вр від 05.07.2017 п. 3. [18] державний контроль України здійснюється із застосуванням актів державного контролю. Акт державного контролю має містити перелік питань для перевірки виконання вимог законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів. Кожне питання, що стосується перевірки, повинно містити посилання на вимогу нормативно-правового акту (статтю, пункт, підпункт, абзац тощо), яка підлягає виконанню (дотриманню).

Також законодавством встановлено вичерпність переліку питань щодо безпечності продукції, тому це сприятиме обізнаності операторів ринку та унеможливить здійснення не відповідних законодавству заходів з боку органів державного контролю.

Позитивним фактом у імplementації законодавства України відповідно до вимог ЄС можна вважати накази: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження форми акту, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного контролю стосовно додержання операторами ринку гігієнічних вимог щодо поводження з харчовими продуктами» з0358-17 від 06.02.2017 [17] та Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження форми акта, складеного за результатами державного аудиту щодо додержання операторами ринку вимог законодавства стосовно постійно діючих процедур, що засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках» №41 від 06.02.2017 [16]. Документами передбачено форму акту для проведення планового заходу контролю та встановлено перелік питань щодо проведення державного контролю стосовно суб'єктів господарювання з високим, із середнім та незначним ступенем ризику, зокрема питань, які стосуються ведення записів, вимог до приміщень, транспортних засобів, виробничих потужностей, рухомих та нерухомих потужностей, обладнання та інвентарю, до поводження з відходами, вимоги до поставки води, гігієни персоналу, харчових продуктів та їх пакування термічної обробки. Вважаємо, що відкритий доступ

фізичних та юридичних осіб позитивно вплине на дотримання безпечності харчової продукції. Підприємства будуть обізнаними у вимогах до безпеки, а, отже, забезпечити їх виконання стане простіше.

Однією з переваг перевірки також можна вважати оцінку на основі них дотримання законодавства з безпечності харчової продукції оператор ринку. При цьому методи імplementації законодавства підприємства зможуть обрати самі. Це суттєво впливатиме на рівень корупції при здійсненні контролю та розширив відповідальність власників підприємств.

При цьому також можемо відмітити позитивний наслідок для споживачів продукції, адже тепер контролю відбуватиметься не за кінцевим результатом, а за процесами виробництва харчової продукції. Такий контроль забезпечить найвищий рівень гарантії безпеки продуктів, адже зафіксувати порушення та невідповідність вимог законодавства на етапі готовності продукції дуже складно. Таким чином, можемо говорити про скорочення ризику потрапляння до споживачів небезпечної продукції.

В ЄС на разі діє аналогічне оцінювання продукції, тому впровадження його в Україні позитивно відобразиться на експорті продукції для вітчизняних підприємств.

Таким чином, можемо говорити про те, що перші кроки до гармонізації законодавства України зроблені, але для повноцінної оцінки відповідності та безпечності потрібно прийняти законопроект щодо державного контролю, який був першим етапом у запровадженні реформ у сфері безпечності харчової продукції.

Одним з позитивних моментів у імplementації законодавства відповідно до вимог ЄС можемо також вважати роботу Державної продовольчої споживчої служби в режимі відео конференцій із представниками Єврокомісії над узгодженням питань двосторонньої торгівлі та погодження сертифікатів на ряд харчових продуктів [24].

Верховна Рада України ухвалила Закон «Про безпечність та гігієну кормів» [25], який було розроблено народними депутатами і за активної участі фахівців Державної продовольчої споживчої служби та експертів Проекту Європейського Союзу «Вдосконалення системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні» та Офісу підтримки реформ при Міністерстві аграрної політики, на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Новий закон запроваджує вимоги, необхідні для отримання безпечних кормів. Тепер кожний оператор ринку кормів (окрім первинного виробництва) повинен впровадити на своїх підприємствах систему НАССР, а також систему простежуваності продукції чи її інгредієнтів за принципом «крок вперед – крок назад». Для запобігання введенню в обіг інших операторів ринку чи кінцевого користувача, запроваджуються чіткі вимоги щодо маркування на всіх етапах виробництва та обігу кормів [25].

Також позитивним фактом можна вважати прийняття Верховною Радою України Закону «Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про безпечність та якість харчових продуктів і кормів, здоров'я та благопо-

луччя тварин» №2042-19 18.05.2017, що набирає чинності з 04.04.2018 [15]. Закон визначає правові та організаційні засади державного контролю, що здійснюються з метою перевірки дотримання операторами ринку законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, а також законодавства про побічні продукти тваринного походження

під час ввезення (пересилання) таких побічних продуктів на митну територію України.

Для подальшого вдосконалення оцінки якості та безпечності харчової продукції потрібно здійснювати заходи як на державному рівні, що стосуються насамперед законодавчого регулювання державного контролю, забезпечення його простоти, прозорості та недоторканості, так і на рівні підприємства (рис. 1).

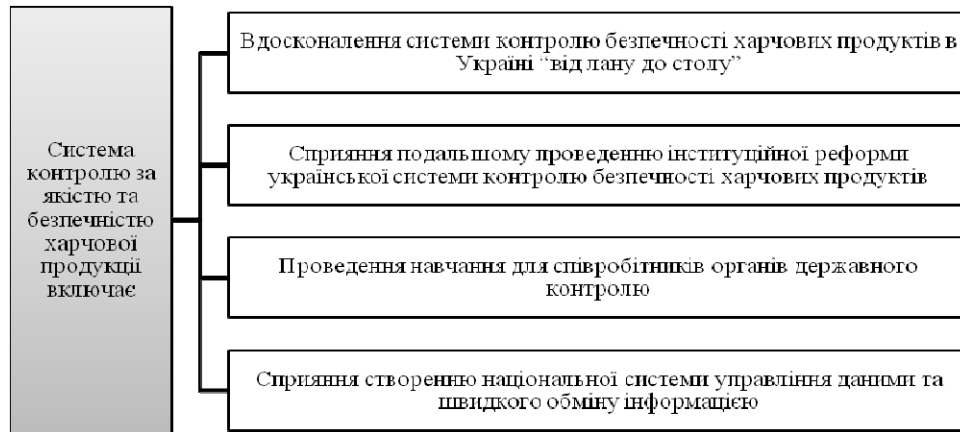


Рис. 1. Заходи для вдосконалення оцінки якості та безпечності харчової продукції за вимогами ЄС [складено автором на основі [20]]

Відповідно до рис. 1 в Україні необхідно [20]:

- наблизити систему до відповідних європейських та міжнародних стандартів, залучаючи приватний сектор та представників громадськості;
- реалізовувати подальше узгодження законодавства України у сфері безпечності харчових продуктів "від лану до столу" із законодавчою базою ЄС;
- сприяти створенню національної системи управління даними та швидкого обміну інформацією (повідомлення про ризики) для харчових продуктів та кормів, яка б мала характеристики, подібні до RASFF (система швидкого оповіщення про харчові продукти та корми у ЄС);
- сприяти оптимізації мережі національних референс-лабораторій та лабораторій офіційного контролю, забезпечення відібраних за стратегічним розташуванням лабораторій новим устаткуванням, програмним та технічним забезпеченням;
- сприяти створенню національних систем управління даними та інформаційних систем для лабораторій, органів державного контролю, а також отримання та обробки даних про імпорту та експорту;
- здійснити модернізацію навчальної програми та системи безперервного професійного розвитку.

Підвищення якості вітчизняної харчової продукції на основі зазначених заходів сприятиме зростанню конкурентної спроможності та створить додаткові умови для розвитку аграрного ринку України та експорту продукції, полегшить оцінку її якості та безпеки.

Також необхідними заходами на рівні підприємства щодо забезпечення якості та безпечності харчової продукції за вимогами ЄС мають бути [6]:

- створення спеціальної групи співробітників для впровадження та розробки плану HACCP. Вона має

складатися з осіб, котрі представляють різні підрозділи, від роботи яких залежить безпечність продуктів (включно з керівниками), та які мають знання про харчові продукти, технологічні процеси і відповідний досвід роботи. Також доцільно залучити іноземних експертів, що вже мають досвід розробки таких планів;

- потрібно забезпечити функціонування на підприємстві хоча б однієї групи, що пройшла спеціальне навчання з використання HACCP;

- потрібно забезпечити належне планування виробничих, допоміжних та побутових приміщень для уникнення перехресного забруднення;

- мають бути дотримані вимоги до стану приміщень, обладнання, проведення ремонтних робіт, технічного обслуговування обладнання, калібрування тощо, а також заходи щодо захисту харчових продуктів від забруднення та сторонніх домішок;

- вимоги до планування і стану комунікацій – вентиляції, водопроводів, електро- та газопостачання, освітлення тощо;

- потрібно забезпечити на підприємствах безпечність води, льоду, пари, допоміжних матеріалів для переробки (обробки) харчових продуктів, предметів та матеріалів, які контактують із харчовими продуктами;

- забезпечити чистоту поверхонь (процедури прибирання, миття і дезінфекції виробничих, допоміжних і побутових приміщень та інших поверхонь);

- ще одна важлива умова якості та безпечності – забезпечення здоров'я та гігієни персоналу;

- захист продуктів від сторонніх домішок;

- поводження з відходами виробництва та сміттям, їх збір та видалення з потужності;

- контроль за шкідниками, визначення виду, запобігання їхній появі, засоби профілактики та боротьби;
- зберігання та використання токсичних сполук і речовин;
- специфікації (вимоги) до сировини та контроль за постачальниками; зберігання і транспортування;
- контроль за технологічними процесами;
- маркування харчових продуктів та поінформованість споживачів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можемо констатувати факт поступового поетапного впровадження вимог ЄС щодо оцінки якості та безпечності харчової продукції в Україні. Про це свідчить низка зміни у основні закони України, прийняття наказів щодо проведення державного контролю, вступ в дію та затвердження законопроектів, які раніше можна було вважати прогалинами українського законодавства. Українські підприємства в основному дотримуються якості харчової продукції. Щодо безпечності, то ситуація складніша. Зростаючий експорт харчової продукції зумовлює необхідність активнішої імплементації законодавства, адже наразі країни ЄС з обережністю ставляться до української продукції, що спричиняє важкість експортних операцій для вітчизняних виробників. Тому для покращення оцінки якості та безпечності харчової продукції, що є фактором конкурентної спроможності українських товарів, потрібно вирішити ряд завдань на державному рівні та на рівні підприємств в тому числі.

Список використаних джерел

1. Акуленко Л. Безпечна їжа. Як в Україні гарантуватимуть європейську якість продуктів / Л. Акуленко, Ю. Оглашений // Міжнародна безпека та євроінтеграція України. – 2017. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/04/13/7064460/>
2. Безпечність та якість харчової продукції [Текст] / Т. Бубела, О. Воробець // Вимірювальна техніка та метрологія: міжвідом. наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. Політехніка»; відп. ред. Б.І. Стадник. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2005. – С. 139-144.
3. Безродна С.М. Оцінка якості продукції та послуг на підприємствах ресторанного господарства / С.М. Безродна // Інноваційна економіка. – 2013. – Випуск №6. – С. 252-254. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_6_61.
4. Белінська С. Концептуальні засади гарантій безпечності харчових продуктів / С. Белінська, Н. Орлова, Ю. Мотузка // Товари і ринки. – 2011. – Випуск № 1. – С. 176-182. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tovary_2011_1_26.
5. Грибанова К.О. Оцінка якості і безпечності харчової продукції за вимогами ЄС на прикладі м'ясо-молочної галузі / К.О. Грибанова, Н.Л. Козелло // Мехатронні системи і комп'ютерні технології. – 2017. – С. 286-287.
6. Два роки дедлайну: що потрібно зробити АПК для переходу на систему НАССР. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://agropolit.com/spetsproekty/318-dva-roki-dedlaynu-scho-potribno-zrobiti-apk-dlya-perehodu-na-sistemu-haccp>
7. Крисанов Д.Ф. Система гарантування безпечності та якості харчової продукції в Україні: ретроспектива реформування та рівень сформованості у європейському вимірі / Д.Ф. Крисанов // Економіка харчової промисловості. – 2013. – Випуск № 4. – С. 5-12. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2013_4_2.
8. Крисанов Д.Ф. Якість і безпечність харчової продукції / Д.Ф. Крисанов // Економіка і прогнозування. – 2010. – Випуск № 3. – С. 103-119. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2010_3_11
9. Крисанов Д.Ф. Детермінанти якості й безпечності харчової продукції та мінімізація впливу факторів ризику / Д.Ф. Крисанов // Продуктивні сили і регіональна економіка. – 2008. – Ч. 1. – С. 249-261.
10. Лозинська І.В. Контроль якості продукції тваринництва в контексті підвищення конкурентноздатності вітчизняного товаровиробника / І.В. Лозинська // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2012. – Випуск № 3. – С. 85-89. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2012_3_19
11. Міністерство аграрної політики та продовольства України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/node/14539>.
12. Основні вимоги законодавства ЄС до безпеки та якості товарів. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine+-+EU+export-import+helpdesk+/Non-tariff+regulation/Загальні+вимоги+ЄС+до+імпортованих+товарів>
13. Про безпечність та якість харчових продуктів. Закон України № 1602-VII від 22.07.2014. – Електронний ресурс. – Режим доступу: rada.gov.ua
14. Про встановлення загальних принципів та вимог законодавства щодо харчових продуктів, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів та встановлення відповідних процедур у цій галузі. Постанова (ЄС) № 178/2002. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.eu-ua.org/wp-content/uploads/2017/04/es178-2002.pdf>
15. Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про безпечність та якість харчових продуктів і кормів, здоров'я та благополуччя тварин. Закон України №2042-19 18.05.2017, що набирає чинності з 04.04.2018. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2042-19/conv>
16. Про затвердження форми акта, складеного за результатами державного аудиту щодо додержання операторами ринку вимог законодавства стосовно постійно діючих процедур, що засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України №41 від 06.02.2017. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0357-17>
17. Про затвердження форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового)

заходу державного контролю стосовно додержання операторами ринку гігієнічних вимог щодо поводження з харчовими продуктами. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України №з0358-17 від 06.02.2017. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0358-17/conv>

18. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів. Закон України №771/97-вр від 05.07.2017. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>

19. Про прийняття за основу проекту Закону України про безпечність та гігієну кормів. Постанова ВРУ №2201-19 від 14.11.2017. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2201-19/conv>

20. Проект ЄС «Вдосконалення системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні». Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.consumer.gov.ua/>

21. Пшенична Т.М. Проблеми якості та безпечності харчових продуктів в контексті забезпечення імплементації економічної частини угоди про асоціацію України з ЄС / Т.М. Пшенична, Ю.В. Кирилюк //

Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – с. 146-149.

22. Сіднева Ж.К. Проблеми якості і безпечності харчових продуктів в контексті забезпечення продовольчої безпеки / Ж.К. Сіднева, Т.В. Рибачук-Ярова // Національний інститут харчових технологій. – 2015. – с. 1-11. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15763/1/4.problemu.pdf>

23. Стан агропромислового комплексу у січні-листопаді 2017 року. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/system/files/Стан%20АПК%2011%20міс%202017.pdf>

24. У Держпродспоживслужбі обговорили із представниками бізнесу наближення українського законодавства до норм ЄС. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/uk/node/25126>.

25. Ухвалений закон про корми – важлива ланка харчового ланцюга «від лану – до столу». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/uk/node/25113>

26. Rapid Alert System for non-food dangerous products [Electronic resource]. Access mode: http://ec.europa.eu/consumers/archive/safety/rapex/index_en.htm

НОВАК

Надія Георгіївна

ОРАЗМУРАДОВ

Арслан

ШАВРІЄВА

Ганна Іванівна

старший викладач, Одеський
національний політехнічний
університет

магістр, Одеський національний
політехнічний університет

магістр, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 330.131.7

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗМІНИ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ РИЗИКАМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ORGANIZATIONAL CHANGES IN CORPORATE RISK MANAGEMENT AND ITS EFFECT ON COMPETITIVENESS OF INNOVATIVE AND ACTIVE ENTERPRISES

Розглянуто корпоративні ризики, їх вплив на діяльність інноваційно-активних підприємств, наведено приклади та сформульовано можливі наслідки таких ризиків. Запропоновано етапи виявлення та оцінка корпоративних ризиків.

Рассмотрены корпоративные риски, их влияние на деятельность инновационно-активных предприятий, приведены примеры и сформулированы возможные последствия таких рисков. Предложены этапы выявления и оценка корпоративных рисков.

The corporate risks, their influence on activity of innovative and active enterprises are considered, examples are given and the possible consequences of such risks are formulated. The stages of identification and assessment of corporate risks are proposed.

Ключові слова: ризик, інноваційно-активні підприємства, економічні ризики, корпоративні ризики, зниження ризику

Ключевые слова: риск, инновационно-активные предприятия, экономические риски, корпоративные риски, снижение риска

Keywords: risk, innovation-intensive enterprises, economic risks, corporate risks, risk reduction

ВСТУП

Негативні наслідки фінансово-економічної кризи, які стали підґрунтям докорінних економічних перетворень призвели до появи у діяльності інноваційно-активних підприємств істотно нових проблем, які потребують теоретичного розуміння та розробки практичних рекомендацій щодо їхнього вирішення [1]. Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю підвищення конкурентоспроможності продукції українських інноваційно-активних підприємств, досягнення підприємствами синергетичного ефекту від інтеграції, збільшення результативності інтеграційного розвитку підприємств, що дозволить вітчизняним компаніям освоїти інноваційні технології, підвищити ефективність функціонування капіталу і свою конкурентоспроможність на світових ринках. В зв'язку з цим особливої значущості набуває дослідження впливу регіональних і корпоративних ризиків на конкурентоспроможність підприємств, зокрема пошук методів їх нейтралізації.

МЕТА РОБОТИ

Метою статті є дослідження корпоративних ризиків, які ґрунтуються на об'єктивному та суб'єктивному підходах їхній вплив на діяльність інноваційно-активних підприємств, та доцільності використання методів управління ризиками.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

РЕЗУЛЬТАТИ

Під терміном ризик необхідно розуміти передусім небезпеку, погрозу. Так, ряд авторів по-своєму розкривають бачення даного поняття. У роботах А.П. Альгіна, В. Абчука [2], І. Башинської [3; 4], С. Філіппової [5], В. Гранатурова [6] сутність явища ризику аналізується набагато ширше, зокрема як діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності у ситуації з немінучим вибором, у процесі якого є можливість оцінити ймовірності досягнення передбачуваного результату, невдач та відхилень від поставленої мети. Щодо іншого підходу Л. Коршунової, Н. Проданова [7] то ризик – це комплексна категорія, яка відображає особливості сприйняття заінтересованими суб'єктами економічних відносин об'єктивно існуючих невизначеності та конфліктності, іманентних процесам цілепокладання, управління, прийняття рішень, оцінювання, що обтяжені можливими загрозами і невикористаними можливостями.

Корпоративний ризик – це ризик настання негативних наслідків для учасників юридичної особи та (або) самої юридичної особи внаслідок їх участі у

корпоративних правовідносинах. Такі ризики можуть мати економічний (наприклад, ризик знецінення акцій) або юридичний характер (наприклад, ризик неможливості реалізації прав по акціях) [8].

Об'єктами ризику корпоративного управління виступають активи, які можуть бути втрачені, майнові (втрачена вигода тощо) та немайнові інтереси, які можуть бути порушені. Під факторами ризику корпоративного управління розуміється подія або дія, які виступають джерелами ризиків, що може спричинити відхилення від задовільного стану об'єкта ризику.

Серед корпоративних ризиків, які підбивають нормальну діяльність інноваційно-активних підприємств можна виділити таку їхню групу, яку становлять ризики зловживання своїми правами учасником, який має контрольний пакет акцій чи часток у статутному капіталі; ризик прийняття на загальних зборах учасників рішень щодо здійснення додаткових «розмиваючих» емісій акцій (збільшення статутних капіталів ТОВ); ризик «вимивання» активів з корпорації; ризик трансфертного ціноутворення, ризик невиклати дивідендів та інші.

Другу групу ризиків становлять ризики зловживання своїми правами міноритарних акціонерів. Оскільки міноритарії не можуть в значній мірі отримувати економічні зиски від діяльності корпорації безпосередньо, то такі особи можуть за відсутності виплати дивідендів створювати додаткові ризики для самої корпорації та інших акціонерів: ризик безпідставних частих скарг до контролюючих органів; ризик втягнення корпорації у судові тяжби з метою накладення арешту на її активи; ризики подання безпідставних позовів з метою накладення заборони на внесення змін до системи реєстру власників іменних цінних паперів АТ тощо.

Прикладом ризиків, створених акціонерами для самого товариства можуть бути: ризик зупинення діяльності корпорації внаслідок заборон контролюючих або судових органів; безпосереднє блокування роботи корпорації. Так, у відносинах з менеджментом компанії акціонери можуть виступити «єдиним фронтом», коли для акціонерів створюються ризики з боку менеджменту.

Прикладами ризиків, створених органами юридичної особи є: ризик непрофесійного управління корпорацією; ризики банкрутства; порушення прав акціонерів на участь в управлінні; ризик втрати контролю над діями органів корпорації, ризик неповного або спотвореного розкриття інформації про її діяльність; ризики «вимивання» її активів; ризики, що виникають при реорганізації корпорації; ризик примусової втрати корпоративного контролю внаслідок поглинання корпорації: проведення агресивного скуповування акцій по заниженій вартості з використанням різних видів впливу на продавців

Отже, є декілька способів встановлення контролю над корпорацією: шляхом встановлення контролю над акціонерним капіталом, над боргами юридичної особи, над менеджментом, використання впливу контролюючих органів; створення перешкод для реєстрації прав власності на акції.

На підставі досліджень Інституту корпоративного права та управління і Інвестиційного банку Brunswick

Warburg, Rutherford and Costello сформулюємо основні корпоративні ризики та можливі наслідки, які притаманні інноваційно-активним підприємствам та впливають на кінцевий результат – конкурентоспроможність їхньої продукції: [9]

- ризик відкритості, прозорості діяльності підприємств (збільшення податкового тягара, втрата репутації, втрата бізнесу);
- ризик порушення права акціонера на участь в управлінні підприємством (зниження вартості акцій, вартості пакета акцій, імовірність невиклати дивідендів);
- ризик недотримання підприємством прибутку (імовірність невиклати дивідендів, втрата репутації);
- ризик зниження вартості чистих активів на одну акцію (зниження вартості акцій, вартості пакета акцій);
- ризик корпоративних конфліктів (зниження вартості акцій, вартості пакета акцій, банкрутство, втрата репутації, втрата бізнесу);
- ризик банкрутства (зниження вартості акцій, вартості пакета акцій, імовірність невиклати дивідендів, банкрутство, втрата репутації, втрата бізнесу).

Відкритість, прозорість діяльності інноваційно-активного підприємства виступає однією із головних вимог сучасного бізнесу. Але відкритість має двояку природу.

З одного боку, відкритість попереджає виникнення ризиків та може надати певні переваги, а саме: зменшення вартості позикового капіталу; підвищення довіри з боку інвесторів та залучення інвестицій; закріплення позицій у галузі; довіра в банківській сфері та інші.

З іншого боку, відкритість виступає джерелом ризику та може призвести до наступних наслідків: зниження та втрата економічної безпеки; розкриття структури активів та пасивів перед конкурентами; втрата репутації; ініціація банкрутства; збільшення податкового тягара; втрата бізнесу та інші.

Виявлення та оцінка корпоративних ризиків можлива шляхом послідовного проведення наступних етапів:

- аналізу можливих регіональних та корпоративних ризиків;
- виявлення подій та факторів, що впливають на кожний вид ризику;
- визначення ймовірності настання можливих подій;
- оцінки ступеня впливу факторів ризику;
- визначення величини ризику;
- визначення величини збитків при заданій величині ризику.

Численність наведених ризиків свідчить про відсутність привабливого інвестиційного середовища в Україні не лише для міноритарних акціонерів, а й для значних інвесторів. Тому найактуальнішим завданням фахівців, які займаються вивченням ризиків у корпоративних відносинах, повинно стати вироблення механізмів запобігання ризикам та засобів протидії зловживанням різними учасниками корпоративних відносин.

При виборі конкретних способів зниження ризику підприємство повинне виходити з таких принципів: не можна ризикувати більше, ніж дозволяє власний капітал; потрібно думати про наслідки ризику; не можна ризикувати більшим заради меншого.

ВИСНОВКИ

Таким чином, дослідження корпоративних ризиків, які ґрунтуються на об'єктивному та суб'єктивному підходах, можуть бути розвинуті з використанням методів управління ризиками. Отримані результати важливі для вироблення антикризових заходів в умовах оцінювання ризику, які будуть спрямовані на підвищення конкурентоспроможності інноваційної продукції. Подальші дослідження сприятимуть розвитку теорії та практики у цій сфері.

До способів обмеження ризику слід віднести:

- 1) розподіл ризику;
- 2) страхування;
- 3) лімітація;
- 4) диверсифікація;
- 5) створення грошових резервів і матеріальних запасів;
- 6) отримання додаткової інформації;
- 7) перевірка партнерів по бізнесу;
- 8) грамотне складання контрактів;
- 9) бізнес-планування;
- 10) ретельний відбір кадрів;
- 11) захист комерційної таємниці та ін.

Окремо також варто додати і пряму зацікавленість держави у зменшенні тиску (законодавчого, фінансового тощо) на інноваційно-активні підприємства.

Список використаних джерел

1. Організаційно-економічне забезпечення комерціалізації результатів науково-технічних досліджень вищих навчальних закладів та їх наукових підроз-

ділів, що сприяє інноваційному розвитку України: монографія / С.В. Філіппова, К.В. Ковтуненко, Л.О. Волошук, С.А. Нізяєва, І.О. Башинська. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2012. – 326 с.

2. Абчук В.А. Риски: менеджмент и маркетинг / В.А. Абчук. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2015. – 480 с.

3. Башинська І.О. Розділ 4.2. Сучасні засоби забезпечення інформаційної складової економічної безпеки промислового підприємства (С. 310-315) у кол. монографії Формування механізму стійкого розвитку економіки: теорія та практика. – Дніпропетровськ: «ФОП Дробязко С.І.», 2014. – 438 с. http://ecofin.at.ua/monografija_ehp_2014.pdf

4. Bashynska I.O. (2016) Using SMM by industrial enterprises // Aktual'ni Problemy Ekonomiky= Actual Problems in Economics, 12 (186), 360-369

5. Filyppova S. (2017) Risk Management. Lecture course: textbook // Bashynska I., Filyppova S. – Харків: вид-во «Діса плюс», 2017. – 101 с.

6. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения. – М.: Дело и Сервис, 2009. – 152 с.

7. Коршунова, Л.Н., Проданова, Н.А. Оценка и анализ рисков / Л.Н. Коршунова, Н.А. Проданова. – Ростов на Дону: Феникс, 2015. – 96 с.

8. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.

9. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с.

10. Bashynska I.O. (2015) Using the method of expert evaluation in economic calculations. // Aktual'ni Problemy Ekonomiky= Actual Problems in Economics, 7 (169), 408-412

ПАСІЧНИК

Юрій Васильович
pasich_fin@mail.ru

УДК 336.221

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

TAX SYSTEM OF UKRAINE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT

д.е.н., професор

У статті досліджено роль та значення податкової системи, виявлено недоліки сучасної системи оподаткування, розкрито поняття податкового навантаження як інструменту податкової політики. Запропоновано заходи щодо підвищення ефективності податкової системи, що відповідають вимогам фінансової стабільності та економічного зростання країни.

В статье исследована роль и значение налоговой системы, выявлены недостатки современной системы налогообложения, раскрыто понятие налоговой нагрузки как инструмента налоговой политики. Предложены меры по повышению эффективности налоговой системы, отвечающие требованиям финансовой стабильности и экономического роста страны.

The article investigates the role and importance of the tax system, reveals the shortcomings of the modern system of taxation, discloses the concept of tax burden as a tool of tax policy. Measures to improve the efficiency of the tax system that meet the requirements of financial stability and economic growth of the country are proposed.

Ключові слова: податок, оподаткування, податкова система, податкове навантаження, бюджет

Ключевые слова: налог, налогообложение, налоговая система, налоговая нагрузка, бюджет

Keywords: tax, taxation, tax system, tax burden, budget

ВСТУП

Глобальна світова криза та нестабільність світової економіки, все частіше спонукають уряди країн до реформування податкової системи та використання податкових інструментів, як найбільш дієвих засобів стимулювання економічного розвитку. Відтак, на сучасному етапі, саме податкова система виступає одним із найважливіших державних регуляторів у фінансовій сфері. Ураховуючи провідну роль податкової системи у функціонуванні господарського комплексу України, варто відзначити, що саме податки, у сучасних умовах, відіграють вирішальну роль у формуванні бюджетів усіх рівнів та фінансуванні соціальних програм. Політична нестабільність, що супроводжує Україну протягом останніх 25 років, призвела до того, що саме податкова система є головним предметом дискусій щодо напрямів та методи реформування й оцінки податкового навантаження на платників, як результату проведених реформ.

Проблематика податкового навантаження, обговорюється не лише на рівні владних структур, а й у дослідженнях провідних вітчизняних науковців, зокрема, В. Андрушенка, З. Варналія, В. Вишневського, А. Крисоватого, В. Мельника, А. Соколовської, Л. Тарангул та інших. Так, І. Цимбалюк та Н. Вишневська, вважають, що податкове навантаження відображає ефективність податкової політики, тобто, кількісно вимірює сукупний вплив податкових платежів на джерела їхньої сплати [7, с. 12]. Але враховуючи перманентність вітчизняної податкової системи, дане питання потребує подальшого дослідження та визна-

чення оптимального співвідношення між податками та спроможністю платників.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту та сутності податкової системи та дослідженні рівня податкового навантаження в контексті податкових реформ в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дослідження є наукові доробки провідних фахівців з питань функціонування податкової системи, матеріали періодичних видань, нормативно-правові акти, статистична інформація тощо.

Під час дослідження сучасної податкової системи України та результатів реформ було використано методи структурно-логічного аналізу, узагальнення та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Податкова система, як інструмент державного регулювання, здійснює опосередкований вплив на економіку країни. Наразі ефективність функціонування податкової системи напряму залежить від принципів податкової політики держави, яка є комплексом заходів у сфері податкового регулювання, завданням якого є встановлення оптимального рівня податкового навантаження.

Дослідження наукових доробків, щодо визначення дефініції «податкове навантаження», констатує різноманіття поглядів та підходів щодо його трактування та оцінки. Загалом, поняття податкового навантаження виникло фактично одночасно з появою податків.

Так, А. Сміт у своїй праці «Дослідження про природу й причини добробуту націй» (XVIII ст.), визначив важливу економічну залежність між рівнем податкового навантаження й надходженням коштів у бюджет держави [5]. Більшість словників, трактує «податкове навантаження», як питому вагу всіх податкових платежів за певний час (фінансовий рік) у валовому доході платників податків [4].

На думку, Ф. Юсті «податкове навантаження» – є співвідношенням між бюджетом і національним доходом держави. У свою чергу, У. Петті дану дефініцію визначав, як загальну суму коштів, які необхідно мобілізувати до державної казни у вигляді податків [4].

Особливий внесок у розвиток теорії оподаткування на початку другої половини XX ст. вніс професор А. Лаффер, що визначив залежність між посиленням податкового навантаження й сумою податкових надходжень у державну казну. Саме А. Лаффер обґрунтував, що лише зниження податкового навантаження стимулює підприємницьку діяльність [4].

У світовій практиці, залежно від розподілу податкового навантаження, виокремлюють чотири основні моделі податкових систем: англосаксонська (незначна частка непрямих податків), євроконтинентальна (висока частка відрахувань на соціальне страхування та значна частка непрямих податків, зокрема ПДВ), латиноамериканська (значна інфляційна залежність та непряме оподаткування) та змішана (спрямована на диференціювання структури доходів бюджету, з метою уникнення залежності від окремого виду чи групи податків) [1]. Отже, враховуючи розглянуті моделі, доречним є зазначити, що податкове навантаження, узагальнює рівень впливу податків на економіку країни, конкретного суб'єкта господарювання або громадянина, а саме визначає частку доходів сплачену державі у формі обов'язкових податків та зборів (табл. 1).

Частка податків у ВВП характеризує податкове навантаження на економіку (співвідношення податків, що надійшли до держбюджету та ВВП по країні) та визначає частину ВВП перерозподілену за допомогою податків [4]. Проте, деякі практики зазначають, що податкове навантаження не обмежується лише сумою сплачених податків, але й містить витрати пов'язані зі сплатою податків.

Частка податкових надходжень до державного бюджету України у валовому продукті країни 2012-2014 рр. перманентно скорочувалась, але податкові реформи здійснені в умовах євроінтеграції вітчизняної економіки, значно змінили стан речей. Так, за 3 квартали 2017 р. рівень податків, сплачених до державного бюджету, у ВВП по країні становив 22,9 %, у той час, як 2015 р. даний показник становив 20,7 %.

Зміна частки податкових надходжень у структурі ВВП характерна й для розвинених країн. Так, за даними Організації економічного співробітництва та розвитку, у країнах-членах організації, найвища частка податкових надходжень по відношенню до ВВП відмічена у Данії, 2016 р. – 45,9 %, хоча проти 2014 р. вона скоротилась 2,7% (рис. 1). Найменша частка податків у Мексиці та Чілі 17,2 % та 20,4 % відповідно [6].

Середній рівень податкового навантаження на економіку в країнах-членах ОЕСР у 2016 р. становив 34,3 % до ВВП, у той час, як в Україні – 21,1 %.

Податкове навантаження має як фіскальний показник, так і ціновий показник. Фіскальний показник визначає рівень централізації й усунювання створеного ВВП у бюджетній системі країни, а також показує рівень перерозподілу усунюваної частини ВВП через цю систему за допомогою надання економічним агентам прямої та опосередкованої фінансової допомоги. Ціновий показник податкового навантаження характеризує значення обов'язкових платежів на будь-яку результуюче джерело: виручка підприємства, прибуток, витрати на оплату праці, витрати домогосподарств тощо [2, с. 114].

Рівень податкового навантаження на економіку країни є фундаментальним індикатором її економічного стану та можливих перспектив розвитку, прозорість економіки та наявність тіньового сектора. Продуктивне його використання сприяє підвищенню темпів економічного зростання та створенню сприятливого інвестиційного клімату, проте, не менш значущим показником є й структура податкового навантаження.

Але, як демонструє вітчизняна практика, суми нарахованих податкових зобов'язань не завжди виконуються 100 %. Так, за даними Державної фіскальної служби України у 2013-2017 рр. заплановані обсяги податкових зобов'язань жодного року не було отримано у повному обсязі (рис. 2).

Таблиця 1

Фінансово-економічні показники України за 2012-2017 рр.

[побудовано та розраховано автором за даними [3,8,9,10]]

Період	ВВП, млн. грн.	Доходи державного бюджету, млн. грн.	Податкові надходження до державного бюджету, млн. грн.	Частка податкових надходжень у ВВП, %
2012	1408889	346054,0	274715,2	19,5
2013	1454931	339180,3	262777,1	18,1
2014	1566728	357084,2	280178,3	17,9
2015	1979458	534694,8	409417,5	20,7
2016	2383182	616274,8	503879,4	21,1
станом на 01.10.2017	2062136	585755,7	472100,7	22,9

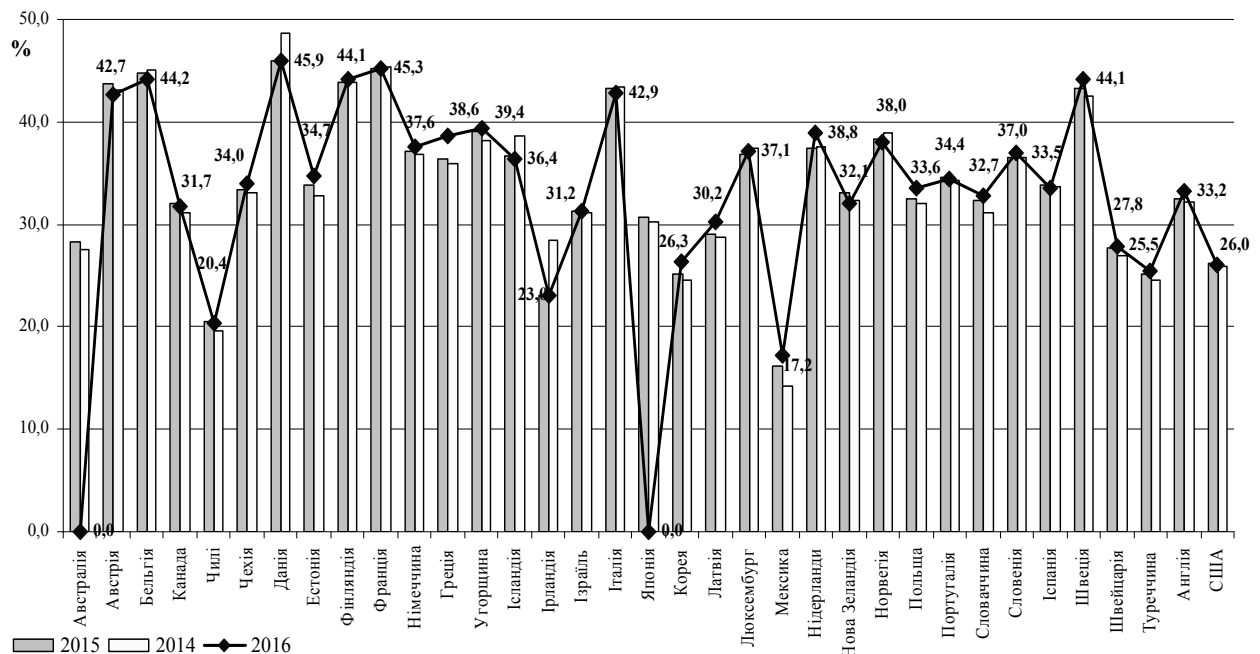


Рис. 1. Податкове навантаження на економіку в країнах ОЕСР (% ВВП) [побудовано автором за даними Статистики доходів: 1965-2016 pp. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264283183-en>]

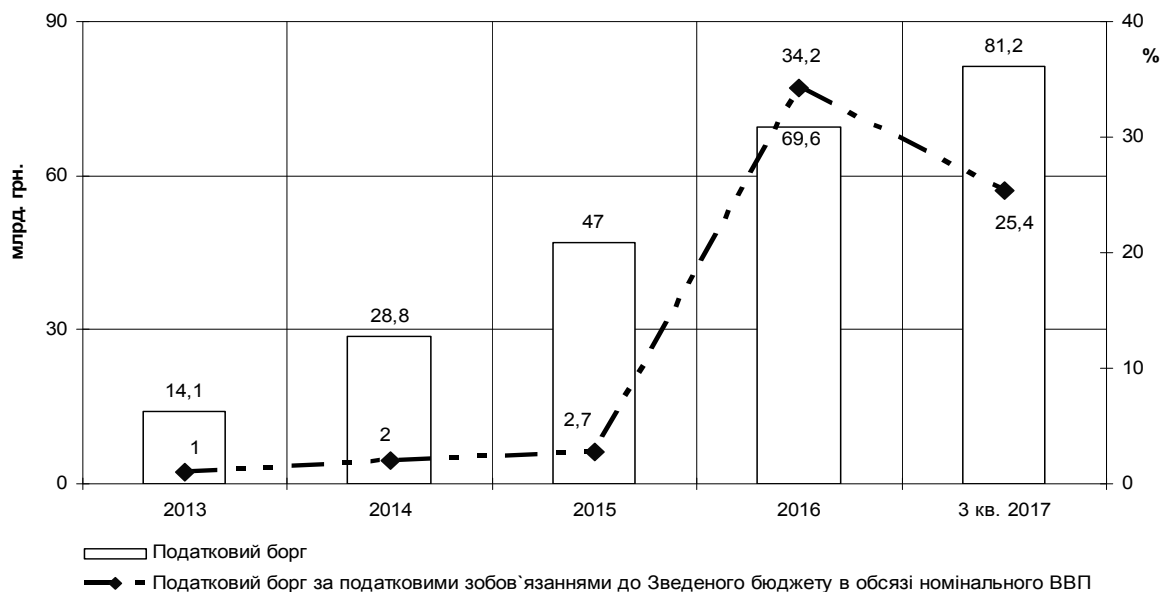


Рис. 2. Рівень податкової заборгованості в Україні за 2013–2017 pp. [побудовано автором за даними [3]]

Наслідки світової фінансової кризи, бойові дії на Сході країни та зміна політичних сил, негативно відобразилась не лише на темпах економічного зростання, але й на податковій дисципліні. Так, податкові реформи, що реалізовувались в Україні у 2015–2017 pp., призвели до скорочення підприємницьких структур та зростання податкової заборгованості. Високі темпи інфляції та зростання цін, падіння купівельної спроможності населення призвели до неможливості виробників вчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання. Так, 2013 р. рівень податкового боргу в Україні становив 14,1 млрд. грн. (1% від номінального ВВП), а 2016 р. відбулось різке зростання – 34,2%.

Відтак, ми вважаємо, що використання лише фактично перерахованих до бюджету податків або запланованих надходжень не дозволяє достовірно розрахувати рівень податкового навантаження. Ураховуючи зазначене, допускаємо за доцільне, під час розрахунку показника податкового навантаження на економіку країни, ураховувати рівень виконання планових показників наповнення бюджету (коефіцієнта надтодження податків). Даний коефіцієнт має відображати розмір щорічного приросту або зниження недоїмки за податковими зобов'язаннями перед бюджетами всіх рівнів та позабюджетними фондами.

Одна з передумов нормального функціонування податкової системи – стабільність податкового законодавства. Прийняття Податкового кодексу України,

мало врегулювати дане питання, але як і раніше податкове законодавство періодично корегується в зв'язку з розробкою суміжних законодавчих актів. Що у свою чергу негативно впливає на розрахунок податкових зобов'язань і як наслідок призводить до порушення норм податкового законодавства, та призводить до несвоєчасного або неякісного перерахування податків до бюджету. Тому, удосконалення податкового законодавства та запобігання його частим змінам, залишається пріоритетним завданням уряду.

Подальше реформування вітчизняної податкової системи має не лише сприяти послабленню податкового навантаження, але й створювати оптимальну взаємодію всіх елементів податкової системи та запобігати ухиленню від сплати податків.

ВИСНОВКИ

Сучасна податкова система, не зважаючи на реалізовані реформи, і до тепер не створює сприятливих фінансових умов ні для подолання наслідків глобальної економічної кризи, ні для суспільства, що викликано відсутністю сучасного комплексного підходу оцінки проблем оподаткування під час формування концепції податкової системи.

Відтак податкова система країни має бути побудована таким чином, щоб у період економічного зростання, без поточної зміни ставок, збільшувалося б податкове навантаження, а відповідно й величина податкових надходжень. У свою чергу, під час економічного спаду, навпаки, податкове навантаження й обсяг податкових зобов'язань зменшувалися. Реформування податкової системи повинно здійснюватись в напрямі підвищення конкурентоспроможності економіки.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.Л., Данілов О.Д. Податкові системи зарубіжних країн : навч. посіб. – К.: Комп'ютер прес, 2004. – 300 с.
2. Мельничук О.П. Податкове навантаження у системі оподаткування України / О.П. Мельничук, О.В. Мельник // Економіка і регіон. – 2014. – № 1. – С. 114–120.
3. Надходження податків і зборів: Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist/-pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obov'яз/nahodjennya-podatkov-i-zboriv/>
4. Новік О.І. Тлумачення поняття «податкове навантаження» у вітчизняній та зарубіжній літературі / О.І. Новік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/155.pdf>.
5. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / А. Сміт; пер. з англ. О. Васильєвої; ред. Є. Литвин. – К.: PortRoyal, 2004. – 594 с.
6. Статистики доходів: 1965-2016 pp. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264283183-en>
7. Цимбалюк І. Податкове навантаження, як критерій ефективності ведення податкової політики // І. Цимбалюк, Н. Вишневська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2012_19_1/Tsymbaly.pdf.
8. Ціна держави – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/news/archive/taxes/>
9. <https://www.minfin.gov.ua/news/view/pokaznyky-vykonannia-biudzhetu-ukrainy--rik?category=bjudzhet&subcategory=bjudzhet-potochnogo-roku>
10. <https://index.minfin.com.ua/budget/income/?2017>.

ШАЦКОВА

Любов Потапівна
lyubash18@ukr.net

УДК 657:422.6

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗАПАСІВ ЗА
НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ
СТАНДАРТАМИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ
АСПЕКТ

ЯНКОВСЬКА

Ольга Андріївна
holly@ukr.netINVENTORY ACCOUNTING TO NATIONAL
AND INTERNATIONAL STANDARDS:
COMPARATIVE ASPECTк.е.н., асистент, Одеський
національний політехнічний
університетстудент, Одеський
національний політехнічний
університет

Стаття присвячена порівнянню бухгалтерського обліку запасів за вітчизняними та міжнародними стандартами. В статті виявлено спільні та відмінні риси щодо методики обліку запасів у різних суб'єктів господарювання України.

Статья посвящена сравнению бухгалтерского учета запасов по отечественным и международным стандартам. В статье выявлены общие и отличительные черты методики учёта запасов у разных субъектов хозяйствования Украины.

The present article is devoted to comparison of inventories accounting to national and international standards. The article reveals general and characteristic feature of methodology inventories accounting at different subjects of managing of Ukraine.

Ключові слова: запаси, облік, порівняння, П(С)БО, НП(С)БОДС, МСБО, МСБОДС

Ключевые слова: запасы, учет, сравнение, П(С)БУ, НП(С)БУГС, МСБУ, МСБУГС

Keywords: inventories, accounting, comparison, AR(S), NAR(S)PS, IAS, IASPS

ВСТУП

Метою реформи бухгалтерського обліку запасів є покращення надання інформації користувачам, полегшення і оптимізація роботи працівників. Положення (стандарти) відіграють важливу роль в процесі обліку запасів. Завданням бухгалтера є – обрати певний стандарт залежно від організаційно-правової форми підприємства для організації бухгалтерського обліку запасів. Розгляд порядку і організації бухгалтерського обліку запасів згідно національних та міжнародних стандартів та їх порівняння здійснювали К.В. Безверхий, О.О. Дорошенко, О.П. Дріга, Г.С. Єрмоленко, М.С. Емцова, П.М. Майданевич, Ю.Ю. Миронова, О.А. Чабанюк, Б.О. Шумляев та інші. Але розгляд методик обліку запасів за національними та міжнародними стандартами та їх порівняння здійснювалося окремо для різних суб'єктів господарювання України. Тому виявлення спільних і відмінних рис щодо методики обліку запасів у комерційних підприємствах та суб'єктів державному сектору є актуальним.

МЕТА РОБОТИ полягає у виявленні спільного і відмінного у процесі порівняння національних та міжнародних положень (стандартів) бухгалтерського обліку запасів для різних суб'єктів господарювання України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційна основа роботи – національні та міжнародні стандарти, наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

При проведенні дослідження використано наступні методи: структурно-логічного аналізу, порівняння й узагальнення вимог міжнародних та національних стандартів стосовно обліку запасів для різних суб'єктів господарювання України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Облік запасів на комерційних підприємствах регламентується національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 9 «Запаси» [1]. Облік запасів у суб'єктів державного сектора регламентується національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС) 123 «Запаси» [2]. Також існують Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку запасів (МСБО) 2 «Запаси» [3] та в державному секторі (МСБОДС) 12 «Запаси» [4].

Перш за все, проведемо порівняльний аналіз визначення поняття «запаси». Визначення поняття «запаси» в національних та міжнародних стандартах наведено у табл. 1.

Можна побачити, що у визначення поняття «запаси» у національних та міжнародних стандартах практично аналогічні, але з урахуванням певних доповнень. В кожному з них надана розшифровка можливих причин утримання запасів, але згідно П(С)БО 9 «Запаси» до запасів також належать активи, що утримуються для споживання під час управління суб'єктом господарювання. Однак у НП(С)БОДС 123, МСБО 2 та МСБОДС 12 визначена форма існування для споживання у процесі виробництва, при наданні послуг або задоволення потреб суб'єкта господарювання. Визначення за міжнародними стандартами більш лаконічне і краще для сприйняття.

Спільною рисою між П(С)БО 9 та НП(С)БОДС 123 є одиниця обліку запасів, а саме: найменування чи однорідна група (вид) запасів. У МСБО 2 та МСБОДС 12 не акцентується на цьому увага.

У табл. 2 визначені запаси, на які не поширюються національні та міжнародні стандарти «Запаси».

Таблиця 1

Визначення поняття «запаси» в національних та міжнародних стандартах [складено на основі [1–4]]

П(С)БО 9	НП(С)БОДС 123	МСБО 2	МСБОДС 12
Запаси – активи, які			
- утримуються для наступного продажу (розподілу чи передачі) за умов господарської діяльності, яка є звичайною; - перебувають у виробничому процесі з метою наступного продажу продукту виробництва; - утримуються для споживання під час виробництва продукції, надання послуг і виконання робіт, управління підприємством	- утримуються для наступного продажу, розподілу без оплати або передачі за умов господарської діяльності, яка є звичайною; - перебувають у формі сировини чи допоміжних матеріалів для використання у виробництві продукції, надання послуг, виконання робіт або для досягнення мети чи задоволення потреб суб'єкта; - перебувають у процесі звичайної діяльності суб'єкта для наступного споживання	- утримуються для продажу у ході бізнесу, що є звичайним; - перебувають у виробничому процесі для такого продажу або існують у формі матеріалів, що є основними або допоміжними, для споживання при наданні послуг або у процесі виробництва	- утримуються для продажу або розподілу за умов господарської діяльності, що є звичайною, або перебувають у виробничому процесі для такого продажу чи розподілу - існують у формі матеріалів, що є основними чи допоміжними, для споживання у процесі виробництва або споживання та розподілу при наданні послуг

Таблиця 2

Обмеження сфери застосування національних та міжнародних стандартів «Запаси» [складено на основі [1–4]]

П(С)БО 9	НП(С)БОДС 123	МСБО 2	МСБОДС 12
Стандарти не поширюються на запаси, що є:			
поточними біологічними активами при оцінці за справедливою вартістю; корисними копалинами при оцінці за чистою вартістю реалізації	біологічними активами пов'язаними із сільськогосподарською діяльністю і продукцією на місцях збирання врожаю	запасами продуктивної худоби, продукцією сільського господарства та лісництва, корисними копалинами при оцінці за чистою вартістю реалізації	
фінансовими активами	фінансовими інструментами	фінансовими інструментами	
незавершеними роботами за будівельними контрактами та контрактами з надання послуг, що пов'язані з ними	незавершеними роботами за будівельними контрактами та контрактами з надання послуг, що пов'язані з ними	незавершеними роботами, що виконуються за будівельними контрактами та контрактами з надання послуг, що пов'язані з ними	
		незавершеними послугами (безоплатними або за номінальною компенсацією) безпосередньо для оплати отримувачами	

В цілому у стандартах схоже обмеження сфери застосування з урахуванням певних доповнень та більшою деталізацією у МСБОДС 12.

Згідно П(С)БО 9 запаси класифікуються: сировина, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби; інші матеріальні цінності, які призначені для здійснення господарської діяльності; незавершене виробництво; готова продукція; товари, які придбані та утримуються з метою подальшого продажу; малоцінні та швидкозношувані предмети, які використовуються протягом не більше одного року; поточні біологічні активи, сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання. Класифікація запасів згідно Н(С)БОДС 123 у порівнянні з попередньою доповнена активами, що становлять державні матеріальні резерви та запаси, та в неї не використовується дефініція «товари, які придбані та утримуються з метою подальшого продажу». У класифікацію запасів згідно МСБОДС 12, навпаки, включаються товари, які придбані та утримуються для перепродажу. У класифікації запасів згідно МСБОДС 12 та МСБО 2 не виділяються окремо малоцінні та швидкозношувані предмети.

Оцінка запасів здійснюється: на дату складання балансу, при надходженні, при вибутті. Оцінка запасів на дату балансу та при надходженні в національних та міжнародних стандартах наведена у табл. 3.

У МСБО 2 та МСБОДС 12 не використовується дефініція «первісна вартість», проте має місце трактування поняття «собівартість запасів», яка включає витрати на придбання, на переробку та інші витрати. У національних стандартах вказані питання розглядаються у стандартах «Витрати». У П(С)БО 9 визначення первісної вартості запасів залежить від шляху потрапляння на підприємство (безоплатне отримання, внесок до статутного капіталу, обмін на подібні чи неподібні активи, придбання, створення власноруч). У НП(С)БОДС 123 вона майже схожа на класифікацію наведену у П(С)БО 9, але особливостями є оцінка запасів, на виготовлення яких держава має виключне право, щодо яких не існує активного ринку. У всіх стандартах наведено перелік витрат, які не включаються до вартості запасів, але тут є деякі відмінності: згідно міжнародних стандартів виключаються із собівартості запасів витрати на зберігання, а згідно національних стандартів до первісної вартості не включаються фінансові витрати. Крім цього, є декілька положень, які наведені у міжнародних стандартах, але відсутні у національних, наприклад, міжнародні стандарти передбачають можливість створення резерву знецінення запасів.

Існує п'ять методів оцінки вибуття запасів, які рекомендовано національними та міжнародними стандартами (табл. 4).

Таблиця 3

Оцінка запасів на дату балансу та при надходженні в національних та міжнародних стандартах

[складено на основі [1–4]]

П(С)БО 9	Н(С)БОДС 123	М(С)БО 2	МСБОДС 12
На дату балансу			
За найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації		За меншою з величин: собівартість та чиста вартість реалізації	
Безоплатний розподіл, передача; запаси, до яких не існує активного ринку			
–	За найменшою з оцінок: первісною або відновлювальною вартістю	–	За найменшою з оцінок: собівартістю або поточною відновлюваною собівартістю
Придбання			
Первісна вартість		Витрати на придбання	
Відсутність достовірної інформації щодо первісної вартості запасів			
Справедлива вартість	На рівні справедливої	Не акцентується	
Виготовлення власноруч			
Виробнича собівартість, що визначається за відповідними національними положеннями		Собівартість	
Внесок до зареєстрованого капіталу			
Погоджена учасниками справедлива вартість	–	Не акцентується	–
Обмін на неподібні активи			
Справедлива вартість	Балансова вартість, при суттєвій різниці – справедлива вартість	Не акцентується	
Обмін на подібні активи			
Балансова вартість, при її перевищенні – справедлива вартість	Балансова вартість, при суттєвій різниці – справедлива вартість	Не акцентується	
Безоплатне отримання			
Справедлива вартість з урахуванням витрат, які пов’язані з придбання запасів	Від фізичних та юридичних осіб – справедлива вартість з урахуванням витрат на придбання запасів; від суб’єктів державного сектору – балансова вартість у суб’єкта, що їх передав, з урахуванням витрат	Не акцентується	За меншою з оцінок: собівартістю або поточною відновлюваною собівартістю
Запаси, на виготовлення яких держава має виключне право			
–	За первісною вартістю: вартість їх виготовлення, друкування тощо	–	–

Таблиця 4

Оцінка вибуття запасів в національних та міжнародних стандартах [складено на основі [1–4]]

П(С)БО 9	Н(С)БОДС 123	М(С)БО 2	МСБОДС 12
Метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів		Метод конкретної ідентифікації індивідуальної собівартості запасів	
ФІФО			
Середньозваженої собівартості			
Метод нормативних витрат		Метод стандартних витрат	
Метод ціни продажу		Метод роздрібних цін	Метод ціни продажу

За міжнародними стандартами розділяються поняття «методи визначення собівартості» та «формули собівартості», але в цьому немає принципових відмінностей. У національних та міжнародних стандартах збігаються перші три методи оцінки вибуття запасів, але у Н(С)БОДС 123 відсутні ще два метода: метод стандартних (нормативних) витрат та метод ціни продажу або роздрібних цін. Треба пам'ятати, що

кожен метод має переваги й недоліки, для будь-яких ситуацій не знайдено універсального методу, тому суб'єкт господарювання вибирає такий метод, який найбільше відповідав його потребам.

Вартість запасів у суб'єктів державного сектору, що були спожиті, в основному відноситься на видатки, а вартість запасів комерційних підприємств – на собівартість готової продукції. У міжнародних

стандартах передбачається сторнування збитків від знецінення у разі відсутності обставин, що спричинили списання запасів. Згідно з національними стандартами у подібному випадку раніше визнані витрати не сторнуються, а визнаються доходом.

У національних стандартах наведено порядок узагальнення та розподілу транспортно-заготівельних витрат, у міжнародних стандартах це не передбачено.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на те, що національні стандарти бухгалтерського обліку запасів для різних суб'єктів господарювання створені на основі міжнародних, на основі порівняння встановлено відмінне (класифікація, додатки, врахування особливостей підприємств, віднесення на витрати) і спільне (оцінка при обміні, виготовленні, придбанні, деякі методи оцінки при вибутті, обмеження у використанні) у П(С)БО 9, НП(С)БОДС 123, МСБО 2, МСБОДС 12. Згідно досліджуваних джерел виявлено, що перевагами міжнародних стандартів є узагальнення найкращої прак-

тики світу, логічність викладення, доступність сприйняття будь-якими користувачами.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 «Запаси» від 12.10.2010р. № 1202 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1019-10>.

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» від 01.01.2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_021.

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку для державного сектору 12 «Запаси» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://buhgalter911.com/public/uploads/normativka/Standart_gossektor/МСБОДС/МСБОДС_12.pdf.

СВІРІДОВА

Світлана Сергіївна
Sviridov3as@gmail.com

УДК 631.15/16 (477.73)

АВETИСЯН

Гарік

РИЗИКИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ
РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВАRISKS OF STRATEGIC PLAN OF
DEVELOPMENT ARE IN AGRICULTUREк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетмагістр, Одеський
національний політехнічний
університет

Стаття присвячена визначенню видів та сутності ризиків, які виникають при розробці стратегічних планів розвитку сільськогосподарського підприємства. В статті розглянуто сучасні напрямки розвитку сільського господарства, види стратегічних планів розвитку підприємства та наведено заходи щодо зниження ризиків в планах різних рівнів.

Статья посвящена определению видов и содержанию рисков, которые возникают при разработке стратегических планов развития сельскохозяйственных предприятий. Рассмотрены современные направления развития сельского хозяйства, стратегических планов и предложены меры по снижению рисков в планах разных уровней.

The article is devoted to the definition kinds and contents of risks which arise during the elaboration plans of development agricultural enterprises. It is considered modern directions development of agriculture, strategic plans and there is proposed measures to reduce different levels of risks.

Ключові слова: стратегія розвитку, плани, ризики, сільське господарство

Ключевые слова: стратегия развития, планы, риски, сельское хозяйство

Keywords: strategy of development, plans, risks, agriculture

ВСТУП

До 2016 р. в Україні агропромисловий комплекс і, перш за все, його провідна галузь – сільське господарство завжди знаходились серед пріоритетів розвитку країни. На Україну припадає приблизно 25 % чорноземів світу, а площа сільськогосподарських угідь складає 43 млн. га (72 % від загальної площі країни).

Внаслідок послідовної державної політики наразі агропромисловий комплекс в Україні є одним із ключових секторів економіки, він формує 24 % випуску продукції та 18 % ВВП країни. Продукція АПК становить 38,2 % товарного експорту (у 2015 р. це 14,6 млрд. дол. США, при цьому на країни Азії припадає 47,2 % експорту вітчизняної агропромислової продукції, ЄС – 27,9 %). [1]

А з виробництва зернових культур та соняшникової олії Україна сьогодні входить у сімку світових лідерів, сільське господарство є найбільш стабільно працюючим сектором економіки.

Загалом даний сектор економіки виступав своєрідною точкою опори для економіки України у складні кризові роки. Прикладом є 2008 та 2013 рр., коли більшість видів економічної діяльності демонстрували падіння виробництва, але завдяки зростанню сільськогосподарського виробництва Україна зберігала позитивну динаміку ВВП (у 2008 р. зростання ВВП становило 2,2 %, з яких 1,1 в.п. було забезпечено збільшенням сільськогосподарського виробництва на 17,1 %, у 2013 р. ВВП на нульовому рівні при збільшенні сільськогосподарського виробництва на 13,6 %. В цілому за період з 2007 по 2016 рр. сільськогоспо-

дарське виробництво зросло на 44,8 %, в той час як ВВП зменшився на 19,6 % [1].

Якщо співставити ці показники розвитку з показниками інших вітчизняних галузей економіки, яким також надавалися державні преференції розвитку, зокрема з гірничо-металургійним комплексом, де Україна, як і в сфері агропромислового комплексу, займає провідне місце на світовому ринку сталі (входила в топ-10 основних виробників сталі), то за період з 2007 по 2016 рр. мало місце падіння обсягів металургійного виробництва на 47,2 %, виробництва коксу та коксопродуктів – на 44,1 %, добування металевих руд – на 9%. [1]

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні ризиків, які виникають при розробці стратегічних планів розвитку сільськогосподарського підприємства та розгляду напрямків щодо зниження їх наслідків.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічну основу складають наукові роботи вітчизняних і зарубіжних вчених з питань теорії та методології ризик-менеджменту і стратегічного планування, інформаційною основою дослідження є наукові праці, матеріали періодичних видань, Інтернет-ресурси. Використано теоретичні та емпіричні методи наукового пізнання: методи систематизації, групування, і узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Посилення процесів глобалізації та загострення проблем забезпеченості продовольчою продукцією населення світу потребують подальшого розвитку вітчизняного агропромислового комплексу та його ін-

теграції в світову продовольчу систему. І сьогоднішня вимагає не тільки закріплення отриманих результатів розвитку агропромислового комплексу, а й забезпечення якісного стрибка у його розвитку.

Україна, на відміну від розвинених країн (США, Канади, країн ЄС), лише на третину використовує потужний природно-ресурсний потенціал. Про це свідчить наше відставання від розвинених країн за показниками ефективності вітчизняних сільськогосподарських виробників (низька врожайність сільськогосподарських культур, продуктивність скота тощо).

Поточна ситуація в Україні вимагає нових підходів до проведення реформ і формування політики.

Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. далі – (Стратегія) націлена відповісти на цей виклик і комплексно провести низку реформ, на яко вже довго чекають виробники сільськогосподарської продукції, аграрний бізнес і сільське населення [2].

Стратегія визначає план розвитку аграрного сектору України та сільських територій на період 2015-2020 рр. Вона побудована на чинних стратегічних документах, зокрема Стратегії сталого розвитку України-2020» і Коаліційній Угоді 2014 р., визначає довгострокову концепцію розвитку сільського господарства і сільських територій, надає базу для стабільної, передбачуваної і прозорої правової системи, спрямованої на покращення ділового клімату, протидію корупції і стимулювання інвестицій для модернізації сільськогосподарського сектору. Вона також надає підґрунтя для проведення інституціональної реформи, необхідної для ефективного контролю і реалізації [2].

Стратегія пропонує збалансований підхід до посилення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору. Стратегію доповнює реалістичний план дій, який містить чітко визначені пріоритети і реальні заходи. Успішне виконання цього плану дій матиме істотний вплив не тільки на сільські території, а ле також на економіку України в цілому.

Тому, основним завданням кожного сільськогосподарського підприємства є розробка стратегічного плану розвитку, який обов'язково повинен враховувати ризики, що виникають при виконанні розділів плану.

При обґрунтуванні стратегії підприємства розробляються альтернативні варіанти розвитку підприємства. З цією метою перевіряються співвідношення між поставленими цілями та наявними можливостями підприємства, його ресурсним потенціалом.

На основі складання матриці «цілі-можливості» проводиться кількісна оцінка відношення потреби і можливості підприємства в досягненні цілей. У випадку не відповідності розробляються тактичні програми, виконання яких ліквідує виявлений дисбаланс. Результатом процесу співвідношення цілей та ресурсів підприємства є альтернативні варіанти його розвитку, які розрізняються як по кількісним характеристикам, так і по часу досягнення поставлених цілей.

Загальна (генеральна) стратегія розвитку підприємства пов'язана з діяльністю підприємства у цілому, використанням всіх ресурсів і орієнтована на вико-

нання його головної цілі (рис. 1). Виробничі (допоміжні) види стратегій забезпечують реалізацію генеральної стратегії підприємства по окремим напрямкам його діяльності (маркетингова, фінансова, виробнича та ін.), видам діяльності (стратегія основної діяльності, пов'язана з реалізацією товарів і обслуговуванням покупців, стратегія неторгової діяльності – ремонтно-будівельної, транспортної, виробничої і т.д.), використанню окремих видів ресурсів (стратегія формування і використання трудових ресурсів, матеріально-технічної бази, фінансових ресурсів і т.д.) [3].

Діяльність підприємства на споживчому ринку направлена на досягнення певних стратегічних цілей і тактичних задач, які дозволяють забезпечити ефективну господарську діяльність, виживання і його конкурентоспроможність на ринку. Під метою розуміють якісні і кількісні характеристики функціонування підприємства, до досягнення яких воно прагне.

Досягнення цілей підприємства передбачає реалізацію цілей суспільства (в нормальних умовах розвитку ринку), оскільки отримання прибутку передбачає реалізацію продукції, тобто визнання її покупцем.

Концепція стратегії розвитку фірми має визначальне значення для утримання або завоювання позицій фірми в галузі, ринкової поведінки і сфери інтересів бізнесу. Крім цього, стратегія – це основа для прийняття важливих рішень у веденні бізнесу. Визначення конкретного варіанта стратегії розвитку підприємницької діяльності та засобів його реалізації – досить складна проблема наукового прогнозування, яка пов'язана з пошуком нових імпульсів активізації технологічного оновлення та розвитку, з особливостями внутрішніх накопичень і залученням зовнішніх засобів для інвестицій та інновацій у виробничий процес [4].

Підтримка підприємства в бажаному соціально-ринковому (конкурентному) стані вимагає систематичних організаційних змін. Свідомо регульовані організаційні зміни, як правило, передбачають проходження трьох етапів: готовність до змін; перехід до нового стану; закріплення змін.

Готовність до змін досягається ослабленням тих сил, що підтримують у наявному стані підприємство. Перехід до змін та їхнє здійснення передбачає розвиток нових оцінок позицій, поведінки персоналу фірми та її підрозділів [5].

Головним питанням управління розвитком підприємства є рівновага між змінами і стабільністю. Для реального розвитку сільськогосподарського підприємства найважливіше значення має швидкість змін. При цьому і виникають ризики пов'язані з реалізацією завдань стратегічного плану.

На рівні виконання державних стратегічних планів розвитку сільського господарства виникають ризики джерелом яких є: несприятливий бізнес-клімат – корупція; високе регуляторне та адміністративне навантаження. Відсутність доступного кредитування, занадто високі процентні ставки. Нерозвиненість інфраструктури сільської місцевості, занадто дорога логістика і високі трансакційні витрати, низька продуктивність у сільському господарстві та переробці сільгосппродукції.



Рис. 1. Взаємозв'язок стратегій розвитку підприємства

Відсутність ефективної політики: непередбачуваність і опортуністична аграрна політика держави; відсутність довгострокової стратегії; відсутність рівних умов для всіх виробників і секторів; система втручання, що викривлює баланс на ринку; обмежений та незбалансований розподіл бюджетної підтримки.

Негнучкий ринок землі: дія мораторію на купівлю-продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення; неможливість використовувати землю у якості застави; незахищене право власності.

Структура експорту: в експорті переважає сировина; чутливість до несприятливих погодних і ринкових умов або політичних подій; не розвиненість харчової промисловості та експорту продукції з високою доданою вартістю.

Низька кваліфікація: низький рівень освіти в сільській місцевості, нестача кваліфікованого персоналу. Неefективні науково-дослідницькі структури: недостатня ефективність роботи аграрної науки, досліджень і розробок, а також системи освіти.

Якість життя в сільській місцевості: низькі доходи та відсутність перспектив для мешканців сільських територій.

На рівні виконання стратегічного плану розвитку сільського підприємства виникають ризики джерелом яких є: тривалий період виробництва. Рішення щодо виробництва приймаються за рік, а то й більше до моменту реалізації; обсяги виробництва змінюються за однакових обсягів використання ресурсів; технологічний процес в аграрному секторі має жорсткі часові межі; робочий період у сільському господарстві не збігається з періодом виробництва. Тому невиконання окремої технологічної операції може мати негативний вплив на результати виробництва; сільському господарстві в багатьох випадках неможливо різко збільшити обсяги виробництва через біологічні особливості рослин та тварин; фінансовий ризик у сільському господарстві високий у зв'язку з тим, що сучасні сільськогосподарські підприємства доволі капіталоемні. Значна частина дорогих основ-

них засобів використовується протягом року короткого терміну, вузькоспеціалізована, має великий строк окупності.

Зниження негативного впливу ризику на рівні виконання державних стратегічних планів забезпечуватиметься за рахунок залучення відповідних сторін до політичного діалогу у рамках технічних робочих груп на основі аналізу даних щодо основних витрат і переваг, змін і політики, що пропонуються, а також регуляторного впливу.

Для зменшення ризику в стратегічних планах підприємства необхідно мати відповідні навички в керівників підприємств, впроваджувати перепідготовку або підвищення кваліфікації, мати фахівців з ризик-менеджменту. В сільськогосподарських підприємствах майже відсутнє стратегічне планування, керівники змушені займатися лише поточними питаннями. Тому необхідна розробка стратегічного плану розвитку підприємства, яка потребує належного інформаційного забезпечення.

ВИСНОВКИ

Сільське господарство залишається однією з провідних галузей матеріального виробництва у світовому господарстві. В даний час у зв'язку з інтенсивним впливом НТП сільське господарство переживає період глибокої структурної перебудови. Сільське господарство, як і будь-яка інша галузь економіки, має свої особливості, які зумовлюють певну специфіку проявів ризиків у ньому, і які слід урахувати при дослідженні цих ризиків.

Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. яка побудована на чинних стратегічних документах, зокрема Стратегії сталого розвитку Україна-2020» і Коаліційній Угоді 2014 року, визначає довгострокову концепцію розвитку сільського господарства і сільських територій. Стратегія розглядає можливі ризики сільського господарства та заходи щодо зниження. На рівні сільського підприємства при реалізації стратегії розвитку також виникає перелік різних ризиків. Тому

необхідна розробка стратегічного плану розвитку підприємства, яка потребує належного інформаційного забезпечення з врахуванням заходів запобігання ризиків.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України, режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
2. Єдина комплексна стратегія розвитку сільськогосподарства та сільських територій на 2015-2020 роки, режим доступу <http://minagro.gov.ua/node/16015>
3. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Сільський. – К.: Основи, 1997. – 450 с.
4. Вишневська Н.М. Організаційні аспекти вдосконалення управління персоналом організації / Н.М. Вишневська // Київський інститут бізнесу та технологій. – 2011. – С. 14.
5. Василенко В.О., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління підприємством: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, виправл. і доп. За ред. Василенка В.О. – К.: ЦНЛ, 2004. – 400 с.

ВЕКЛИЧ

Владислав Олександрович
v1777@online.ua

УДК 343.35:35.08 (477)

ОПТИМІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ
ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА
БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ І ЇХ ВЗАЄМОДІЇPUBLIC AUTHORITIES' FUNCTIONAL AND ORGANIZATIONAL
STRUCTURE OPTIMIZATION IN THE CONTEXT OF CORRUPTION
PREVENTION AND COMBATING AND THEIR INTERACTIONS

к.ю.н., доцент кафедри,
кафедра конституційного
права, історії та теорії
держави і права Навчально-
наукового Інституту права
імені князя Володимира
Великого Міжрегіональної
Академії управління
персоналом

У статті розглянуто загальні адміністративно-правові теоретичні положення щодо оптимізації функціонально-організаційної структури органів державної влади у контексті запобігання та боротьби із корупцією передусім у контексті їх взаємодії. Особливу увагу зосереджено на поточних проблемах практичного характеру, які спричиняють вплив на суспільні відносини у розглядуваній сфері, зумовлюючи потребу щодо практико-перетворювальних правових заходів.

В статье рассмотрены общие административно-правовые теоретические положения по оптимизации функционально-организационной структуры органов государственной власти в контексте предотвращения и борьбы с коррупцией прежде всего в контексте их взаимодействия. Особое внимание сосредоточено на текущих проблемах практического характера, которые оказывают влияние на общественные отношения в рассматриваемой сфере, вызывая потребность в практико-преобразовательных правовых мерах.

The general administrative-legal theoretical approach regarding the optimization of the functional and organizational structure of state authorities still preserves its actuality in the context of corruption prevention and combating in the view of their interactions. Particular attention is paid to the current problems of practical nature that influence the social relations in the outlined field, causing the need for transformative practical and legal measures.

Ключові слова: боротьба з корупцією, взаємодія, громадянське суспільство, запобігання корупції, функціонально-організаційна структура, органи державної влади

Ключевые слова: борьба с коррупцией, взаимодействие, гражданское общество, органы государственной власти, предотвращение коррупции, функционально-организационная структура

Keywords: civil society, corruption combating, corruption prevention, functional and organizational structure, state authorities

Не зітліти у в'язкому мороці –
Спалахнути й погаснуть від вітру,
Не метатись бездумно у толоці,
А свою фарбувати палітру.
Я п'ю каву, на гущу не дивлячись,
І Таро підпалю я від свічки,
Не чекаю із острахом звірячим,
Чи тече Гераклітова річка.
Я люблю мокрий колір асфальту,
Коли стрічки від світла на ньому,
І стакато дощу, наче альта,
Ніби небо у спазмах від грому.

Софія Костицька
(«А я зорію в бразолії») [1, с. 46-47]

ВСТУП

Оптимізація функціонально-організаційної структури органів державної влади у контексті запобігання

та боротьби з корупцією досі не знайшла свого належного опрацювання у контексті їх взаємодії. При цьому окремі аспекти розглядуваної проблематики опрацьовувалися такими вітчизняними вченими і фахівцями-практиками, як О. Корнієнко І. Кушнар'єв, В. Литвиненко, Р. Мельник, В. Решота, Н. Южаніна, О. Ярмиш. З-поміж іноземних фахівців-практиків можна відзначити напрацювання М. Мрчели, представників Світового Банку І.М. Россі, Л. Поп, Т. Бергер і багатьох інших.

МЕТА РОБОТИ

Метою цього дослідження є розгляд оптимізації функціонально-організаційної структури органів державної влади щодо запобігання та боротьби із корупцією передусім у контексті їх взаємодії, що має забезпечуватися з урахуванням актуальних проблем практичного характеру.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При проведенні дослідження використано методи загальнофілософські методи, зокрема діалектичний, а також метод моментів, методи логічного аналізу, порівняння і узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Оптимізація функціонально-організаційної структури органів державної влади у контексті запобігання та боротьби із корупцією та їх взаємодії на наш погляд передусім має розглядатися у контексті налагодження і удосконалення взаємодії. Дещо подібну проблематику вже було опрацьовано у монографії В. Литвиненка «Протидія корупції в Україні: адміністративно-правові засади» де протидію було розглянуто у комплексному вираженні, що значною мірою охоплювала проблематику запобігання і боротьби, зокрема ним зазначено: «Оптимізація функціонально-організаційної структури суб'єктів протидії корупції та їх взаємодії – це зумовлене сучасним станом соціально-економічного розвитку суспільства та держави реформування уповноважених органів із боротьби з корупцією за рахунок зміни як напрямків їх діяльності, так і їх побудови, а також налагодження взаємного зв'язку між ними щодо виконання антикорупційних завдань» [2, с. 360]. Це визначення є актуальним і у контексті поточного дослідження, але з урахуванням розмежування між органами запобігання і боротьби з корупцією, а також необхідністю їх взаємодії між собою і з громадянським суспільством та відповідними міжнародними установами і організаціями.

Так, з урахуванням чинних на нормативно-правових актів України і деяких їх проектів, до розглядуваних органів державної влади належать такі: Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) [3], Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) [4], Спеціалізована антикорупційна прокуратура [5], Служба безпеки України [6], департаменти внутрішньої безпеки окремих органів державної влади, які наділено повноваженнями у сфері запобігання і боротьби з корупцією (наприклад, Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України [7]) і у подальшому – спеціалізовані антикорупційні судові органи [8]. Іншим перспективним органом державної влади має стати Національне бюро фінансової безпеки (далі – НБФБ). Народний депутат України Н. Южаніна вказує: «головне завдання НБФБ – це викриття злочинних схем і причетних до них осіб на підставі обробки великих масивів інформації з використанням уніфікованих програмних продуктів кримінального аналізу. Розслідування повинні виявляти злочинні групи і схеми ще на етапі їх організації і створення» [9, с. 12]. Відповідний законопроект досі перебуває у розробці.

У контексті наведеного щодо взаємодії є актуальними і міркування І. Кушнар'ова: «Серед принципів антикорупційної політики (законність, системність, комплексність, наукова обґрунтованість, економічна доцільність, взаємодія владних структур з інститутами суспільства і населення; оптимальність, ефективність) особливу увагу в сучасних умовах слід приділити принципам гнучкості, врахування особли-

востей культури суспільства та збалансованості стимулів і покарань» [10, с. 124].

В. Литвиненко до напрямків оптимізації функціонально-організаційної структури відніс такі:

1. Перерозподіл основних та другорядних завдань і функцій в антикорупційній сфері.

2. Підвищення ролі координації у відносинах між різними уповноваженими органами.

3. Перерозподіл предметної юрисдикції уповноважених органів.

4. Затвердження обов'язкової юрисдикції, що на нашу думку слід вирішувати із застосуванням криміно малоозначності.

5. Спеціалізація повноважень таких суб'єктів [2, с. 361-381].

Зважаючи на порівняно глибоке опрацювання цієї проблематики, доцільнішим видається зупинитися саме на питанні щодо взаємодії. Народний депутат України Єгор Соболев відзначив: «Ми значною мірою залишаємося московською колонією, а росіяни продовжують управляти нами – через олігархів і корупцію» [11, с. 16]. Також слід взяти до уваги те, що корупція, набувши системного вираження, значною мірою підтримується завдяки міжнародному елементу (міжнародні зв'язки учасників корупційних відносин, а також офіційні установи і підприємства, які надають послуги з легалізації прибутків, отриманих від корупційної діяльності). Також, як засвідчили події в Україні останніх років, необхідність щодо збереження українського сегменту східноєвропейської корупційної системи, зумовила потребу щодо початку військової агресії проти нашої держави з боку політичного центру Російської Федерації як координатора цієї системи (засвідчується втечею до цієї країни вищих посадових осіб України, які були долученими до корупційної діяльності на вищому державному рівні). Зважаючи на наведені обставини, задля практичного увідповіднення права як інструменту правового регулювання дійсному стану суспільних відносин, доречно взяти до уваги загальноісторичну характеристику підходу представників цієї національності до формування державних інституцій. Наприклад Д. Маккензі Воллес при дослідженні особливостей державного будівництва у Російській імперії ще 1879 року відзначив: «Теоретично росіяни вивчили найпереводіші потреби цивілізації і завжди готові захоплюватися великими планами, які їм підказують їхні теоретичні знання; та лише небагато з них відчуває ці потреби постійно; і, як результат, інституції, штучно створені з метою задоволення цих потреб, невдовзі чахнуть і вмирають» [12, с. 70]. З практичної точки зору оптимізація функціонально-організаційної структури органів державної влади у контексті запобігання та боротьби із корупцією і їх взаємодії має здійснюватися з урахуванням незадовільного становища щодо антикорупційної діяльності на загальнодержавному рівні. Останнє вказує на інерційне підтримання корупційних відносин у якості умовно оптимальних у державному механізмі: «влітку 2017 року українці, як і раніше, мусять сплачувати за послуги корумпованих держчиновників і співробітників комунальних установ» [13, с. 33]. Ця ситуація опосередковано вказує на вираження у суспільних відносинах неправового

інтересу вищих посадових осіб різних гілок влади, що зумовлює її збереження при декларативному посиленні антикорупційної діяльності. Спричинення фіктивного характеру антикорупційних інституцій України, значною мірою зумовить можливості для збереження корупційної системи в її поточному вигляді у цілому в Східноєвропейському регіоні.

Зважаючи на наведені обставини, політичним керівництвом України було прийнято рішення щодо формування цілісної системи щодо подолання корупції, яка включає різні за функціональним призначенням органи державної влади. Це деякою мірою дисонує з досвідом окремих іноземних країн, але видається практично виправданим. На протидію цьому підходу можна згадати досвід Гонконгу. О. Ярмиш і Р. Мельник зазначили: «Найвідомішим з універсальних антикорупційних органів є Незалежна комісія щодо боротьби з корупцією (Гонконг) – багатоцільовий орган, який є прикладом комплексного підходу та зосередження в межах одного органу всіх основних функцій із запобігання і боротьби з корупцією – розроблення політики, аналітична діяльність, технічна допомога з питань попередження, взаємодія із громадянським суспільством та інформування, моніторинг, розслідування, кримінальне переслідування» [14, с. 147]. З наведеного прикладу можна побачити актуальну потребу в покращенні взаємодії антикорупційних органів державної влади і громадянського суспільства. Так, О. Корнієнко відзначив: «Громадськість є специфічним суб'єктом запобігання корупції, що зумовлено відсутністю в нього повноважень, притаманних спеціально уповноваженим органам у досліджуваній сфері. Натомість повноваження цього суб'єкта є похідними від прав і свобод людини і громадянина, а окремими повноваженнями наділяються специфічні суб'єкти, визначені законом (Громадська рада при НАЗК тощо). При цьому презюмується, що ці повноваження делегуються громадськістю таким суб'єктам, які структурно входять до неї. Здійснюються зазначені повноваження у формах, які можуть обиратися суб'єктом на власний розсуд із масиву тих, що не заборонені чинним законодавством» [15, с. 377].

Тож, вагомого значення набуває потреба у актуалізації різноаспектної взаємодії органів державної влади щодо запобігання та боротьби з корупцією, що має набувати вираження у їх функціонально-організаційній структурі. Така взаємодія має з-поміж іншого виражатися у наданні відкритої інформації щодо корупційних діянь задля обов'язкової публікації у засобах масової інформації, а за потреби – забезпечення громадського тиску на представників політичної сфери і посадових осіб держави щодо унеможливлення ухилення від юридичної відповідальності осіб, долучених до корупційних діянь. З практичної точки зору тут важливо взяти до уваги загальний план щодо придушення антикорупційної діяльності: «зламати незалежність НАБУ, закрити інформацію про майно посадовців, заблокувати Антикорупційний суд або створити фейковий, а кожного, хто чинить перешкоди – усунути» [16, с. 1]. Збереження у державному механізмі на посадах різних рівнів осіб, долучених до функціонування східноєвропейської корупційної сис-

теми має і деякі специфічні прояви: «активність державних і, зокрема, силових структур скерована на боротьбу з Національним антикорупційним бюро, з ветеранами АТО, опозиційними політиками і громадськими активістами» [16, с. 2].

Беручи до уваги використання корупції у якості інструменту стратегічного рівня у міжнародній боротьбі проти України з урахуванням особливостей чинного антикорупційного законодавства, слід підкреслити потребу в дефініції, яка дозволить напрацювати практико-орієнтовані аспекти правового регулювання. Зокрема, на поточному етапі розвитку останнього вимагає актуалізації посилення взаємодії органів державної влади антикорупційного спрямування не лише між собою, але й з міжнародними організаціями та громадянським суспільством (при деякій дискусійності такого підходу). При цьому презюмуємо похідний характер запобігання і боротьби з корупцією від антикорупційної діяльності, що відображається на відповідній меті. Так, під взаємодією органів державної влади у контексті запобігання та боротьби із корупцією, на наш погляд, слід розуміти сукупність узгоджених за метою, місцем, часом і способом реалізації завдання щодо діяльності органів державної влади щодо запобігання і боротьби з корупцією, суміжних іноземних та міжнародних установ і організацій, а також установ і організацій громадянського суспільства України, які мають на меті подолання корупції з урахуванням їх поділу за тактичним, оперативним і стратегічним рівнями.

Таким чином, в якості базового візьмемо визначення взаємодії з військової сфери як такого, що апіорі є оптимальним стосовно запобігання і боротьби з корупцією через наведені аспекти стратегічного характеру: «ще узгоджені за метою, місцем, часом і способом виконання завдання дії військ (сил) для досягнення мети бою (операції)... Поділяють тактичну, оперативну і стратегічну в.» [17, с. 178-179].

Актуальним стосовно контролю взаємодії у її практичному вираженні видається і застосування презумпції винності щодо керівників структурних підрозділів антикорупційних та інших правоохоронних органів у разі виявлення протиправних діянь, наприклад: «у Грузії за отримання хабара несе відповідальність не лише особа, яка вчинила злочин, а і її безпосереднє керівництво. Якщо керівник не може належно організувати контроль за діяльністю підлеглих, його звільняють» [18].

Потреба у різнорівневому напрацюванні взаємодії з міжнародними установами і організаціями у розглядуваній сфері також лишається актуальною щодо діючих і новостворюваних антикорупційних органів, що викликає необхідність у закріпленні відповідних норм права на законодавчому рівні. Так, президент Групи держав проти корупції Ради Європи (далі – GRECO) М. Мрчела відзначила: «Недостатньо просто оголошувати про заплановані реформи; вони повинні бути належним чином впроваджені. Саме це засвідчить, що в Україні справді є політична воля боротися з корупцією. Рада Європи в цілому та GRECO, зокрема, уважно стежать за ситуацією та готові надати вашій державі подальшу підтримку на цьому шляху» [19]. Так, щодо стратегічного рівня взаємодії нашої

держави, є актуальними такі аспекти: «результатом плідної співпраці є прийняття спільного проекту Комісії Європейського співтовариства і Ради Європи «Октопус», Конвенцію про корупцію в контексті цивільного права, Конвенцію про корупцію в контексті кримінального права, Угоди про створення Групи держав проти корупції, затверджено статуту Групи держав у боротьбі з корупцією та комісії із запобігання корупції, Радою Європи створена міжнародна Група з протидії корупції, яка працює під керівництвом Комітету з кримінальних проблем. Саме цією Групою разом з Європейським Союзом розроблено проект «Октопус», в якому бере участь 16 східноєвропейських країн, зокрема й Україна» [20, с. 335-336].

Загалом, зважаючи на динамічний характер суспільних відносин, які виникають щодо корупційних діянь, і практико-орієнтований характер правових напрацювань, що мають здійснюватися у цій сфері, актуальними видаються рекомендації фахівців світового банку: «Меморандуми про взаєморозуміння між установами можуть бути корисними для уточнення процесу, який буде використовуватися для запиту та доступу до інформації. Регулярні дискусії (комунікація) серед практиків від агентства з розкриття інформації щодо фінансів та інших організацій можуть також сприяти ефективній співпраці. Така регулярна взаємодія може забезпечити довіру, а також розуміння конкретних оперативних потреб і обмежень кожної інституції» [21, с. 83]. Разом з наведеним стосовно взаємодії антикорупційних органів є доцільним налагодження безпосередньої взаємодії з урахуванням тактичного, оперативного і стратегічного рівнів з обов'язковим затвердженням спеціальних законодавчих норм, а також спеціальних внутрішніх порядків стосовно рівнів взаємодії і її специфікацій з урахуванням особливостей конкретних органів державної влади, міжнародних установ і організацій, а також громадянського суспільства.

ВИСНОВКИ

Специфічні особливості середовища, за якого має здійснюватися правове регулювання розглядуваної взаємодії, об'єктивно мають бути відображеними при оптимізації функціонально-організаційної структури органів державної влади. Конкретні форми такої взаємодії мають опрацьовуватися самими представниками компетентних органів державної влади, міжнародних установ і організацій, а також громадянського суспільства. Разом з тим на законодавчому рівні має бути значно розширеним правове поле для легітимації відповідної взаємодії, а як наслідок – суміжної оптимізації структур антикорупційних органів. Актуальною лишається і проблема напрацювання меморандумів щодо взаємодії між вже існуючими органами державної влади, до компетенції яких належать специфічні антикорупційні повноваження, так і новостворюваних у їх системній перспективі. Разом з тим розглядувана проблематика потребує додаткового наукового опрацювання передусім із залученням фактичного матеріалу і напрацювань фахівців-практиків у антикорупційній сфері.

Список використаних джерел

1. Костицька С. Лабіринти метаморфоз: поезії / Софія Костицька. – Обране і нове. – Дрогобич: Коло, 2016. – 256 с.
2. Литвиненко В.І. Протидія корупції в Україні: адміністративно-правові засади: монографія / В.І. Литвиненко. – К.: «МП Леся», 2015. – 491 с.
3. Про Національне антикорупційне бюро України [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/print1452937429905054> (дата звернення: 17.11.2017).
4. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 46. – С. 2047.
5. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]: Наказ Генеральної прокуратури України від 12 квітня 2016 року № 149 / Юрист+Закон: Center of computer technologies. – 2017. – Режим доступу: http://www.cct.com.ua/2016/12.04.2016_149.htm (дата звернення: 17.11.2017).
6. Про Службу безпеки України [Електронний ресурс]: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-12/print1485851252496697> (дата звернення 17.12.2017 р.).
7. Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України [Електронний ресурс] / Національна поліція України: тимчасовий веб-сайт. – 2017. – 25 серпня. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1820018> (дата звернення: 17.12.2017).
8. Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки: Проект Закону України [Електронний ресурс] / Національне агентство з питань запобігання корупції. – 2017. – 29 вересня. – Режим доступу: [https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/2017/%D1%96%D0%BD%D1%88%D0%B5/%D0%A0%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5/%D0%90%D0%9A%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BE%D0%B1%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20\(1\).pdf](https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/2017/%D1%96%D0%BD%D1%88%D0%B5/%D0%A0%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5/%D0%90%D0%9A%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BE%D0%B1%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20(1).pdf) (дата звернення: 17.12.2017 р.).
9. Южанина Н. Бюро должно выявлять «схемы» еще на этапе их организации / Нина Южанина // Корреспондент. – 2017. – № 46-47. – С. 12.
10. Кушнар'ов І.В. Антикорупційна політика сучасної держави: загально-теоретична і порівняльно-правова характеристика: дис. на здобуття наук. Ступеня канд. юр. наук.: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І.В. Кушнар'ов. – Харків, 2013. – 222 с.
11. Патлатюк І. Єгор Соболев: «Росіяни продовжують керувати нами – через олігархів і корупцію» / Ірина Патлатюк, Катерина Коба // Країна. – 2017. – № 48. – С. 15-17.

12. Безансон А. Свята Русь / Ален Безансон; пер. із франц. Т. Марусика. – К.: ТОВ «Видавництво «КЛІО»», 2017. – 112 с.
13. Балащук О. Повз касу, недешево / Олеся Балащук // Гроші. – 2017. – № 14. – С. 33-35.
14. Ярмиш О. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель // Олександр Ярмиш, Руслан Мельник // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 144-155.
15. Корнієнко О.О. Правовий статус та гарантії діяльності громадськості як суб'єкта запобігання корупції / О.О. Корнієнко // Молодий вчений. – 2017. – № 7. – С. 374-378.
16. Юрків М. Війни з антикорупціонерами: як їх нейтралізують в Україні / Марія Юрків, Христина Огоновська // Об'єднання «Самопоміч»: двотижневик. – 2017. – № 31. – С. 1-2.
17. Гришук А.В. Військово-політичний енциклопедичний словник / А.В. Гришук. У 2-х томах. Т. 1. – Рівне: БНІТ, 2003. – 548 с.
18. Решота В. Досвід державної політики із запобігання та протидії корупції в Грузії [Електронний ресурс] / В. Решота // Демократичне врядування: електронне наукове фахове видання. – 2013. – № 11. – Режим доступу: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik11/fail/Reshota.pdf (дата звернення 17.12.2017 р.).
19. Мрчела М. Боротьба з корупцією в Україні: настав час для результатів / Марін Мрчела // Європейська правда. – 2017. – 29 листопада. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/29/7074317/>
20. Супрун Т.М. Міжнародне співробітництво в боротьбі з корупцією / Т.М. Супрун // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 5. – С. 335-337.
21. Rossi I.M. Getting the Full Picture on Public Officials A How-To Guide for Effective Financial Disclosure / Ivana M. Rossi, Laura Pop, Tammar Berger. – Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank, 2017. – 126 P.

ЄЛІСЕЄВА

Оксана Костянтинівна
ok17_5@ukr.net

УДК 330.354

УВАРОВА

Ксенія Вадимівна
KseLeo@i.uaСТАТИСТИЧНА ОЦІНКА МІГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙSTATISTICAL ASSESSMENT OF
MIGRATION PROCESSES IN UKRAINE IN
THE CONDITIONS OF SOCIO-ECONOMIC
AND INTEGRATION TRANSFORMATIONSд.е.н., професор, завідуючий
кафедри, Дніпровський
національний університет
імені Олеся Гончарамагістрант, Дніпровський
національний університет
імені Олеся Гончара

У статті аналізуються існуючі явища і тенденції у сфері зовнішньої міграції та визначаються основні причини її появи в Україні з метою встановлення шляхів вирішення відповідних соціально-економічних проблем нашої держави. Проводиться розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності інструментів політики регулювання міграції на національному рівні.

В статье анализируются существующие явления и тенденции в сфере внешней миграции и определяются основные причины ее появления в Украине с целью установления путей решения соответствующих социально-экономических проблем нашего государства. Проводится разработка рекомендаций по повышению эффективности инструментов политики регулирования миграции на национальном уровне.

The article analyzes the existing phenomena and trends in the field of external migration and determines the main reasons for its appearance in Ukraine in order to identify ways of solving the corresponding socio-economic problems of our country. Recommendations on improving the effectiveness of migration management instruments at the national level are being developed.

Ключові слова: міжнародна міграція, "відток розуму", сталий економічний розвиток, рейтинг

Ключевые слова: международная миграция, "отток ума", устойчивое экономическое развитие, рейтинг

Keywords: international migration, "tricks of mind", sustainable economic development, rating

ВСТУП

Міграція населення в ХХІ ст. є провідною формою міжнародних відносин країн світу. Протягом різних періодів історії людства вона мала різні масштаби та напрями. Проте сьогодні ми є свідками і діючими особами історичних колізій і перипетій, наслідком яких є мільйони біженців, вимушених мігрантів, шукачів притулку, нелегальних мігрантів тощо. За роки незалежності українці масово покидали батьківщину. На фоні економічної та політичної нестабільності виникла п'ята хвиля української еміграції – загальна кількість українців, які працюють за кордоном, перевищує 7 млн. осіб, що складає 15,2 % чисельності всього населення та 34,1 % економічно активного населення України працездатного віку. Однак, незважаючи на ґрунтовність і обсяг робіт, існуючі дослідження мають виключно теоретичний та політизований характер.

МЕТА РОБОТИ полягає у вивченні існуючих явищ і тенденцій у сфері зовнішньої міграції та визначення основних причин її появи в Україні для встановлення шляхів вирішення відповідних соціально-економічних проблем нашої держави.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методи дослідження базуються на загальнонаукових і фундаментальних положеннях економічної

теорії та статистичної науки. Специфіка предмета дослідження та конкретні дослідницькі завдання обумовили застосування як наукових, так і спеціальних методів пізнання. У процесі дослідження застосовувалися методи узагальнення і систематизації, групування, середніх величин, аналізу динаміки, структури, варіації, кореляційно-регресійного, кластерного аналізу, графічний та табличний методи, що дало можливість оцінити обсяги та інтенсивність прояву трудової міграції як на регіональних, так і національному рівнях.

РЕЗУЛЬТАТИ

Еміграція стала однією з основних причин стрімкого скорочення чисельності населення України, з 52,2 млн. осіб (1993) до 42,6 млн. осіб (2016). Для українських мігрантів факторами «виштовхування» є низький рівень заробітної плати, масштабне безробіття, обтяжлива податкова система, нестабільна політична ситуація. Об'єктивно оцінити реальні обсяги еміграції українців, опираючись на офіційні дані міжнародних звітів та аналітичних оглядів, практично неможливо через відсутність однозначної інформації. Дані офіційної статистики навіть приблизно не віддзеркалюють дійсних масштабів міграції громадян України, оскільки більшість наших співвітчизників використовує нелегальні шляхи виїзду та працевлаштування.

Треба зазначити, що українські трудові мігранти мають найвищий відсоток освіченості (37%) серед мігрантів, які мають завершену вищу освіту (рис.1). Індекс “відтоку умів” - неупереджена оцінка “ефективності” української економічної моделі, яка змушує освічених українців шукати більш успішні країни. Значення індексу “1” показує, що найбільш освічені виїжджають з країни, “7” - що в країні є умови для талановитих людей. В Україні значення індексу “від-

току умів” складає 3,33, для прикладу, у Великобританії - 6,03, Австрії - 5,23, Польщі - 4,33, Росії - 3,6.

Якщо порівнювати вікову категорію, то українські трудові мігранти беруть участь у міграції в більш зрілому віці (в середньому 34 роки). На короткотермінову міграцію припадає 64%, а на довготермінову трудову міграцію 71% саме у продуктивному віці 18-44 роки (рис. 2).

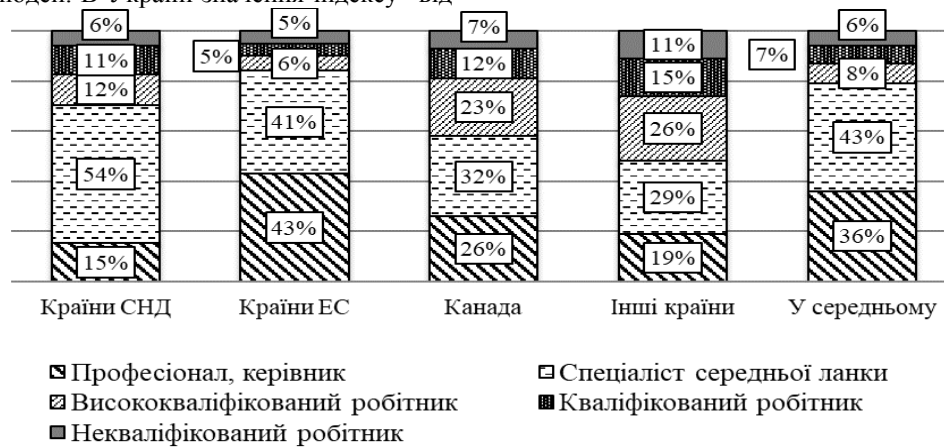


Рис. 1. Рівень зайнятості українців у країні призначення [побудовано автором за даними [2]]

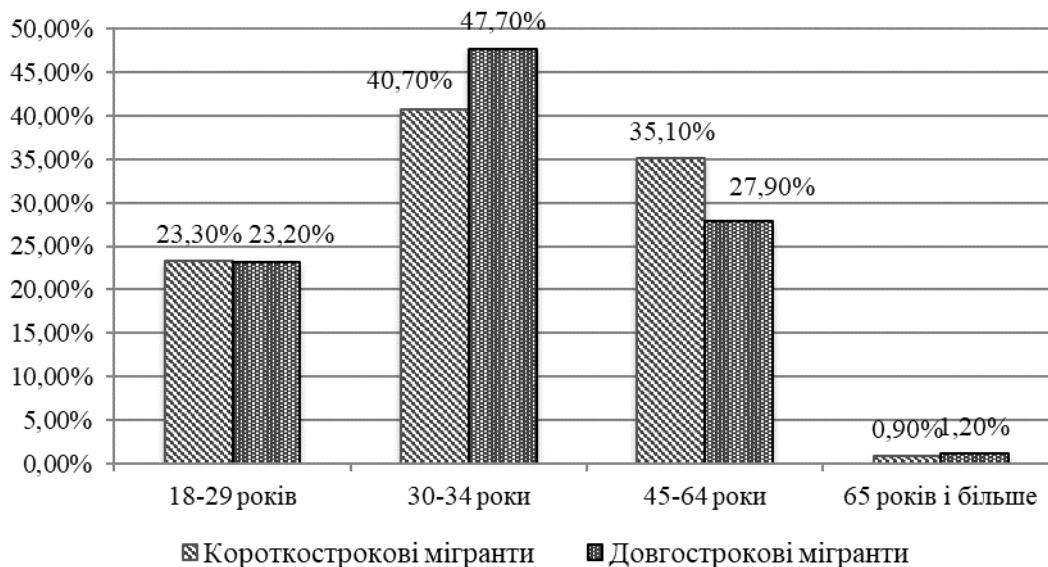


Рис. 2. Вікові групи короткострокових і довгострокових трудових мігрантів [побудовано автором за даними Міжнародної організації з міграції]

За різними експертними оцінками [1], кількість міграційних поїздок українських громадян за кордон коливається у межах від 4 до 7 млн. осіб, або від 8,6 % до 15,1% чисельності всього населення України, та від 19,5% до 34,1% економічно активного населення працездатного віку. Проаналізуємо індекс міграційної привабливості країн ЄС.

При цьому, оцінювання міграційної привабливості будемо здійснювати наступним чином:

1. Оцінимо міграційну привабливість країн-членів ЄС у світовому масштабі. Тобто дослідимо привабливість країн-членів ЄС щодо міграції населення з усіх інших держав світу;

2. Проаналізуємо динаміку привабливості ЄС загалом щодо мігрантів у світовому масштабі.

Оскільки, в процесі створення ВВП бере участь, в основному, населення працездатного віку, тому пропонуємо у попередньо розглянутому підході брати до уваги тільки його чисельність, а не все населення. З урахуванням цього маємо таку формулу:

$$IMP_i = \frac{VBP_i / VBP_c}{NP_i / NP_c}, \quad i = \overline{1, n}, \quad (1)$$

де VBP_i – обсяг ВВП і-ої країни;

VBP_c – світовий ВВП;

NP_i – чисельність населення працездатного віку і-ої країни;

NP_c – чисельність населення працездатного віку світу;

n – кількість країн світу.

Скориставшись формулою (1), нами побудовано індекси міграційної привабливості країн-членів ЄС за 2000-2015 рр. Результати розрахунків подано у табл. 1.

Як свідчать отримані результати, за період 2000-2015 рр. відбулись суттєві зміни у міграційному кліматі країн-членів ЄС. Зокрема, протягом досліджуваного періоду, значення показника міграційної привабливості менше одиниці спостерігалось у таких країнах як Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина та Угорщина, що свідчить про те, що ці країни забезпечені необхідним працересурсним потенціалом та не потребують притоку людського капіталу, тобто для них характерний його надлишок.

Також необхідно відмітити, що ці країни найпізніше стали членами ЄС та відрізняються нижчим рів-

нем соціально-економічного розвитку. Варто зазначити, що серед досліджуваних країн виділяються Болгарія та Естонія. Так, Болгарія характеризується найменшими значеннями побудованого показника у досліджуваному періоді та найнижчими темпами його зростання.

Наступним етапом дослідження є розрахунок індексу міграційної привабливості країн-членів Європейського Союзу загалом за період 2000-2015 рр. Для цього перетворимо формулу (1) і вона прийме такий вигляд:

$$IMP_{ec} = \frac{BBP_{ec} / BBP_c}{NP_{ec} / NP_c} \quad (2)$$

де BBP_{ec} – обсяг ВВП усіх країн-членів ЄС;

NP_{ec} – чисельність населення працездатного віку усіх країн-членів ЄС.

Таблиця 1

Розрахунок індексу міграційної привабливості країн-членів ЄС [складено автором]

Країни	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Австрія	2,47	2,44	2,47	2,6	2,55	2,34	2,45	2,53	2,57	2,49	2,51
Бельгія	2,41	2,38	2,44	2,47	2,45	2,24	2,3	2,32	2,32	2,29	2,1
Болгарія	0,25	0,27	0,31	0,35	0,36	0,33	0,29	0,27	0,25	0,3	0,31
Великобрит.	2,53	2,53	2,6	2,27	1,98	1,89	1,87	1,8	1,91	1,89	1,94
Греція	1,46	1,49	1,57	1,61	1,62	1,41	1,53	1,56	1,39	1,44	1,43
Данія	3,17	3,16	3,22	3,24	3,13	2,92	2,95	2,9	3,02	3,09	3,11
Естонія	0,69	0,78	0,91	0,92	0,8	0,77	0,69	0,59	0,55	0,62	0,53
Ірландія	3,28	3,31	3,39	3,13	2,79	2,38	2,44	2,53	2,59	2,67	2,71
Іспанія	1,75	1,77	1,83	1,84	1,79	1,6	1,56	1,51	1,69	1,71	1,78
Італія	2,03	1,98	2,02	2,01	1,97	1,77	1,72	1,8	1,56	1,61	1,66
Кіпр	1,51	1,5	1,58	1,67	1,65	1,5	1,42	1,38	1,45	1,51	1,32
Латві	0,46	0,54	0,71	0,77	0,64	0,56	0,48	0,55	0,59	0,61	0,49
Литва	0,51	0,55	0,65	0,73	0,61	0,57	0,51	0,59	0,45	0,39	0,49
Люксембург	5,45	5,68	6,07	6,26	5,99	5,7	5,55	5,41	5,39	5,4	5,24
Мальта	0,99	0,99	0,99	1,04	1,1	1,1	1,05	0,97	0,96	0,87	0,99
Нідерланди	2,61	2,6	2,7	2,78	2,69	2,46	2,39	2,44	2,5	2,31	2,24
Польща	0,53	0,56	0,63	0,72	0,63	0,64	0,76	1,4	1,62	1,52	1,76
Португалія	1,21	1,19	1,23	1,24	1,23	1,12	1,23	1,41	1,32	1,25	1,32
Румунія	0,31	0,35	0,45	0,49	0,42	0,39	0,35	0,29	0,25	0,31	0,33
Словаччина	0,59	0,65	0,79	0,91	0,9	0,84	0,79	0,71	0,64	0,59	0,67
Словенія	1,19	1,22	1,33	1,42	1,35	1,22	1,33	1,39	1,28	1,22	1,18
Угорщина	0,73	0,7	0,77	0,81	0,72	0,67	0,69	0,54	0,5	0,42	0,39
Фінляндія	2,49	2,47	2,63	2,66	2,5	2,33	2,16	2,25	2,39	2,12	2,21
Франція	2,28	2,24	2,3	2,32	2,3	2,08	2,18	2,11	2,1	2,01	1,9
Чехія	0,81	0,95	1,08	1,01	0,95	0,9	0,84	0,93	1,1	0,85	0,8
Швеція	2,74	2,76	2,85	2,75	2,43	2,54	2,41	2,6	2,69	2,81	2,7



Рис. 3. Динаміка індексу міграційної привабливості країн ЄС [складено автором]

Як видно з рис. 3, протягом 2000-2004 рр. потреба країн-членів ЄС у робочій силі зростала. У 2004 р. вона досягла свого максимального значення. З 2005 р. спостерігається спад міграційної привабливості Європейського Союзу. Такі зміни зумовлені перш за все асиміляцією мігрантів та кризовими явищами в економіці країн-членів ЄС. І у 2010 р. значення показника досягає рівня 2000 р.. Проте після подолання

світової економічної кризи потреба у робочій силі стрімко зросла й досягнуло докризових значень.

Виконаємо кластеризацію країн-членів ЄС за значенням індексу міграційної привабливості у 2000-2015 рр. Сформуємо три кластери країн: привабливі для мігрантів, непривабливі для мігрантів, середня привабливість для мігрантів (табл. 2).

Одночасно розглянемо офіційну статистику чисельності українських трудових мігрантів (табл. 3).

Таблиця 2

Кластеризація країн-членів ЄС за значенням показника міграційної привабливості [складено автором]

Кластер	Країна	Кількість країн
Кластер 1: Привабливі для мігрантів	Австрія, Бельгія, Данія, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Фінляндія, Франція, Швеція	10
Кластер 2: Непривабливі для мігрантів	Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія	9
Кластер 3: Середня привабливість для мігрантів	Великобританія, Греція Італія, Іспанія, Польща, Португалія, Кіпр	7

Таблиця 3

Чисельність українських трудових мігрантів за країнами перебування в 2016 р.

[побудовано автором за даними [1]]

Країна	Чисельність українських трудових мігрантів, тис. осіб	
	Офіційна статистика	Фактична кількість
Італія	195	6500
Росія	169	2000
Польща	20	450
Іспанія	52	250
Португалія	44	75
Чехія	51	150
Греція	20	75
Нідерланди	н/д	40
Великобританія	н/д	70
США	н/д	500

Таким чином, можемо стверджувати, що українці у 2016 р. для міграції обирали країни середньої привабливості. Проте деякі експерти стверджують, що ці країни є тимчасовою сходинкою, “переправою” для міграції у країни Західної Європи.

Розглянемо вплив міграційних процесів на рівень ВВП країни за допомогою багатофакторного аналізу за період 2000-2015 рр. з використанням програмного пакету Statistica 8.0 відносно даних ВВП у фактичних цінах за рік (залежна змінна), числа прибулих і вибулих (незалежні змінні).

За результатами даного аналізу ми отримали рівняння вигляду (3):

$$GDP = 254359,2 - 11,06 \text{ emigr} + 2,72 \text{ immigr}, \quad (3)$$

де GDP – обсяг ВВП у фактичних цінах за рік (млн. грн.), emigr – кількість вибулих з України в

поточному році (тис. осіб), immigr – кількість прибулих в Україну в поточному році (тис. осіб).

За результатами рівняння регресії (3) прослідковуємо міцний зв’язок між цими змінними (коефіцієнт кореляції становить 0,989). Тобто, модель є адекватною, про що свідчать коефіцієнти кореляції ($R = 0,989$), скоригований коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,978$), критерій Фішера ($F(2,7)=6,9$) та рівень помилки ($p\text{-level}(0,007)$ та $p\text{-level}(0,04)$ відповідно). Рівняння (3) показує, що при збільшенні еміграційного потоку на 1000 осіб обсяг фактичного ВВП скорочується на 11,06 млн. грн. за рік; при збільшенні імміграції на 1000 осіб обсяг фактичного ВВП збільшується на 2,72 млн. грн..

Першочерговим завданням уряду є реалізація програми короткострокових реформ, ефект від яких буде отримано в найближчі 3-5 років (табл. 4).

Таблиця 4

Програма соціально-економічних реформ щодо подолання проблеми міграції висококваліфікованих кадрів [складено автором]

Кроки 1-2 роки	Інструменти	Результат 3-5 років	Орган
1	2	3	4
Реалізація програми “Соціальне житло”	Цільова держпрограма фінансування будівництва соціального житла та передача громадянам нерухомості в лізинг	Забезпечення щорічно до 150 тис. домогосподарств доступним житлом (Оренда з правом викупу строком до 30 років, під 3-5% річних).	НБУ, МЕРТ, ДІУ, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ

Продовження табл. 4

1	2	3	4
Пенсійна реформа	Введення 2-го рівня обов'язкової накопичувальної системи, захист нинішніх пенсіонерів, перетворення пенсії в соціальну	Інвестиції НПФ в економіку – 2,3-2,9 млрд. дол., гідний рівень пенсій (співвідношення середніх приватних пенсій до зарплати на рівні 0,5-0,6 через 20 років), підвищення якості та тривалості життя.	Мінсоцполітики, Мінфін, ВР, НБУ
Створення страхової медицини	Приватизація держ. клінік або перехід у формат державно-приватного партнерства. Введення обов'язкового медичного страхування	Залучення інвестицій в галузь -0,5-1 млрд. дол. Підвищення якості медицини та здоров'я громадян.	МОЗ, Мінфін, УР
Стимулювання підприємництва і розвиток малого бізнесу	Створення Агентства розвитку підприємництва та Держфонду, що кредитує малий бізнес.	Створення до 1 млн. нових робочих місць, поява до 150 тис. нових підприємств, підвищення доходів, зростання споживчого попиту.	МЕРТ, Мінфін, НБУ

ВИСНОВКИ

Ситуація, в якій знаходиться Україна, є критичною: економічна та політична нестабільність, військова загроза, наявність потужних конкурентів на міжнародних ринках, відсутність інституціональної незалежності – і все це на фоні депопуляції населення. Проте головна проблема депопуляції полягає не в скороченні чисельності населення країни, а в різкому погіршенні його якості, що поживляє процес еміграції.

Наразі основну масу кваліфікованих емігрантів в Україні становлять молоді люди з вищою освітою, молоді науковці. Причини очевидні: низька заробітна плата, відсутність перспектив і можливостей займатися науковою діяльністю. В основному, українські «мізки» їдуть працювати туди, де краще умови, в якості активних «країн-імпортерів» українських талантів традиційно виступають США, Росія, Ізраїль, Західна Європа.

Тому важливим фактором вирішення проблеми від'їзду висококваліфікованих кадрів є виділення основних соціально-економічних важелів регулювання міграції. Проведення реформ стане каталізатором до створення робочих місць для молоді, науковців, що, в свою чергу, призведе до збільшення людського капіталу, реєміграції кваліфікованих кадрів та використання інновацій в економіці країни.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_enforcement_of_immigration_legislation.

2. Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.: МОМ, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Міграція як чинник розвитку в Україні: Дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їх впливу на розвиток в Україні / Міжнародна організація з міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.

5. Конвенція ООН про статус біженців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011

6. Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex Annual aggregated data (rounded). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en

7. Італійський синдром і проблеми трудової міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.science-community.org/node/1314>

8. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми в Україні, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/migration_and_human_trafficking_in_ukraine_2017_ukr.pdf

ЗАГНІЙ

УДК 332.72 : 332.74

ГУНЧЕНКО

Дмитро Миколайович
Dimonich271080@gmail.com

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ
ЗЕМЛЯМИ ДЛЯ БУДІВНИЦТВА ТА
ОБСЛУГОВУВАННЯ БУДІВЕЛЬ
ТОРГІВЛІ В МЕЖАХ НАСЕЛЕНИХ
ПУНКТІВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Олексій Валерійович
Alex1987221155@gmail.com

к.е.н., доцент, Харківський
національний аграрний
університет ім. В.В.
Докучаєва

KEY PROBLEMS IN LAND
MANAGEMENT FOR CONSTRUCTION
AND MAINTENANCE OF COMMERCIAL
BUILDINGS WITHIN AGGREGATIONS OF
KHARKIV REGION

к.е.н., викладач, Харківський
національний аграрний
університет ім. В.В.
Докучаєва

У статті розглянуті основні моменти, що можуть бути ключовими при проведенні земельних аукціонів в межах населених пунктів на території Харківської області. Зроблено також наголос на можливих шляхах вирішення цих проблем через механізм управління землями. За основу дослідження були взяті землі для будівництва та обслуговування будівель торгівлі в межах населених пунктів Харківської області.

В статье рассмотрены основные моменты, которые могут быть ключевыми при проведении земельных аукционов в границах населенных пунктов на территории Харьковской области. Сделано также упор на возможных путях решения этих проблем через механизм управления землями. За основу исследования были взяты земли для строительства и обслуживания зданий торговли в пределах населенных пунктов Харьковской области.

In this article main aspects are reviewed which might be key in conducting land auctions within aggregations on the territory of Kharkiv region. Potential solutions to these problems are emphasized through a mechanism of land management. The research is focused on land for construction and maintenance of commercial buildings within aggregations of Kharkiv region.

Ключові слова: земельний аукціон, ринок земель, землі для будівництва та обслуговування будівель торгівлі, управління землями, населені пункти

Ключевые слова: земельный аукцион, рынок земель, земли для строительства и обслуживания зданий торговли, управления землями, населенные пункты

Keywords: land auction, land market, land for construction and maintenance of commercial buildings, land management, aggregations

ВСТУП

Пунктом 1 ст. 116 Земельного кодексу України передбачено, що громадяни та юридичні особи набувають права власності та права користування земельними ділянками із земель державної або комунальної власності за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування в межах їх повноважень, визначених цим Кодексом або за результатами аукціону.

Земельні торги займають значне місце у способах набуття права власності, користування на земельні ділянки державної чи комунальної власності, окрім винятків зазначених у Земельному кодексі.

Загальновідомо, що проведення аукціонів з продажу земельних ділянок та прав на них, у тому числі земель сільськогосподарського призначення, дає змогу значно зменшити корупційну складову та збільшити надходження до державного та місцевих бюджетів за використання земель державної та комунальної власності. Тема земельних аукціонів останніми роками стала досить актуальною, проте вони досі не проводяться належним чином.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика функціонування ринкових земельних відносин є предметом досліджень широкого кола вітчизняних науковців, зокрема, таких як М.С. Алябішев [1], В.О. Боровий [2], Д.С. Добряк [3], А.М. Третьак [4] та ін. У нашій країні практичне застосування земельного аукціону як способу відкритої передачі земельних ділянок в користування залишається ще досить недосконалим та мало розвиненим. Тому науковці намагаються підібрати саме ту модель розвитку ринку земель, яка б була найбільш прийнятною саме для умов економіки України. Так, зокрема, М.С. Алябішев звертає увагу на те, що для умов України аукціон краще проводити за схемою найбільшої вартості запропонованої в ході торгів. В.О. Боровий виділяє наступну проблему, яка на сьогодні є дуже актуальною, а в деяких випадках і основною при проведенні земельних аукціонів – це відсутність у більшості населених пунктів плану зонування території. Але частково вихід із такої ситуації вбачає Д.С. Добряк, який пропонує виділяти ділянки, для виставлення їх на земельні торги за результатами інвентаризації

земель. Але А.М. Третяк вбачає вирішення даної проблеми в тому, що необхідно розробляти для кожного населеного пункту План розвитку, який буде включати такі показники, як тип та вид землекористування, темпи змін землекористувань, соціальне значення даних землекористувань, виявити економічну цінність таких землекористувань і лише на основі таких даних проводити земельні аукціони.

МЕТА РОБОТИ

Встановлено, що незважаючи на наявність Закону, який законодавчо розблокував можливість проведення земельних аукціонів щодо продажу прав оренди на землі державної та комунальної власності, зазначені аукціони на практиці майже не проводяться. До цього призводять різні обставини, а саме:

- неготовність органів державної влади до впровадження даного механізму земельних аукціонів;
- відсутність відповідних коштів в органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (особливо сільських та селищних рад) на проведення підготовки лотів для продажу на земельних торгах та оплату послуг виконавцю земельних торгів;
- невизначеність чіткого розміру (у відсотках) стартової ціни лоту на земельних торгах, оскільки в законодавстві визначено лише мінімальний розмір стартової ціни, яка не може бути нижчою за експертну оцінку земельної ділянки, що продається на торгах. Щодо продажу права оренди потрібно чітко визначити її еквівалент у відсотках.

Зазначені обставини виникають через необхідність дотримання положень чинного законодавства. Для забезпечення об'єктивної оцінки стану з використанням земель державної власності слід проводити незалежну, комплексну їх оцінку з інвентаризацією земель державної власності.

До моменту проведення земельних торгів згідно з Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» має бути здійснена державна реєстрація права власності на земельну ділянку, яке буде визнано за державою. Як показує практика, процес реєстрації триває впродовж 10-15 днів після реєстрації земельної ділянки в державному земельному кадастрі, що позначається на проведенні аукціону та призводить до втрати потенційних орендарів і учасників аукціонів. Важливою складовою формування та функціонування ринку земель в частині продажу земельних ділянок та прав на них (оренда) є надходження коштів до державного бюджету України та бюджетів місцевого самоврядування. Тобто, має бути чітко визначено, що кошти від продажу, права оренди земельних ділянок державної власності справляються до державного бюджету, а кошти від продажу або оренди земельних ділянок комунальної власності справляються до бюджетів місцевого самоврядування.

Згідно зі ст. 136 Земельного кодексу стартовий розмір річної орендної плати за продаж права оренди на земельному аукціоні не може бути меншим розміру орендної плати, визначеного Податковим кодексом України. Пунктом 56 статті 29 Бюджетного кодексу України визначено, що до доходів загального фонду Державного бюджету України належать кошти

від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності після розмежування земель державної та комунальної власності.

Аукціонна форма продажу земельних ділянок прозора та відкрита для громадськості. Рівень доступу до інформації щодо проведення земельних торгів та їх результатів доволі високий, але не завжди достатній.

Беззаперечним плюсом для відкритості їх проведення є функціонування сайту Держгеокадастру, на якому розміщується інформація про проведені та заплановані земельні аукціони. На цьому порталі кожен може отримати інформацію про аукціон, його виконавця, ділянку, завантажити її технічну документацію, витяг про нормативну грошову оцінку, її фото. Після торгів до цих матеріалів долучається інформація про ціну, за якою продано право оренди, та відеозапис торгів.

Мінусом системи є відсутність у матеріалах списку учасників торгів та їх номерів. Не знаючи імені переможця, громадянин не може простежити укладання договору оренди, і чи укладено його саме з переможцем.

Вдалий підбір лотів та їх підготовка мають вирішальний вплив на результат торгів. Згідно з проведенням аналізом, є такі основні фактори, що визначають попит на лот: місце розташування земельної ділянки, її площа та вид угідь.

Ще однією проблемою є малий крок торгів, який становить до 5 % стартової ціни земельної ділянки, або до 0,5 % стартової плати за користування земельною ділянкою у разі продажу права на неї. При такому кроці торги з продажу одного лота будуть проводитись дуже довго, тож організатор не зможе задовольнити свої матеріальні затрати, які він поніс при організації торгів, адже ціна торгів змінюватись майже не буде.

Важливим мінусом являється також те, що земельні торги можуть бути фальсифіковані. По-перше тому, що організатор буде зацікавлений у тому, щоб лот зійшов з аукціону по найкращій для нього ціні. По-друге, інформація може бути розміщена таким чином, щоб перший раз земельні торги не відбулися, з підстав наявності лише одного учасника, і у повторних торгах даний учасник мав право придбати земельну ділянку або право користування на неї за стартовою ціною.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти. При проведенні дослідження використано методи аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

В даній статті ми розглянемо основні проблеми управління землями для будівництва та обслуговування будівель торгівлі в межах населених пунктів. Що ж з цього приводу нам говорить Земельний кодекс? Пункт 1 ст. 134 говорить, що земельні ділянки державної чи комунальної власності або права на них (оренда, суперфіцій, емфітевзис), у тому числі з розташованими на них об'єктами нерухомого майна

державної або комунальної власності, підлягають продажу окремими лотами на конкурентних засадах (земельних торгах), крім випадків, встановлених частиною другою цієї статті.

Разом з тим, переглядаючи п. 2 цієї ж статті бачимо, що в ній прописано аж 18 випадків, у яких продаж земельних ділянок державної або комунальної власності або прав на них здійснюється не на конкурентних засадах і деякі з цих пунктів, на погляд автора, можна було б прибрати. Це б, у свою чергу, принесло значні надходження до місцевих бюджетів і до зниження корупційної складової у системі земельних відносин.

Але сьогодні мова піде трохи в іншому руслі, а дане питання буде розглянуто окремою темою. Сьогодні проаналізуємо інформацію про купівлю-продаж та оренду земельних ділянок для будівництва та обслуговування будівель торгівлі у межах населених пунктів

Харківської області за січень-грудень 2017 р. і зробимо певні висновки з проведеного аналізу.

Що з цього приводу кажуть нам фахівці? Вони стверджують, що якщо напередодні нового року в Україні відбувся значний сплеск під час підготовки та проведення аукціонів, то такого не скажеш про січневі аукціони. Також фахівці відзначають, що і в лютому-березні спостерігалася позитивна тенденція до підготовки та проведення аукціонів. Також вони стверджують, що велика активність до підготовки аукціонів в Україні спостерігалася і в квітні-серпні цього року, але великої зацікавленості органів місцевого самоврядування у поповненні бюджетів за рахунок продажу земельних ділянок не помічається упродовж кількох останніх місяців. Наприклад, у квітні – вони реалізували лише 54 % підготовлених до продажу ділянок, а у травні – 49 % [5 - 10].

Таблиця 1

Інформація про купівлю-продаж та оренду земельних ділянок для будівництва та обслуговування будівель торгівлі у населених пунктах Харківської області у січні-грудні 2017 року

[створено автором за даними Держгеокадастру [11]]

Рік/ місяць	Місце розташування ділянки	Площа, га	Стартовий розмір плати за ділянку, грн	Стартовий розмір плати за оренду ділянки, грн	Розмір плати за ділянку/оренду ділянки згідно з договорами, грн	Строк оренди, років	Різниця, грн	Відхилення від стартового розміру, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2017/02	м. Первомайський	0,008		7022,02	7092,24	10	70,22	101,00
	м. Первомайський	0,01		7575,12	7650,88	10	75,76	101,00
	м. Первомайський	0,01		7274,48	7347,22	10	72,74	101,00
	м. Первомайський	0,003		1373,95	1415,17	10	41,22	103,00
	м. Первомайський	0,003		1373,95	1401,43	10	27,48	102,00
	м. Первомайський	0,003		1373,95	1428,91	10	54,96	104,00
	м. Первомайський	0,0048		3462,91	3497,51	10	34,6	101,00
	м. Первомайський	0,006		4545,07	4590,53	10	45,46	101,00
	м. Первомайський	0,0048		2860,45	2889,05	10	28,6	101,00
	м. Первомайський	0,003		1373,95	1401,46	10	27,51	102,00
	м. Первомайський	0,003		1373,95	1401,43	10	27,48	102,00
	м. Первомайський	0,003		1373,95	1408,3	10	34,35	102,50
	м. Первомайський	0,005		3787,56	3844,35	10	56,79	101,50
	м. Первомайський	0,004		3030,05	3090,65	10	60,6	102,00
	м. Первомайський	0,01		7575,12	7655,88	10	80,76	101,07
	м. Первомайський	0,005		3787,56	3825,42	10	37,86	101,00
	м. Первомайський	0,003		1713,41	1730,55	10	17,14	101,00
	м. Первомайський	0,0077		3842,24	3919,08	10	76,84	102,00
	м. Первомайський	0,01		4989,92	5039,82	10	49,9	101,00
	м. Первомайський	0,01		4578,84	4648,54	10	69,7	101,52

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2017/04	сmt Печеніги	0,0057		1310,4	26003,9	10	24693,5	1984,42
2017/06	сmt Зачепилівка	0,0045		2321,35	2437,45	10	116,1	105,00
	м. Богодухів	0,006	9100		10010		910	110,00
2017/07	м. Первомайський	0,14		122043	123263	10	1220,42	101,00
2017/08	сmt Борова	0,0748		1981,45	2001,25	49	19,8	101,00
2017/09	м. Богодухів	0,0052	7900		9875			125,00
2017/12	сmt Есхар	0,0020		1275,7	1345,88	49	70,18	105,50
	сел. Андріївка	0,0052	8100		9720		1620	120,00
	Разом	0,3473	9100	201945	238994		46149,8	113,24

Харківська область не є виключенням. У табл. 1 відображені дані про купівлю-продаж та оренду земельних ділянок для будівництва та обслуговування будівель торгівлі у населених пунктах Харківської області.

Отже, досліджуючи дані Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, стикнулися з декількома проблемами. Першою проблемою, яка може бути і основною: в недостатній кількості виставляються на продаж земельні ділянки. Із 28 аукціонів, що були проведені за вісім місяців поточного року, лише три ділянки була виставлена на продаж. Решта 25 – на оренду земельної ділянки.

Термін оренди в основному становив 10 років. Лише в сmt Борова та сmt Есхар було продано право оренди на 49 років. Це може бути другою причиною, що знижує активність потенційних орендарів таких земельних ділянок, адже виграти аукціон це одна справа, а потім необхідно буде вкладати кошти в облаштування даної земельної ділянки, а по закінченні терміну оренди ніхто не може гарантувати що продовжиться термін оренди ще на один період.

Також спостерігаємо, що найактивнішим організатором земельних торгів за вказаний період була Первомайська міська рада – вона провела 20 успішних земельних аукціонів по землях, що призначені для будівництва і обслуговування будівель торгівлі у лютому, та 1 – у липні. І лише по одному аукціону – Богодухівська міська рада (червень), Чугуївська міська рада (грудень), Борівська (серпень), Зачепилівська (червень), Печенізька (квітень) та Андріївська (грудень) селищні ради.

Наступним кроком даного аналізу варто зробити порівняння надходжень коштів від результатів проведення аукціону та стартового розміру плати чи оренди за ділянку. В середньому таке відхилення становило від 1 до 5 відсотків, що є дуже незначним в умовах сьогодення.

Виключенням стала лише Печенізька селищна рада, в якій оренду за земельну ділянку в ході аукціону підвищили майже у 20 разів. Також випадають із загальних показників і земельні ділянки, які були продані у м. Богодухові та сел. Есхар – тут відхилення становить від 10% до 25%. Проте це одиничні випадки у Харківській області за даним напрямком використання земель, отже стверджувати, що продава-

ти земельні ділянки через аукціон краще ніж продавати право оренди ми не маємо права. Тому ці питання потребують детального дослідження із всебічним обґрунтуванням його результатів.

Окремої теми дослідження заслуговує також і пункт оплати вартості підготовки лота переможцем. У випадках продажу права оренди величина вартості дорівнює або є більшою стартового розміру річної плати за користування ділянкою, а у випадках продажу земельної ділянки – вона коливається від 50 % до 80 % ціни продажу земельної ділянки. З однієї сторони ця сума не є такою вже і великою, а з іншої сторони – це є певним фінансовим тягарем для майбутнього власника чи користувача земельної ділянки.

ВИСНОВКИ

Таким чином, вирішення багатьох проблем на земельних аукціонах можливе шляхом:

- своєчасного обсягу фінансування для проведення інвентаризації земель, що дозволить підготувати достатню кількість лотів для участі в аукціонах;
- фінансування підготовки лотів до продажу земельних ділянок державної, комунальної, приватної власності або прав на них (оренди, суперфіцію, емфітевзису) на земельних торгах має бути не тільки за рахунок організаторів та виконавців земельних торгів, але й за рахунок виконавців робіт з підготовки лотів або за рахунок потенційних учасників земельних торгів. Тобто, при проведенні тендера на підготовку лотів до земельних торгів організатор публікує об'яву у спеціальних виданнях про перелік робіт та їх мету. З метою проведення тендера на більш вигідних та конкурентних умовах можливе залучення до виконання робіт з підготовки лотів потенційних учасників аукціону;
- вся інформація щодо ціни, результатів, переможців, учасників земельних торгів також повинна розміщуватися на єдиному сайті та бути вільною для доступу кожного громадянина;
- забезпечити доступ та спрощену систему участі в земельних торгах пересічних громадян України для забезпечення справедливої ціни за передачу їхніх земельних ділянок в оренду;
- на прикладі публічної кадастрової карти, або безпосередньо на ній має бути висвітлена інформація щодо земель, які пропонуються до передачі в оренду;
- впровадження додаткової форми земельних торгів

гів – тендеру, що принесе додатковий економічний ефект від продажу лотів, які не користуються попитом;

- для забезпечення дотримання правил організації та проведення торгів виконавцями слід удосконалити передбачений законодавством регламент з урахуванням пропозицій ліцитаторів та передбачити санкції для виконавця у разі недотримання вимог законодавства під час проведення аукціону;

- стратегічне планування підбору ділянок сприятиме зростанню попиту на них. Стратегія повинна передбачати об'єднання ділянок для формування оптимальних площ у даному регіоні, враховувати їх місце розташування та склад угідь, щоб зробити їх максимально зручними для використання.

Список використаних джерел

1. Алябишев М.С. Особливості укладення договорів на аукціоні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право 107 і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / М.С. Алябишев. – Київ, 2009. – 18 с.
2. Боровий В.О. Земельні торги в Україні, їх правове забезпечення та шляхи вдосконалення / В.О. Боровий, Ю. Андріяшук // Землевпорядний вісник. – №8. – 2013. – С. 4-7.
3. Добряк Д.С. Інвентаризація земель як основний компонент плати за землю: український та зарубіжний досвід / Д.С. Добряк // Фінансове право. – №1 (27). – 2014. – С. 30-33.
4. Третяк А.М. Концептуальні засади землевпорядного планування розвитку міського землекористування в умовах децентралізації / А.М. Третяк // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – №1. – 2015. – С. 3-13.
5. Прутенко О. Що, де і за скільки продано у грудні [Текст] / О. Прутенко // Землевпорядний вісник. – № 1. – 2017. – С. 10-15.
6. Прутенко О. Що, де і за скільки продано у січні [Текст] / Олесь Прутенко // Землевпорядний вісник. – № 2. – 2017. – С. 18-21.
7. Прутенко О. Що, де і за скільки продано у лютому 2017 року [Текст] / О. Прутенко // Землевпорядний вісник. – № 3. – 2017. – С. 10-13.
8. Прутенко О. Що, де і за скільки продано у березні 2017 року [Текст] / О.Прутенко // Землевпорядний вісник. – № 4. – 2017. – С. 28-32.
9. Прутенко О. Що, де і за скільки продано у квітні 2017 року [Текст] / О. Прутенко // Землевпорядний вісник. – № 5. – 2017. – С. 12-17.
10. Прутенко О. Що, де і за скільки продано у травні 2017 року [Текст] / О. Прутенко // Землевпорядний вісник. – № 6. – 2017. – С. 12-16.
11. Аукціони / офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://torgy.land.gov.ua/auction/>.

**ОГЛЯД АКТУАЛЬНИХ НОВИН ЗАКОНОДАВСТВА,
ЩО ВСТУПИЛИ В ДІЮ З СІЧНЯ 2018 Р.**

джерело: PSP Audit

https://www.pspaudit.com.ua/files/oglad_aktual_nih_novin_zakonodavstva_sicen_2018_roku_.pdf**ОСНОВНІ ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ****1. Набрали чинності зміни до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні"**

Нагадаємо, що з 01.01.2018 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 05.10.2017р. №2164-VIII (далі – Закон № 2154) щодо удосконалення деяких положень», яким внесено зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Згідно з Законом № 2164, зокрема, для цілей бухгалтерського обліку визначено нову класифікацію поділу суб'єктів господарювання за критерієм їх розмірів: мікропідприємства, малі, середні або великі підприємства.

Звітність за міжнародними стандартами мають складати: підприємства, що становлять суспільний інтерес; публічні акціонерні товариства; підприємства, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення.

Підприємства, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами, зобов'язані забезпечити ведення бухгалтерського обліку відповідно до облікової політики за міжнародними стандартами після подання першої фінансової звітності або консолідованої фінансової звітності за міжнародними стандартами, що визнається такою у порядку, визначеному міжнародними стандартами. Також встановлено нові підходи до розкриття фінансової інформації суб'єктами господарювання. Так, окремі категорії підприємств мають оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом з аудиторським висновком на своїй веб-сторінці (у повному обсязі).

Закон №2164 опубліковано у газеті «Голос України» від 01.11.2017р. №202.

2. З 5 січня 2018 року діє нове Положення про ведення касових операцій

5 січня 2018 р. набрало чинності Положення про ведення касових операцій у національній валюті, затверджене постановою Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148. Одночасно втратила чинність постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 15.12.2004р. № 637.

НБУ, зокрема, виклав у новій редакції пункт про обмеження розрахунків готівкою:

Так відповідно до п.6 розділу II Положення суб'єкти господарювання мають право здійснювати розрахунки готівкою протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами:

- між собою – у розмірі до 10 000 (десяти тисяч) гривень включно;

- з фізичними особами – у розмірі до 50 000 (п'ятдесяти тисяч) гривень включно.

Платежі понад установлені граничні суми проводяться через банки або небанківські фінансові установи, які в установленому законодавством порядку отримали ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунку, шляхом переказу коштів із поточного рахунку на поточний рахунок або внесення коштів до банку чи небанківської фінансової установи для подальшого їх переказу на поточні рахунки в банку. Кількість суб'єктів господарювання та фізичних осіб, з якими здійснюються готівкові розрахунки, протягом дня не обмежується.

Одночасно п. 3 розділу I Положення НБУ визначив поняття «готівкові розрахунки»:

готівкові розрахунки – платежі готівкою суб'єктів господарювання і фізичних осіб за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги), а також за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна.

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК**1. Податок на прибуток підприємств – зміни з 1 січня 2018 р.**

Офіс великих платників податків інформує, що Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 07.12.2017р. № 2245-VIII, внесені, зокрема, такі зміни по податку на прибуток підприємств:

- змінено визначення безнадійної заборгованості (для цілей оподаткування банківських установ);

- запроваджено визначення терміну «синдикований кредит», а також особливості застосування до нього угод про уникнення подвійного оподаткування;

- уточнено визначення терміну «роялті», що саме не є роялті для програмної продукції;

- змінено визначення терміну «пов'язана особа», це якщо кінцевим бенефіціаром є одна і та ж фізична особа, або така особа виконує функції виконавчого органу. Уточнено, що кредити надані під гарантії держави не впливають на визначення пов'язаності юридичних осіб;

- передбачено, що податкова декларація з податку на прибуток, яка розраховується з наростаючим підсумком за рік подається у 60-ти денний термін;
- запроваджена для банків можливість враховувати всю суму резервів, які нараховуються під активи, а також передбачені перехідні положення щодо таких операцій;
- уточнені норми щодо сплати дивідендів платниками єдиного податку: єдинники не сплачують авансові внески, платники податку, отримувачі не коригують фінансовий результат;
- внесені зміни до норм щодо податкових наслідків переходу із спрощеної системи на загальну для платників четвертої групи;
- встановлено, що обмеження по операціям із низькоподатковими нерезидентами поширюються і на нерезидентів особливих організаційно-правових форм;
- передбачена можливість не оподатковувати кошти направлені на допомогу спортивним неприбутковим організаціям у розмірі до 8 відсотків від оподаткованого прибутку попереднього року;
- фінансовий результат збільшується на суму повної або часткової компенсації один раз на календарний рік вартості путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування на території України, якщо вони не оподатковуються податком на доходи фізичних осіб;
- сума податку на прибуток зменшується на суму акцизного податку сплаченого за дизельне паливо, що використане дизельними локомотивами та самоскидами вантажопідйомністю понад 75 тонн;
- до 1 січня 2025 р. звільняється від оподаткування прибуток підприємств - суб'єктів літакобудування, що визначені відповідно до норм статті 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості»;
- до 1 січня 2020 р. звільнено від оподаткування діяльність щодо використання газу метану вугільних родовищ;
- виключено вимогу щодо необхідності дотримання не низькоподаткового статусу нерезидента для розміщених «євробондів»;
- передбачено норму, яка зазначає, що платники єдиного податку сплачують податок на репатріацію, у разі виплат на користь нерезидента.

2. Декларацію з податку на прибуток подаємо за новою формою

Нагадаємо, що декларацію з податку на прибуток необхідно подавати за оновленою формою:

9.06.2017 р. набрав чинності наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2017р. №467 «Про внесення змін до форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств», що зареєстрований у Міністерстві юстиції України 19.05.2017 р. за № 642/30510, яким у новій редакції викладено форму податкової декларації з податку на прибуток підприємств та форми додатків до неї.

Зокрема, у формі Декларації з'явилися нові рядки:

- рядок 07.2 «страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами перестрахування»;

- рядок 09.1 «сума доходу, що залишився після формування призового (виграшного) фонду (позитивне значення (рядок 09.1.1 – рядок 09.1.2))»;

- рядок 09.1.1 «загальна сума доходів, отриманих від прийняття ставок у лотерею»;

- рядок 09.1.2 «сума сформованого призового (виграшного) фонду лотереї відповідно до умов її проведення»;

- рядок 09.2 «сума безнадійної заборгованості, визначеної підпунктом «е» підпункту 14.1.11 пункту 14.1 статті 14 розділу I Податкового кодексу України».

Із форми Декларації виключені рядки, пов'язані з розрахунком авансових внесків із податку на прибуток підприємств (рядок 26 – до змін), і рядки щодо виправлення помилок по авансових внесках (рядки 36, 37, 38 та 39).

Також змінилася таблиця для відміток про наявність додатків. У ній з'явилося нове поле «ФЗ», в якому платники мають проставляти позначку «+» під час подання разом із декларацією фінансової звітності, адже відповідно до п. 46.2 ст. 46 Податкового кодексу України від 02.12.2010р. №2755-VI (зі змінами та доповненнями) платник податку на прибуток подає разом з відповідною податковою декларацією квартальну або річну фінансову звітність у порядку, передбаченому для подання податкової декларації з урахуванням вимог статті 137 ПКУ.

Фінансова звітність, що складається та подається відповідно до цього пункту платниками податку на прибуток, є додатком до Декларації та її невід'ємною частиною.

Внесено зміни до таблиці «Відомості про одночасне подання до Податкової декларації з податку на прибуток підприємств форм фінансової звітності» (до змін) Декларації. Тепер у формі Декларації вона розміщена відразу за таблицею «Наявність додатків» і має назву «Наявність поданих до Податкової декларації з податку на прибуток підприємств додатків – форм фінансової звітності».

Крім того, внесено зміни до форм додатків до Декларації, а саме до:

- додатку ЗП до рядка 16 ЗП Податкової декларації з податку на прибуток підприємств;

- додатку ПН до рядка 23 ПН Податкової декларації з податку на прибуток підприємств;

- додатку ТЦ «Самостійне коригування ціни контрольованої операції і сум податкових зобов'язань платника податку»;

- додатку ВП «Розрахунок податкових зобов'язань за період, у якому виявлено помилку(и)»;

- додатку РІ «Різниця»;

- додатку АМ «Інформація щодо нарахованої амортизації»;

- додатку ЦП до рядків 4.1.3 ЦП, 4.1.4 ЦП додатка РІ до рядка 03 РІ Податкової декларації з податку на прибуток підприємств.

Наказ № 467 набрав чинності з дня його офіційного опублікування (опубліковано у бюлетені «Офіційний вісник України» від 09.06.2017 №45).

3. Зміни щодо подання податкової декларації контролюючим органам

Законом України від 07.12.2017 р. №2245-VIII внесено зміни до Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. №2755-V (далі – Кодекс), зокрема зміни до статті 49 «Подання податкової декларації до контролюючих органів»:

Податкові декларації, крім випадків, передбачених цим Кодексом, подаються за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює:

- календарному року для платників податку на прибуток для податкової декларації, яка розраховується нарастаючим підсумком за рік, - протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року (п. 49.18.6 ст. 49 Кодексу).

Якщо податкова декларація за квартал, півріччя, три квартали або рік розраховується нарастаючим підсумком на підставі показників базових податкових періодів, з яких складаються такі квартали, півріччя, три квартали або рік (без урахування авансових внесків), згідно з відповідним розділом цього Кодексу, зазначена податкова декларація подається у строки, визначені пунктом 49.18 цієї статті для такого базового звітного (податкового) періоду, крім податкової декларації з податку на прибуток, яка розраховується нарастаючим підсумком за рік. (п. 49.19 ст. 49 Кодексу).

Для цілей цього Кодексу під терміном «базовий звітний (податковий) період» слід розуміти перший звітний (податковий) період року, визначений відповідним розділом цього Кодексу.

4. Трансфертне ціноутворення

1 січня 2018 р. вступив в силу Закон України «Про внесення змін у Податковий кодекс України та деякі законодавчі акти України щодо забезпечення збалан-

сованості бюджетних надходжень в 2018 році» від 07.12.2017 р. №2245-VIII, яким внесено зміни до Податкового кодексу України від 02.12.2010р. №2755-VI, зокрема в частині трансфертного ціноутворення, а саме:

- доповнено перелік господарських операцій, які є контрольованими: господарські операції, що здійснюються між нерезидентом та його постійним представництвом в Україні;

- доповнено критерії для визнання операцій контрольованими: господарські операції, що здійснюються між нерезидентом та його постійним представництвом в Україні, визнаються контрольованими, якщо обсяг таких господарських операцій, визначений за правилами бухгалтерського обліку, перевищує 10 млн. грн. (за вирахуванням непрямих податків) за відповідний податковий (звітний) рік;

- уточнено вимоги до документації з трансфертного ціноутворення, яка подається на запит центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову і митну політику;

- змінено термін надсилання запиту центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну податкову і митну політику, для подання документації щодо контрольованих операцій з 01 травня на 01 жовтня року, що настає за календарним роком, в якому таку контрольовану операцію (операції) було здійснено;

- уточнено строки сплати суми податкового зобов'язання, розрахованого за результатами самостійного коригування ціни контрольованої операції і сум податкових зобов'язань за результатами якого розрахована ціна відповідає принципу «вितягнутої руки»;

- уточнено норми щодо укладання договорів за результатами попереднього узгодження ціноутворення у контрольованих операціях, що мають односторонній, двосторонній та багатосторонній характер.

Офіс великих платників податків ДФС України		Трансфертне ціноутворення Закон України від 07.12.17 № 2245-VIII (з 01.01.18)	
Контрольовані операції (КО) <ul style="list-style-type: none"> з пов'язаними особами – нерезидентами (в т. ч. через особу/осіб без істинних функцій, активів, ризиків) через комісіонерів-нерезидентів з нерезидентами з країн (територій) з Переліку КМУ від 27.12.17 № 1045 з нерезидентами, організаційно-правові форми яких в Переліку КМУ від 04.07.17 № 480 між нерезидентом та його постійним представництвом в Україні 		Вартісні критерії <ul style="list-style-type: none"> річний дохід > 150 млн.грн. обсяг операцій з контрагентом > 10 млн.грн.* <small>* за цінами, що відповідають принципу «вितягнутої руки» (пп.39.2.1.9)</small>	
Методи встановлення відповідності умов КО принципу «вितягнутої руки» <ol style="list-style-type: none"> порівняльної неконтрольованої ціни ціни перепродажу «витрати плюс» чистого прибутку розподілення прибутку 		термін зберігання документів з ТЦ - 2 555 днів строк давності -	
<input checked="" type="checkbox"/> Подання звітів про КО <small>(порядок Мінфіну від 18.01.16 №8, із змінами)</small>		<input checked="" type="checkbox"/> Самостійне коригування зобов'язань без штрафу (уточнююча декларація)	
Запит від ДФС про надання документації з ТЦ		після 1 жовтня року, наступного за звітним	
Подання документації з ТЦ, додаткової інформації до контролюючого органу		протягом 30 календарних днів після запиту ДФС	
Зміст документації з трансфертного ціноутворення			
дані про сторони КО та пов'язаних осіб	опис діяльності групи	опис структури управління, схема орг.структури	опис діяльності, стратегії ділової активності
реструктуризація бізнесу, передача НМА	опис КО та копії договорів	опис товарів (робіт, послуг)	дані про розрахунки
бізнес-стратегії сторін	функціональний аналіз КО	економічний, порівняльний аналіз	дані про самостійне коригування податкової бази
Попереднє узгодження ціноутворення у КО – процедура узгодження між ВПП та ДФС критеріїв відповідності умов КО принципу «вितягнутої руки» Заява ВПП до ДФС > Узгодження ціноутворення у КО > Договір			
Характер Договору: односторонній – між ВПП та ДФС, двосторонній – із залученням іноземного державного органу, багатосторонній – із залученням двох і більше державних органів			
Переваги (можливості) попереднього узгодження ціноутворення (при дотриманні умов Договору): <ul style="list-style-type: none"> відсутність донарахування податкових зобов'язань, штрафів, пені щодо КО, які є предметом Договору поширення дії на весь звітний період, в якому укладено Договір, та/або на попередні звітні періоди (roll back) подовження дії Договору у разі незмінності умов КО внесення змін до тексту Договору при зміні податкового законодавства стабільність умов Договору у разі втрати платником податків статусу ВПП 			

5. Виправлення помилок у звіті про контрольовані операції за минулий звітний період

Відповідно до пп.39.4.2 п.39.4 ст.39 Податкового кодексу України від 02.12.2010р. №2755-VI, зі змінами та доповненнями (далі – ПКУ) у разі якщо платником податку виявлено, що у раніше поданому звіті про контрольовані операції (далі – Звіт) інформація надана не в повному обсязі, містить помилки або недоліки, такий платник податків має право подати:

- новий Звіт до закінчення граничного строку подання звіту про контрольовані операції за такий самий звітний період;

- уточнюючий Звіт у разі його подання після закінчення граничного строку для відповідного звітного періоду.

Платник податків під час проведення документальних перевірок не має права подавати уточнюючий Звіт.

Пунктом 50.1 ст. 50 ПКУ встановлено, що у разі якщо у майбутніх податкових періодах (з урахуванням строків давності, визначених ст.102 ПКУ) платник податків самостійно (у тому числі за результатами електронної перевірки) виявляє помилки, що містяться у раніше поданій ним податковій декларації (крім обмежень, визначених цією статтею), він зобов'язаний надіслати уточнюючий розрахунок до такої податкової декларації за формою чинного на час подання уточнюючого розрахунку.

Форму та Порядок складання Звіту (далі – Порядок) затверджено наказом Міністерства фінансів України від 18.01.2016 р. № 8, зі змінами та доповненнями (далі – Наказ № 8).

Згідно з п. 2 розд. I Порядку новий та уточнюючий звіти повинні містити повну інформацію про контрольовані операції за звітний рік, як передбачено при складанні основного Звіту (Звіту з позначкою «звітний»).

Новий Звіт подається з позначкою «звітний новий», уточнюючий Звіт – з позначкою «уточнюючий».

З урахуванням норми п. 11 підрозд. 10 розд. «Перехідні положення» ПКУ у разі встановлення контролюючим органом фактів несвоєчасного декларування контрольованих операцій у поданому звіті до платника податків застосовується штраф згідно з п. 120.4 ст. 120 ПКУ незалежно від звітного періоду здійснення контрольованих операцій. Відповідно до п. 120.4 ст. 120 ПКУ несвоєчасне, зокрема декларування контрольованих операцій у поданому Звіті відповідно до вимог п.39.4 ст.39 ПКУ тягне за собою накладення штрафу (штрафів) у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого законом на 1 січня податкового (звітного) року, за кожний календарний день несвоєчасного декларування контрольованих операцій в поданому звіті про контрольовані операції у разі подання уточнюючого звіту, але не більше 300 розмірів прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Таким чином, у разі самостійного виявлення платником податків помилок, що містяться у раніше поданому Звіті за періоди з 01.01.2015р., платник зобов'язаний подати уточнюючий Звіт за формою, затвердженою Наказом №8, зі змінами та доповненнями, про що робиться відмітка у графі 1 заголовної частини Звіту.

Якщо до початку документальної перевірки платником виявлено контрольовані операції, які були не задекларовані у раніше поданому Звіті та подано уточнюючий Звіт, в якому додатково задекларовані контрольовані операції, то до такого платника застосовується штраф у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого законом на 1 січня податкового (звітного) року, за кожний календарний день несвоєчасного декларування контрольованих операцій в поданому Звіті, але не більше 300 розмірів прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого законом на 1 січня податкового (звітного) року.

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

1. ПДВ – зміни з 1 січня 2018 р.

Офіс великих платників податків інформує, що набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 07.12.2017 р. №2245-VIII, який опубліковано в газеті «Голос України» 30 грудня 2017 р..

Вказаним Законом, зокрема:

- змінена процедура зупинення податкових накладних / розрахунків коригування. Встановлено, що реєстрація податкових накладних/розрахунків коригування в ЄРПН може бути зупинена в порядку та на підставах, встановлених Кабінетом Міністрів України. З 01.01.2018 р. і до прийняття відповідного рішення Уряду зупинення податкових накладних / розрахунків не здійснюється;

- встановлені умови та порядок розблокування та реєстрації податкових накладних у ЄРПН для податкових накладних, які були заблоковані до дня введення в дію Закону;

- платникам, які будуть ввозити на митну територію України до 1 січня 2020 р. промислове обладнання для виробничих потреб, надано право на розстрочку на 24 місяці сплати «імпортного» ПДВ;

- поширено ставку ПДВ 7% на операції з постачання та ввезення на митну територію України всіх медичних виробів, які внесені до Державного реєстру медичної техніки та виробів медичного призначення або відповідають вимогам відповідних технічних регламентів, що підтверджується документом про відповідність, та дозволені для надання на ринку та/або введення в експлуатацію і застосування в Україні;

- встановлено, що не є об'єктом оподаткування ПДВ: ввезення на митну територію України товарів, сумарна фактурна вартість яких не перевищує екві-

валент 150 євро у несупроводжуваному багажі; ввезення на митну територію України товарів, сумарна митна вартість яких не перевищує еквівалент 150 євро, на адресу одного одержувача (юридичної особи) в одній депеші у міжнародних поштових відправленнях або в одному вантажі експрес-перевізника у міжнародних експрес-відправленнях;

- уточнено норму щодо звільнення від оподаткування ПДВ операцій з постачання (передплати) та доставки дитячих книжкових видань;

- визначено терміни реєстрації у ЄРПН для розрахунків коригування податкових накладних на зменшення суми компенсації вартості товарів/послуг – протягом 15 календарних днів із дня отримання такого розрахунку коригування до податкової накладної отримувачем (покупцем);

- до 31 грудня 2018 р. звільнено від оподаткування ПДВ операції із ввезення на митну територію України та з постачання на митній території України виключно електромобілів (у тому числі вироблених в Україні);

- до 1 січня 2023 р. поширено звільнення від ПДВ на визначених Кодексом умовах на операції з постачання програмної продукції, а також операції з програмною продукцією, плата за які не вважається роялті, а також розширено поняття «програмна продукція».

2. 22 січня 2018 року останній день проведення перерахунку ПДВ

Звертаємо увагу платників ПДВ, що відповідно до п. 199.1 ст. 199 розділу V Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (далі – ПКУ) у разі якщо придбані та/або виготовлені товари/послуги, необоротні активи частково використовуються в оподатковуваних операціях, а частково – ні, платник ПДВ зобов'язаний нарахувати податкові зобов'язання виходячи з бази оподаткування, визначеної відповідно до п. 189.1 ст. 189 ПКУ, та скласти не пізніше останнього дня звітного (податкового) періоду і заре-

еструвати зведену податкову накладну в Єдиному реєстрі податкових накладних на загальну суму частки сплаченого (нарахованого) податку під час їх придбання або виготовлення, яка відповідає частці використання таких товарів / послуг, необоротних активів в неоподатковуваних операціях.

Платник ПДВ за підсумками календарного року здійснює перерахунок частки використання товарів / послуг та необоротних активів в оподатковуваних операціях виходячи з фактичних обсягів проведених протягом року оподатковуваних та неоподатковуваних операцій (п. 199.4 ст. 199 ПКУ).

Частка використання товарів/послуг, необоротних активів в оподатковуваних операціях, визначена з урахуванням норм пунктів 199.2 – 199.4 ст. 199 ПКУ, застосовується для проведення коригування сум податкових зобов'язань, зазначених у п.199.1 ст.199 ПКУ. Результати перерахунку сум податкових зобов'язань з ПДВ відображаються у податковій декларації з ПДВ за останній податковий період року.

У разі зняття з обліку платника ПДВ, у тому числі за рішенням суду, коригування відображається платником ПДВ у податковій декларації з ПДВ останнього податкового періоду, коли відбулося зняття з обліку.

Згідно з п. 199.6 ст. 199 ПКУ правила цієї статті не застосовуються у разі:

- проведення операцій, передбачених пп. 196.1.7 п. 196.1 ст. 196 ПКУ;

- постачання платником ПДВ відходів і брухту чорних і кольорових металів, які утворилися в такого платника внаслідок переробки, обробки, плавлення товарів (сировини, матеріалів, заготовок тощо) на виробництві, будівництві, розібранні (демонтажу) ліквідованих основних фондів та інших подібних операцій;

- проведення операцій, передбачених пп. 197.1.28 п. 197.1, пп. 197.11 та 197.24 ст. 197 ПКУ.

ЄСВ ТА ПДФО

1. ЄСВ - зміни з 1 січня 2018 р.

Офіс великих платників податків повідомляє, що з 1 січня 2018 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій», який вніс зміни до Закону України 08 липня 2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 03.10.2017 р. № 2148-VIII.

Закон передбачає:

- зміну бази нарахування єдиного внеску: максимальна величина бази нарахування єдиного внеску визначається як максимальна сума доходу застрахованої особи на місяць, що дорівнює 15 розмірам мінімальної заробітної плати, встановленої законом, замість 25 розмірів прожиткового мінімуму до 1.01.2018 р.;

- категорію платників єдиного внеску доповнили членами фермерського господарства, за умови, що вони не належать до осіб, які підлягають страхуван-

ню на інших підставах. До 1.01.2018р. зазначена категорія сплачувала внесок на добровільних засадах шляхом укладання договору добровільного страхування;

- звільняються від сплати єдиного внеску за себе фізичні особи – підприємці (в тому числі «спрощенці») та члени фермерського господарства, у випадку отримання ними пенсії за віком, або якщо вони є особами з інвалідністю, чи досягли віку встановленого Законом про пенсійне страхування та отримують пенсію або соціальну допомогу;

- фізичні особи - підприємці – платники єдиного податку першої групи втрачають право на сплату половинної (0,5) ставки мінімального страхового внеску. З 01.01.2018 р. вони сплачують єдиний внесок у повному мінімальному розмірі, як і інші фізичні особи-підприємці. Відповідно періоди здійснення підприємницької діяльності платників єдиного податку першої групи зараховуватимуться до страхового стажу у повному розмірі.

2. Кого звільнено від сплати єдиного внеску у 2018 р.?

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 3.10.2017 р. №2148-VIII внесено зміни до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 8.07.2010 р. №2464-VI (далі – Закон про ЄВ). Зокрема, встановлено, що особи, зазначені у п. 4 ч. 1 ст. 4 Закону про ЄВ, звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони:

- отримують пенсію за віком;
- є особами з інвалідністю;
- досягли віку, встановленого ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 р. № 1058-IV (далі – Закон № 1058) та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу.

Як і раніше, такі особи можуть бути платниками єдиного внеску виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Зазначена норма набрала чинності з 1.01.2018 р..

Отже, з 1.01.2018 р. фізичні особи-підприємці, які досягли віку, встановленого ст. 26 Закону № 1058 (60 років та мають страховий стаж, зокрема, з 1.01.2018р. по 31.12.2018р. – не менше 25 років) та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу (незалежно від виду пенсії) звільняються від сплати єдиного внеску за себе.

3. Зміни щодо отримання податкової знижки за навчання за 2017 р.

З 1.01.2017 р. діє норма, передбачена пп. 166.3.3 п. 166.3 ст. 166 Податкового кодексу України від 2.12.2010 р. № 2755-VI (далі – Кодексу), згідно з якою фізична особа - платник податку має право включити до податкової знижки фактично здійснені ним протягом звітного податкового року витрати на користь вітчизняних вищих та професійно-технічних навчальних закладів для компенсації вартості здобуття середньої професійної або вищої освіти такого платника податку та/або члена його сім'ї першого ступеня споріднення.

Таким чином, з 1.01.2018р. скасовано обмеження щодо суми коштів сплачених за навчання та обмеження щодо навчального періоду, за який здійснено таку сплату, а враховуватимуться фактично понесені платником податку витрати. При цьому загальна сума податкової знижки, нарахована платнику податку в звітному податковому році, не може перевищувати суми річного загального оподатковуваного доходу платника податку, нарахованого як заробітна плата, зменшена з урахуванням положень п. 164.6 ст. 164 Кодексу (пп. 166.4.2 п. 166.4 ст. 166 Кодексу).

Крім цього, за результатами 2017 року платник податку може скористатись правом на отримання податкової знижки, пов'язаної з навчанням члена сім'ї першого ступеня споріднення, незалежно від того одержує чи ні такий член сім'ї заробітну плату.

4. Змінено порядок оподаткування ПДФО путівок, наданих роботодавцями

До загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку не включається вартість путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування, у тому числі на реабілітацію інвалідів, на території України платника податку та/або його дітей віком до 18 років, які надаються йому безоплатно або із знижкою (у розмірі такої знижки) професійною спілкою, до якої зараховуються профспілкові внески платника податку – члена такої професійної спілки, створеної відповідно до законодавства України, або за рахунок коштів відповідного фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Вартість путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування, у тому числі на реабілітацію інвалідів, на території України платника податку та/або його членів сім'ї першого ступеня споріднення, які надаються його роботодавцем – платником податку на прибуток підприємств безоплатно або із знижкою (у розмірі такої знижки) один раз на календарний рік та за умови, якщо вартість путівки (розмір знижки) не перевищує 5 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного податкового року.

Отже, вартість путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування, які надаються профспілковою організацією безоплатно або із знижкою (у розмірі такої знижки) членам профспілки, не оподатковується податком на доходи фізичних осіб при виконанні наступних умов:

- така путівка передбачає відпочинок, оздоровлення та лікування тільки на території України;
- путівка надається профспілковою організацією тільки працівникам – членам профспілки та їх дітям віком до 18 років.

Якщо профспілкова організація надає путівку на інших умовах, вартість такої путівки є додатковим благом та оподатковується податком на доходи за ставкою 18 % та військовим збором за ставкою 1,5% на загальних підставах.

Якщо путівка на відпочинок надається безоплатно або із знижкою (у розмірі такої знижки) роботодавцем, то така путівка не вважається оподатковуваним доходом платника податку якщо:

- путівка надається на відпочинок, оздоровлення та лікування на території України;
- путівка надається роботодавцем – платником податку на прибуток платнику податку та/або членам його сім'ї першого ступеня споріднення;
- путівка надається один раз на календарний рік;
- вартість путівки (розмір знижки) не перевищує 5 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного податкового року (у 2018 р. – 18 615 грн. (3723 грн. x 5)).

Закон України «Про державний бюджет на 2018 рік» від 07.12.2017 р. № 2246 V-III, з 1 січня 2018 р. мінімальна заробітна плата встановлена у розмірі 3 723 гривні.

Членами сім'ї фізичної особи першого ступеня споріднення вважаються її батьки, її чоловік або дружина, діти такої фізичної особи, у тому числі усиновлені (пп. 14.1.263 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України).

Якщо путівка на відпочинок надається громадянину роботодавцем на інших підставах, то така путівка вважається додатковим благом, і оподатковується податком на доходи фізичних осіб за ставкою 18 % та військовим збором за ставкою 1,5 % на загальних підставах.

Зазначена норма передбачена пп. 164.2.17 е) п. 164.2 ст. 164 та пп. 165.1.35 п. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України від 02.12.2010р. №2755-VI, з урахуванням змін, внесених Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 р.» від 7.12.2017 р. № 2245-V-III.

5. Які доходи фізичних осіб не оподатковуються у 2018 р.?

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 7.12.2017р. № 2245-VIII, що набрав чинності 1 січня 2018 р., внесено зміни у Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI (далі – ПКУ), зокрема у частині податку на доходи фізичних осіб.

Так, змінами доповнено пп. 165.1.35 п. 165.1 ст. 165 ПКУ, згідно з яким до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку не включаються такі доходи:

- вартість путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування, у тому числі на реабілітацію інвалідів, на території України платника податку та/або його дітей віком до 18 років, які надаються йому безоплатно або із знижкою (у розмірі такої знижки) професійною спілкою, до якої зараховуються профспілкові внески платника податку – члена такої професійної спілки, створеної відповідно до законодавства України, або за рахунок коштів відповідного фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- вартість путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування, у тому числі на реабілітацію інвалідів, на території України платника податку та/або членів його сім'ї першого ступеня споріднення, які надаються його роботодавцем – платником податку на прибуток підприємств безоплатно або із знижкою (у розмірі такої знижки) один раз на календарний рік, за умови, що вартість путівки (розмір знижки) не перевищує 5 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня податкового (звітного) року.

6. Добові у 2018 р., які не підлягають оподаткуванню

Згідно з пп. 170.9.1 п. 170.9 ст. 170 Податкового кодексу України від 2.12.2010 р. № 2755-VI до оподатковуваного доходу не включаються витрати на відрядження, не підтверджені документально, на харчування та фінансування інших власних потреб фізичної особи (добові витрати), понесені у зв'язку з таким відрядженням у межах території України, але не більш як 0,1 розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року, в розрахунку за кожен календарний день такого відрядження, а для відряджень за кордон – не вище 80 євро за кожен календарний день такого від-

рядження за офіційним обмінним курсом гривні до євро, установленим Національним банком України, в розрахунку за кожен такий день.

Оскільки з 1.01.2018 р. мінімальна зарплата встановлена на рівні 3 723 грн. (згідно ст. 8 Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 7.12.2017 р. №2246-VIII), максимальний розмір неоподатковуваних добових витрат у 2018 р. становить не більш ніж 372,30 грн. за добу.

Суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів, визначаються Постановою КМ України від 2.02.2011 р. № 98. Зокрема, сума добових в межах України для таких категорій фізичних осіб встановлюється в межах 60 грн.

7. Стартувала кампанія декларування доходів

Розпочалася кампанія декларування доходів, отриманих фізичними особами – платниками податків протягом 2017 р., під час якої окремі категорії фізичних осіб:

- зобов'язані подати податкову декларацію про майновий стан та доходи за 2017 р. та визначити податкові зобов'язання з податку на доходи фізичних осіб і військового збору;

- мають право подати декларації для отримання податкової знижки.

Обов'язок щодо подання податкової декларації про майновий стан і доходи (далі – декларація) у платників податків виникає:

- при отриманні доходів не від податкових агентів, тобто від інших фізичних осіб, які не зареєстровані як самозайняті особи, тобто які не є підприємцями або не провадять незалежну професійну діяльність;

- при отриманні від податкових агентів доходів, які не підлягали оподаткуванню при виплаті, але які не звільнені від оподаткування;

- при отриманні іноземних доходів;

- в інших випадках, передбачених законодавством.

8. Декларування іноземних доходів фізичних осіб - резидентів у 2018 р.

Оподаткування доходів фізичних осіб регламентується розділом IV Податкового кодексу України від 2.12.2010 р. № 2755-VI (далі - ПКУ), пп. 162.1.1 п. 162.1 ст. 162 якого встановлено, що платниками податку є, зокрема фізичні особи-резиденти, які отримують доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи.

Іноземні доходи - це доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України, які є об'єктом оподаткування резидента (пп. 163.1.3 п. 163.1 ст. 163 ПКУ).

Згідно з пп. 14.1.55 п. 14.1 ст. 14 ПКУ дохід, отриманий з джерел за межами України, – це будь-який дохід, отриманий резидентами за межами митної території України, зокрема у вигляді спадщини.

Під час нарахування (отримання) доходів, отриманих у вигляді валютних цінностей або інших активів (вартість яких виражена в іноземній валюті або міжнародних розрахункових одиницях), такі доходи пе-

ераховуються у гривні за валютним курсом Національного банку України, що діє на момент нарахування (отримання) таких доходів (п. 164.4 ст. 164 ПКУ).

Порядок оподаткування іноземних доходів передбачено п. 170.11 ст. 170 ПКУ, пп. 170.11.1 якого визначено, у разі якщо джерело виплат будь-яких оподатковуваних доходів є іноземним, сума такого доходу включається до загального річного оподаткованого доходу платника податку – отримувача, який зобов'язаний подати річну податкову декларацію, та оподатковується за ставкою 18 %, визначеною п. 167.1 ст. 167 ПКУ.

Абзацом першим пп. 170.11.2 п. 170.11 ст. 170 ПКУ встановлено, що у разі якщо згідно з нормами міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, платник податку може зменшити суму річного податкового зобов'язання на суму податків, сплачених за кордоном, він визначає суму такого зменшення за зазначеними підставами у річній податковій декларації.

Відповідно до п. 13.4 ст. 13 ПКУ суми податків та зборів, сплачені за межами України, зараховуються під час розрахунку податків та зборів в Україні за правилами, встановленими Кодексом.

Для отримання права на зарахування податків та зборів, сплачених за межами України, платник зобов'язаний отримати від державного органу країни, де отримується такий дохід (прибуток), уповноваженого справляти такий податок, довідку про суму сплаченого податку та збору, а також про базу та/або об'єкт оподаткування. Зазначена довідка підлягає легалізації у відповідній країні, відповідній закордонній дипломатичній установі України, якщо інше не передбачено чинними міжнародними договорами України (п. 13.5 ст. 13 ПКУ).

Також доходи, визначені ст. 163 ПКУ, є об'єктом оподаткування військовим збором (пп. 1.2 п. 16 1 підрозділу 10 розділу XX Перехідних положень ПКУ).

Ставка військового збору становить 1,5 % об'єкта оподаткування, визначеного пп. 1.2 п. 16 1 підрозділу 10 розділу XX Перехідних положень ПКУ (пп. 1.3 п. 16 1 підрозділу 10 розділу XX Перехідних положень ПКУ).

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК

1. Акцизний податок - зміни з 1 січня 2018 р.

Офіс великих платників податків інформує, що Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 7.12.2017 р. №2245-VIII, внесені наступні зміни до акцизного податку:

- змінено імперативне зобов'язання норми п. 4 розділу XIX Податкового кодексу України від 2.12.2010р. №2755-VI щодо необхідності щорічного подання КМУ законопроекту про збільшення ставок акцизного податку, визначених в абсолютних величинах, на подання такого законопроекту у разі необхідності;

- по алкогольним напоям проведено планове вирівнювання пільгової ставки на коньяк до ставки на

Отже, дохід, отриманий фізичною особою – резидентом з джерел за межами України у вигляді спадщини, включається такою особою до загального річного оподаткованого доходу фізичної особи як іноземний дохід та оподатковується податком на доходи фізичних осіб і військовим збором на загальних підставах.

9. З нового року декларація про майновий стан і доходи подається за новою формою

Зміни до форми податкової декларації про майновий стан і доходи (далі - Декларація) та інструкції щодо її заповнення внесено наказом Міністерства фінансів України «Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 02 жовтня 2015 року №859» від 06.06.2017р. №556 (далі – Наказ №556).

Цей наказ набрав чинності 31.12.2017 р.

Починаючи з 1.01.2018 р., Декларація подається за новою формою в один із таких способів на вибір платника податку:

- особисто платником податку або уповноваженою на це особою;
 - надсилається поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення;
 - засобами електронного зв'язку в електронній формі із застосуванням електронного цифрового підпису.
- Декларації подаються за звітний (податковий) період, що дорівнює:

- календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб – до 1 травня року, що настає за звітним;
- календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб-підприємців – протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року;
- календарному кварталу – протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) кварталу.

Якщо останній день строку подання декларації припадає на вихідний або святковий день, то останнім днем строку вважається операційний (банківський) день, що настає за вихідним або святковим днем.

інші спиртові дистиляти (загальне збільшення на 12 %);

- уточнено формулювання норми щодо оподаткування акцизним податком за зниженою ставкою зброджених напоїв, одержаних виключно в результаті природного (натурального) бродіння фруктових, ягідних та фруктових-ягідних соків, з вмістом спирту етилового не більше 8,5 % об'ємних одиниць (без додавання спирту) задля можливості застосування такої зниженої ставки також для сумішей таких зброджених напоїв та сумішей таких зброджених напоїв з безалкогольними напоями з вмістом спирту не більше 8,5 % об'ємних одиниць (без додавання спирту);

- виключено з підакцизних товарів «Квас живого бродіння» (код 2206 згідно УКТ ЗЕД);

- по тютюновим виробам встановлено графік збільшення специфічних ставок акцизного податку і мінімального акцизного податкового зобов'язання зі сплати акцизного податку з тютюнових виробів у 2018 р. (з урахуванням попередньої індексації загальною на 29,7%), та у подальшому до 2025 р. на 20 % щорічно до досягнення мінімального стандарту ЄС (90 євро за 1000 штук);

- з 1 січня 2026 р. запроваджено визначення середньозваженої роздрібної вартості сигарет та загальної суми податкових зобов'язань з акцизного податку на сигарети, а також встановлено порядок визначення частка загальної суми податкових зобов'язань з акцизного податку у середньозваженій роздрібній ціні (60 % від вартості) продажу сигарет;

- з 1 липня 2018 р. введені окремі марки акцизного податку на інші тютюнові вироби (сигарили);

- перенесено на рік (з 1 січня 2019 р.) строк обов'язкового використання витратомірів-лічильників та / або рівномірів-лічильників на акцизних складах та одночасно з цієї дати запроваджено відповідальність за не обладнання витратомірами-лічильниками та/або рівномірами-лічильниками акцизних складів, на яких здійснюється виробництво, оброблення (перероблення), змішування, навантаження-розвантаження, зберігання пального та / або відпуск такого пального без використання витратомірів-лічильників та/або рівномірів-лічильників;

- звільнено від оподаткування акцизним податком операції з передачі в межах одного підприємства підакцизної сировини для виробництва не підакцизного бензолу;

- розширено перелік нафтопродуктів, що можуть бути ввезені в якості сировини для виробництва етилену за нульовою ставкою та застосування вексельної форми контролю за цільового використання пального;

- збільшена кількість випадків застосування нульової ставки акцизного податку при використанні речовин в якості компонентів для виробництва моторних палив;

- передбачена можливість використання засобів електронного зв'язку для передання копії податкового векселя при митному оформленні речовин, що використовуються як компоненти моторних палив та ввозяться на митну територію України з метою використання в хімічній промисловості;

- до 31 грудня 2018 р. звільняються від оподаткування акцизним податком операції з ввезення на митну територію України та реалізації на митній терито-

рії України виключно електромобілів (у тому числі вироблених в Україні).

2. Новації для виробників та реалізаторів пального

Офіс великих платників податків ДФС повідомляє, що 1.01.2018р. набрала чинності Постанова Кабінету Міністрів України від 22.11.2017 р. № 891, якою затверджено Порядок ведення Єдиного державного реєстру витратомірів-лічильників та рівномірів – лічильників рівня пального у резервуарі, передачі облікових даних з них електронними засобами зв'язку (далі – Порядок).

Крім того, згідно з п.12 підрозділу 5 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України від 2.12.2010р. №2755-VI зі змінами та доповненнями (далі – ПКУ) норми п.230.1 ст.230 ПКУ щодо обладнання акцизних складів, на території яких здійснюється виробництво, оброблення (перероблення), змішування, навантаження-розвантаження, зберігання пального, витратомірами-лічильниками та рівномірами-лічильниками застосовуються з 1 січня 2018 р..

Порядком передбачено створення багатофункціональної системи контролю з автоматизованого збору інформації щодо виробництва та реалізації пального, відстеження в режимі он-лайн наявності пального у резервуарах, перерахунку його залишків та надлишків, установа динамічних відхилень його залишків та інших параметрів отримання та відпуску пального.

Відповідно до Порядку адміністратором та держателем Єдиного державного реєстру витратомірів-лічильників та рівномірів-лічильників рівня пального у резервуарі, передачі облікових даних з них електронними засобами зв'язку (далі – Реєстр) є ДФС України.

Інформацію до Реєстру вносять виробники та реалізатори пального за допомогою спеціального програмного продукту, розробленого ДФС України.

Порядком також встановлено порядок подання суб'єктами господарювання інформації до Реєстру та можливість її коригування.

Звертаємо увагу, що згідно інформації, розміщеної на офіційному сайті Верховної Ради України, зареєстровано «Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 14.11.2017 р. за № 6776-д, згідно з яким в остаточній редакції запропоновано внести зміни до п. 12 підрозділу 5 розділу XX «Перехідні положення» ПКУ, а саме: цифри «2018» замінити цифрами «2019».

ІНШІ ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ

1. Змінено критерії визначення великих платників податків

Відповідно до змін, внесених до Податкового кодексу України від 2.12.2010р. №2755-VI Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 7.12.2017 р. №2245-VIII, з 1.01.2018 р. змінено критерії належності платника податків до категорії великих платників податків, – з 1

січня 2018 р. до цієї категорії відноситимуться платники податків, обсяг доходу яких від усіх видів діяльності за останні чотири послідовні податкові (звітні) квартали перевищує еквівалент 50 мільйонів євро, визначений за середньозваженим офіційним курсом Національного банку України за той самий період, або загальна сума податків, зборів, платежів, сплачених до Державного бюджету України, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи, за такий самий період перевищує еквівалент 1 міль-

йона євро, визначений за середньозваженим офіційним курсом Національного банку України за той самий період, у разі якщо сума таких податків, зборів, платежів, крім митних платежів, перевищує еквівалент 500 тисяч євро.

Крім того, запроваджено облік великих платників податків за неосновним місцем обліку у контролюючому органі, що здійснює супроводження великих платників податків або його територіальних підрозділах щодо наявних в межах населеного пункту за місцезнаходженням контролюючого органу, що здійснює супроводження великих платників податків, або його територіальних підрозділів, об'єктів оподаткування або об'єктів, які пов'язані з оподаткуванням або через які провадиться діяльність такого великого платника податків.

2. Нововведення до спрощеної системи оподаткування з 01.01.2018р.

1.01.2018 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 7.12.2017р. № 2245-VIII, яким внесено зміни до Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами і доповненнями (далі – ПКУ), зокрема у частині оподаткування на спрощеній системі, а саме:

- запроваджено нарахування та сплату податку з доходів нерезидента у порядку, розмірі та у строки, встановлені розділом III ПКУ, платниками єдиного податку, які здійснюють на користь нерезидента – юридичної особи або уповноваженої ним особи (крім постійного представництва на території України) будь-які виплати з доходів із джерелом їх походження з України;

- встановлено, що індекс споживчих цін за 2017 рік, що використовується для визначення величини коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ) для цілей оподаткування єдиним податком четвертої групи, застосовується із значенням 100%.

3. Перереєстрація розрахункових книжок: причини та терміни

Згідно п. 1 гл. 1 розділу III Порядку реєстрації та ведення розрахункових книжок, книг обліку розрахункових операцій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 14.06.2016 р. № 547 (далі – Порядок), реєстрація розрахункових книжок (далі – РК) здійснюється в контролюючому органі за місцем реєстрації книги обліку розрахункових операцій (далі – книга ОРО).

Реєстрація першої розрахункової книжки в контролюючому органі відбувається одночасно з реєстрацією книги ОРО на окрему господарську одиницю або на РРО, другої та наступних – на підставі реєстраційної заяви (п. 4 гл. 1 розділу III Порядку).

Перереєстрація РК здійснюється в порядку, визначеному п. 1 глави 2 розділу II Порядку, при перереєстрації суб'єктом господарювання книги ОРО на

окрему господарську одиницю або перереєстрації реєстратора розрахункових операцій.

Згідно з п. 1 гл. 2 розділу II Порядку при зміні даних щодо суб'єкта господарювання, які зазначаються у РК (податковий номер або серія та номер паспорта для фізичних осіб, які через релігійні переконання відмовились від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та мають відмітку в паспорті, найменування (прізвище, ім'я, по батькові)), адреси та/або назви господарської одиниці, а також при встановленні розбіжностей чи помилок у записах реєстраційної сторінки РК суб'єкт господарювання здійснює перереєстрацію РК.

Для цього не пізніше п'яти робочих днів з дня виникнення підстав для перереєстрації суб'єкт господарювання подає до контролюючого органу за місцем реєстрації книги ОРО реєстраційну заяву з позначкою «Перереєстрація» із зазначенням причини перереєстрації та РК, яка підлягає перереєстрації.

Посадова особа контролюючого органу не пізніше двох робочих днів з дня подання реєстраційної заяви проводить перереєстрацію РК шляхом внесення змін до інформаційної системи ДФС та здійснення відповідних записів на реєстраційній сторінці РК.

Усі доповнення або виправлення на реєстраційній сторінці РК засвідчуються підписом посадової особи контролюючого органу, яка здійснила перереєстрацію, та печаткою контролюючого органу.

4. Новації в рентній платі з січня 2018 р.

Офіс великих платників податків інформує, що Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 7.12.2017 р. № 2245-VIII, внесені наступні зміни до рентної плати:

- збільшено ставки з рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, рентної плати за спеціальне використання води та рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів;

- запроваджено ставки рентної плати на видобуток природного газу із нових свердловин з покладів, які повністю або частково залягають на глибині до/понад 5000 метрів (крім природного газу, видобутого під час виконання договорів про спільну діяльність) у розмірі 12 % та 6 % відповідно;

- доповнено перелік, що не належить до об'єктів оподаткування рентною платою за користування надрами для видобування корисних копалин, обсягами газу (метану) дегазації вугільних родовищ, який не відповідає вимогам до якості природного газу, призначеного для транспортування, промислового або комунально-побутового споживання.

Також з 1.01.2018р. набули чинності зміни у частині зменшення кола платників рентної плати за спеціальне використання води та порядку нарахування податкових зобов'язань з рентної плати за спеціальне використання води передбачені п. 110 розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21.12.2016 р. № 1797-VIII внесено зміни до ст. 255 Кодексу.

5. Плата за землю - зміни з 1 січня 2018 р.

Офіс великих платників податків інформує, що Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 7.12.2017 р. № 2245-VIII, внесені наступні зміни по платі за землю:

а) річна сума орендної плати за землі державної та комунальної власності не може бути меншою за розмір земельного податку;

б) для земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких проведено, – у розмірі не більше 3% їх нормативної грошової оцінки, для земель загального користування – не більше 1% їх нормативної грошової оцінки, для сільськогосподарських угідь – не менше 0,3% та не більше 1% їх нормативної грошової оцінки;

- для земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено, – у розмірі не більше 5 % нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по Автономній Республіці Крим або по області, для сільськогосподарських угідь – не менше 0,3 % та не більше 5 % нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по Автономній Республіці Крим або по області;

- при визначенні бази оподаткування земельним податком коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки за 2018 р. застосовується із значенням 1;

- встановлена фіксована ставка земельного податку для земель залізниць в межах смуг відведення та гірничодобувних підприємств для видобування корисних копалин та розробки родовищ корисних копалин у розмірі 25 % податку;

- звільнення від сплати податку за земельні ділянки, передбачене для інвалідів I та II груп, поширюється на земельні ділянки за кожним видом використання у межах граничних норм;

- звільнено від відповідальності фізичних осіб за несвоєчасну сплату земельного податку, якщо податковий орган у визначений Податковим кодексом строк не направив фізичній особі повідомлення-рішення на сплату;

- до 1 лютого 2018 р. центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, направляє в електронній формі інформацію про нормативну грошову оцінку земельних ділянок, яка проведена станом на зазначену дату, до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику;

- не пізніше 15 липня поточного року ДФС зобов'язана оприлюднювати на своєму офіційному веб-сайті зведену інформацію про нормативну грошову оцінку земель, яку проведено.

- встановлено нові строки сплати єдиного внеску для фізичних осіб-підприємців, які застосовують загальну систему оподаткування, осіб, які провадять незалежну професійну діяльність та членів фермерського господарства. З 1.01.2018 р. вказані категорії зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний квартал до 20 числа місяця, що настає за кварталом, за який сплачується такий внесок.

6. Ставки екологічного податку збільшено на 11,2 %

Офіс великих платників податків інформує, що Державною фіскальною службою України листом «Про адміністрування у 2018 році екологічного податку» від 5.01.2018р. №466/7/99-99-12-03-04-17 надано роз'яснення щодо адміністрування у 2018 р. екологічного податку у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 07.12.2017р. №2245-VIII (далі – Закон № 2245), яким внесені зміни до Податкового кодексу України від 2.12.2010 р. №2755-VI (далі – ПКУ).

Зокрема пунктами 39–43 розділу I Закону № 2245, які набрали чинності з 1.01.2018 р., викладені у нових розмірах і порівняно з діючими у 2017 р. збільшені на 11,2 % ставки екологічного податку (далі – Податок), а саме:

- за викиди в атмосферне повітря окремих забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення;

- за викиди в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення забруднюючих речовин (сполук), які не увійшли до п. 243.1 цієї статті та на які встановлено клас небезпечності;

- для забруднюючих речовин (сполук), які не увійшли до п. 243.1 цієї статті та на які не встановлено клас небезпечності (крім двоокису вуглецю), ставки Податку застосовуються залежно від установлених орієнтовно безпечних рівнів впливу таких речовин (сполук) в атмосферному повітрі населених пунктів;

- за викиди двоокису вуглецю;

- за скиди окремих забруднюючих речовин у водні об'єкти;

- за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах;

- за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);

- за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Платники Податку складають податкові декларації за формою, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 17.08.2015 р. № 715, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 3.09.2015 р. за № 1052/27497 (далі – Декларація), та подають їх протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, до контролюючих органів та сплачують Податок протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації.

Платники Податку перераховують суми Податку, що справляється за викиди, скиди забруднюючих речовин та розміщення відходів, одним платіжним дорученням на рахунки, відкриті в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, які забезпечують розподіл цих коштів у співвідношенні, визначеному Бюджетним кодексом України (із змінами внесеними Законом України «Про

внесення змін до Бюджетного кодексу України» від 7.12.2017 р. №2233-VIII:

45 % – до загального фонду державного бюджету (крім Податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строк) (далі – Податок, що справляється за утворення радіоактивних відходів);

55 % – до спеціального фонду місцевих бюджетів (крім Податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів), у тому числі:

а) до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, – 25 %;

б) обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим – 30 %;

в) бюджетів міст Києва та Севастополя – 55 %.

Податок, що справляється за утворення радіоактивних відходів, на підставі ст. 10 та п. 6 ст. 11 Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 7.12.2017 р. № 2246-VIII, зараховується по 50 % до загального фонду державного бюджету та спеціального фонду державного бюджету. За рішенням платника податку сума Податку може сплачуватися щомісяця в розмірі однієї третьої частини планового обсягу за квартал із перерахунком за результатами базового податкового (звітного) періоду.

7. Як розраховується податок на нерухомість в 2018 р.?

Нагадаємо, у 2018 р. податок на нерухомість нараховуватиметься фізичним особам-власникам об'єктів нерухомості за звітний 2017 р.. Так, пп. 266.5.1 Податкового кодексу України від 2.12.2010 р. № 2755-VI (далі – ПКУ) передбачено, що ставки податку для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, встановлюються за рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, залежно від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує 1,5 % розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 м² бази оподаткування.

Мінімальна заробітна плата на 1.01.2017р. визначена у розмірі 3 200,00 грн. Отже, граничний розмір ставок, передбачений для розрахунку податку в 2018 р. за звітний 2017 р., не повинен перевищувати 1,5 %, або 48,00 грн. за 1 м² бази оподаткування.

Податкові повідомлення-рішення про сплату сум податку, обчисленого згідно з пп. 266.7.1 ст. 266 ПКУ, та відповідні платіжні реквізити, зокрема, органів місцевого самоврядування за місцезнаходженням кожного з об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, надсилаються (вручаються) платнику податку контролюючим органом за місцем його податкової адреси (місцем реєстрації) до 1 липня року, що настає за базовим податковим (звітним) періодом (роком). Підпунктом 266.4.1 п. 266.4 ст. 266 ПКУ визначено, що база оподаткування об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності фізичної особи платника податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, зменшується:

- для квартири/квартир незалежно від їх кількості - на 60 кв. метрів;
- для житлового будинку/будинків незалежно від їх кількості – на 120 кв. метрів;
- для різних типів об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток (у разі одночасного перебування у власності платника податку квартири/квартир та житлового будинку/будинків, у тому числі їх часток), - на 180 кв. метрів.

Також, сільські, селищні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, встановлюють пільги з податку, що сплачується на відповідній території, з об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних або юридичних осіб, громадських об'єднань, благодійних організацій, релігійних організацій України, статuti (положення) яких зареєстровані у встановленому законом порядку, та використовуються для забезпечення діяльності, передбаченої такими статутами (положеннями) (пп. 266.4.2 п. 266.4 ст. 266 ПКУ). Водночас, пп. 266.4.3 п. 266.4 ст. 266 ПКУ встановлено, що пільги з податку, передбачені пп. 266.4.1 та 266.4.2 п. 266.4 ст. 266 ПКУ, для фізичних осіб не застосовуються до об'єкта/об'єктів оподаткування, що використовуються їх власниками з метою одержання доходів (здаються в оренду, лізинг, позичку, використовуються у підприємницькій діяльності).

СПРОСТУВАННЯ ПЛАГІАТУ

У журналі "Економіка. Фінанси. Право", №10 за 2017 р. (С. 56-60) був опублікований огляд "Обережно – плагіат!". Редакція журналу отримала лист-відповідь.

Голові правління
Аудиторської фірми «Аналітик»
к.ю.н. Головачу В. В.
м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Шановний Володимире Володимировичу!

Ознайомившись з публікацією у журналі «Економіка. Фінанси. Право» № 10 за 2017 рік (с. 56-60) хотів би зазначити наступне:

по-перше, стаття «Пошук універсального визначення поняття аудиту», яка опублікована у Віснику Львівської комерційної академії випуск 48 за 2015 рік, в яку мене було включено співавтором спричинила Вам негативні емоції, що справедливо, тому прошу Вашого вибачення;

по-друге, продовжуючи протягом тривалого часу науково-методичну співпрацю з доц. Душко З. О. нами було обговорено написання спільної статті щодо сутності аудиту, до якої мною було окреслено актуальність, проблеми та завдання статті. На час написання, із Вашою статтею «Поняття аудиту» опублікованою у науково-практичному журналі «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» у № 2 за 2012 рік (с. 53-57), ознайомлений не був. Щодо нашої статті, то варіант поданий до друку, не викликав жодної недовіри, оскільки попередня співпраця з більш досвідченим колегою, не давала таких підстав, наукові здобутки, якої без сумніву є досить значними, що підтверджує посилення Вами у статті «Поняття аудиту» на спільну працю доц. Душко З. О. з проф. Усачем Б. Ф. (Організація і методика аудиту, 2006 р.);

по-третє, враховуючи вище зазначене, відкликаю своє співавторство із статті «Пошук універсального визначення поняття аудиту», що опублікована у Віснику Львівської комерційної академії випуск 48 за 2015 рік.

З повагою,
доцент кафедри аудиту,
аналізу та оподаткування
Львівського торговельно-
економічного університету

т.: 0982697979
e-mail: rboy@ukr.net



Р. Бойко

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СТАТТІ

**"AUDITOR REPORTING STANDARDS IMPLEMENTATION: KEY AUDIT MATTERS"
("РЕАЛІЗАЦІЯ СТАНДАРТІВ ЗВІТНОСТІ АУДИТОРІВ: КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ АУДИТУ")**

Автори статті:

Крістофер Арнольд, керівник дослідження МСП, МФБ;

Доун МакГічі, директор Професійної корпорації Colby McGeachy

Статтю опубліковано 13 грудня 2017 року на офіційній сайті Міжнародної федерації бухгалтерів (<http://www.ifac.org>).

У даній статті йде мова про нові та переглянуті стандарти аудиторської звітності, що видані і січні 2015 р.. Ці стандарти діють для аудиту фінансової звітності за періодами, що закінчуються 15 грудня 2016 р. або після цієї дати.

Ключові питання аудиту

Однією з суттєвих змін із стандартами аудиторської звітності є новий Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 701, який повідомляє про ключові питання аудиту (НПА) в звіті незалежних аудиторів. МСА застосовується як до аудиту фінансової звітності суб'єктів, передбачених у переліку, так і в тих випадках, коли аудитор самостійно вирішує повідомити ключові питання аудиту у звіті аудитора. Ця МСА також застосовується, коли аудитор зобов'язаний повідомляти про КПА у звіті аудитора відповідно до закону чи нормативних актів. Таким чином, це може бути актуальним для підприємств різного розміру та напряму, у тому числі для малих та середніх підприємств (МСП).

Стандарт призначений для визначення тих аудиторських суджень, які аудитор має повідомляти у звіті аудитора, а також форму та зміст такого повідомлення. Метою висвітлення КПА є підвищення інформативності звіту аудитора шляхом забезпечення більшої прозорості щодо проведеної аудиторської перевірки.

КПА визначаються як "ті питання, які, за професійним судженням аудитора, були найбільш важливими при проведенні аудиту фінансових звітів поточного періоду. Ключові питання аудиту вибираються з питань, з які повідомляються особам, відповідальним за управління."

При визначенні КПА аудитор враховує:

(а) ділянки, які мають підвищений ступінь ризику суттєвого викривлення або мають значні ризики, визначені відповідно до МСА 315 (переглянутого);

(б) суттєві аудиторські судження, що стосуються елементів фінансової звітності, які передбачають суттєве судження керівництва, включаючи облікові оцінки, які були визначені як такі, що мають високий рівень невизначеності попереднього оцінювання; і

(в) вплив на аудит значних подій або операцій, що відбулися протягом періоду.

Опис кожного КПА у звітності аудитора включає в себе посилання на відповідні розкриття інформації

(якщо такі є) у фінансовій звітності та примітку щодо наступного:

(а) чому це питання було визнано одним з найважливіших у проведенні аудиту і, таким чином, було визнано ключовим питанням аудиту; і

(б) як це питання було розглянуто під час аудиту.

Ідентифікація КПА

При ідентифікації та формування КПА важливо мати на увазі наступне:

1) пам'ятати про коло користувачів аудиторського звіту;

2) своєчасно залучати до обговорення осіб, відповідальних за управління;

3) у випадку аудиту групи важливе значення має ефективна комунікація між аудиторами групи та аудиторами компонентів щодо КПА;

4) вимоги МСА 220 щодо проведення відповідної консультації із складних чи суперечливих питань, зокрема, з контролером якості

5) важливість фіксування КПА у робочих документах, зокрема те, як були розглянуті ці КПА.

**Робоча група з впровадження аудиторських звітів
РМСАНВ**

РМСАНВ створила Робочу групу з впровадження аудиторських звітів з метою підвищення обізнаності, розуміння та підтримки нових стандартів аудиторського звіту.

У статті наводяться приклади досвіду різних країн щодо запровадження розширених стандартів до аудиторського висновку (Великобританія, Австралія, Німеччина, Польща, Південна Африка, Швейцарія, Нова Зеландія тощо). Наводяться приклади встановлення окремими країнами додаткових вимог до звітування аудиторів, які виходять за рамки вимог МСА (Велика Британія, Південна Африка та Нова Зеландія).

Звертається увага на Регламент ЄС 537/2014, який застосовується до аудиторських перевірок суб'єктів суспільного інтересу. Він вимагає здійснення опису найбільш значних оцінених ризиків суттєвого викривлення, а також результатів дій аудитора у відповідь на ці ризики та, де це доречно, основні спостереження, що виникають з цих ризиків, та посилання на розкриття інформації у фінансовій звітності.

Наводяться посилання на низку публікацій РМСАНВ щодо підтримки реалізації стандартів звітності аудиторів.

У 2015 р. Institut der Wirtschaftsprüfer (IDW) у Німеччині опублікував «Аналіз аудиторських звітів стосовно ключових питань аудитора (КПА) у Великобританії та Нідерландах» («Analysis of Auditor Reporting on Key Audit Matters (KAM) in the UK and the Netherlands»), який включала ряд аудиторських звітів від «Великої четвірки».

Додатково наводиться перелік посилань на загальнодоступні звіти аудитора, що включають КПА, зокрема, з малих та середніх середніх підприємств.

Огляд виконала:

*редактор журналу "Економіка. Фінанси. Право",
Анна Туманян*